

સંખ્યાત્મક કોશ

લેખક
પ્રવર્તક મુનિશ્રી મૃગેન્દ્રવિજયજી

પ્રકાશક
શ્રુતરત્નાકર

અમદાવાદ-૩૮૦૦૧૪

સંખ્યાત્મક શબ્દકોશ

લેખક

પ્રવર્તક મુનિશ્રી મૃગેન્દ્રવિજયજી

પ્રકાશક

શ્રુતરત્નાકર

૧૦૪, સારપ, નવજીવન પ્રેસ સામે, આશ્રમ રોડ, અમદાવાદ-૩૮૦૦૧૪

સંખ્યાત્મક શબ્દકોશ

●

લેખક

પ્રવર્તક મુનિશ્રી મૃગેન્દ્રવિજયજી

●

પ્રકાશક :

શ્રુતરત્નાકર

૧૦૪, સારપ, નવજીવન પ્રેસ સામે,
આશ્રમ રોડ, અમદાવાદ-૩૮૦૦૧૪

●

પ્રથમ આવૃત્તિ : ૨૦૧૧

●

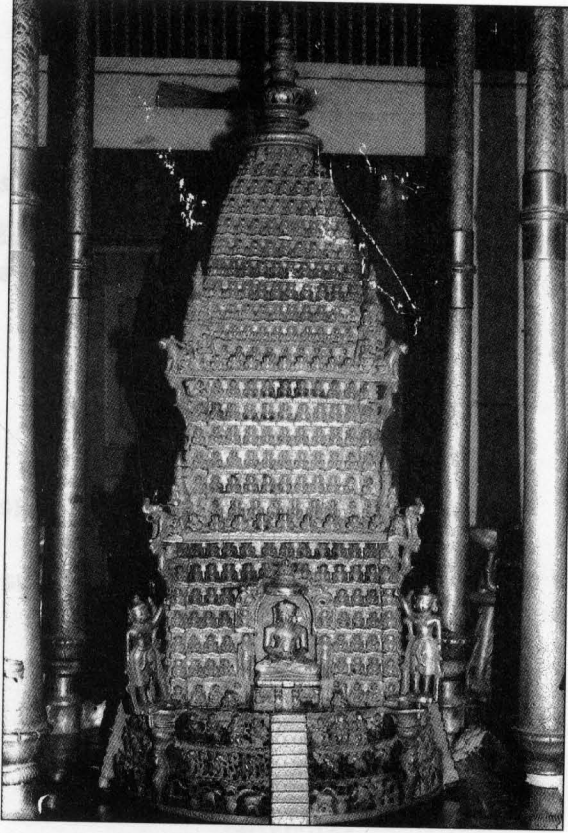
પ્રત : ૬૦૦

●

કિંમત : રૂ. ૧૦૦/-

આર્થિક આધારસ્તંભ

- રૂ.૧૫૦૦૦/- અચલગરઘાધિપતિ પરમ પૂજ્ય આચાર્યદેવશ્રી
ગુણસાગરસૂરિશ્વરજી મ.સા.ની ૨૦મી પૂણ્યતીથિની
અનુમોદનાર્થે પ.પૂ. સાહિત્યપ્રેમી મુનિરાજશ્રી સર્વોદય
સાગરજી મ.સા.ની શુભપ્રેરણાથી.
- રૂ.૧૧૦૦૦/- શ્રી દેવકરણ મૂલજી જૈન દેરાસર ટ્રસ્ટ
મલાડ (વેસ્ટ), મુંબઈ
આચાર્યશ્રી નંદિઘોષસૂરિજી મ.ની પ્રેરણાથી
- રૂ.૧૧૦૦૦/- સ્વ. વિલાસબેન મણીલાલ દોશી પરિવાર
જુહુ સ્કીમ, મુંબઈ-૪૮
હસ્તે-દર્શનાબેન દોશી

પંચઘાતુમય શિલ્પ

પાટણ (ઉ.ગુ.) મણીયાતી પાડો, ગૃહજિનાલય
વિ.સં.૧૭૭૪, જેઠ સુદ-૫, પ્રતિષ્ઠિત

પ્રકાશકીય

ભારતીય સાહિત્યમાં શબ્દકોશ અગત્યનું સ્થાન ભોગવે છે. વ્યાકરણશાસ્ત્ર અને કાવ્યશાસ્ત્રની જેમ જ શબ્દકોશનું અધ્યયન પણ આવશ્યક મનાયું છે. આથી કોશોની રચના પ્રાચીન કાળથી જ શરૂ થઈ ગઈ હતી. જૈનઆગમ ગ્રંથો અને બૌદ્ધ પાલિ-ત્રિપિટક ગ્રંથોમાં પણ આવા પ્રકારના ગ્રંથો પ્રાપ્ત થાય છે. કોઈપણ શાસ્ત્રના અભ્યાસ માટે અને તેના રહસ્યને પામવા શબ્દકોશનું જ્ઞાન આવશ્યક છે. વળી શબ્દોના અર્થોમાં કાળક્રમે પરિવર્તન આવતું જ હોય છે તેથી શબ્દના તે તે કાળના અર્થને જાણવા-સમજવા માટે શબ્દકોશની આવશ્યકતા રહે છે. અમરકોશ અને અભિધાન ચિંતામણિ કોશ આના સુપ્રસિદ્ધ દૃષ્ટાંત છે. કોશ માત્ર શબ્દોના અર્થ માટે જ ઉપયોગમાં આવતો તેવું ન હતું પરંતુ એક જ અર્થ ધરાવતા અન્ય કયા શબ્દો છે, તેનું જ્ઞાન પણ કોશ દ્વારા થતું હતું તેમજ શબ્દો બનાવવાની રીત પણ બતાવવામાં આવતી હતી. શબ્દોનાં લિંગ આદિ પણ કોશ દ્વારા જ જાણવા મળી જતા. આવી અનેકવિધ વિશેષતાઓ ભારતીય શબ્દકોશોમાં જોવા મળે છે. તેથી જ શબ્દકોશનું જ્ઞાન પણ આવશ્યક માનવામાં આવ્યું હતું.

ભારતીય સાહિત્ય જગતમાં જાત જાતના શબ્દકોશોનું નિર્માણ થતું. સંસ્કૃતભાષામાં એકાર્થક અને અનેકાર્થક શબ્દકોશની તેમજ જુદા જુદા વિષયનાં શબ્દકોશોની રચના થઈ છે. નિઘંટુ કોશ, દેશ્યકોશ આદિ તેનાં ઉદાહરણો છે. આમ સંસ્કૃતભાષામાં અનેક કોશોની રચના થઈ છે અને તેની સૂચિ ઘણી જ લાંબી થાય તેથી અહીં આપી નથી. સંખ્યાને આધારે પદાર્થોની ગણના કરવી એ પણ એક પદ્ધતિ હતી. જૈન આગમગ્રંથોમાં સ્થાનાંગ અને સમવાયાંગ આ પ્રકારના આગમગ્રંથો છે. અંગુત્તરનિકાય પણ પાલિભાષામાં પ્રાપ્ત થાય છે. જૈનધર્મમાં ગુજરાતી ભાષામાં આવા ગ્રંથની ઊણપ હતી. વૈદિક પરંપરામાં મૂળ

મરાઠીમાં અને ત્યાર બાદ તેના જ અનુવાદરૂપે ગુજરાતીમાં આવો ગ્રંથ પ્રકાશિત થયો છે. જૈન પરંપરાના પદાર્થો જાણવા સમજવા માટે મુનિશ્રી મૃગેન્દ્રવિજયજીએ આ ગ્રંથ દ્વારા સુંદર પ્રયાસ કર્યો છે. તે માટે તેમની આ પ્રવૃત્તિ પ્રસંશનીય છે.

પ્રસ્તુત ગ્રંથમાં મુનિશ્રીએ એકથી લઈને ૧૦૦૦ની સંખ્યા સુધીના પદાર્થોને સમાવ્યા છે. તેમાં ઘણા બધા નવા પદાર્થોનો સંગ્રહ થયો છે. જિજ્ઞાસુઓને ઉપયોગી થાય તેવા ઉદ્દેશથી ઘણી જગ્યાએ શબ્દોના અર્થો પણ આપ્યા છે. જૈન પરંપરામાં આ પ્રકારનો પ્રથમ કોશ છે. તેથી કેટલાંક જૈન ધર્મને ન સ્પર્શતા સંખ્યાવાચક શબ્દોનો સમાવેશ કર્યો છે, તેની પાછળ મુનિશ્રીનો આશય જિજ્ઞાસુઓને લાભાન્વિત કરવાનો જ હશે. ભવિષ્યમાં કોઈ આ જ પ્રકારના સમૃદ્ધ કોશની રચના કરશે તો તેને આ કોશ સહાયક બનશે.

શ્રુતરત્નાકર ટ્રસ્ટ દ્વારા નવાનવા ગ્રંથો પ્રગટ કરવાનો અને શોધ-સંશોધનમાં ઉપયોગી ગ્રંથોનું પ્રકાશન કરવાનો ઉપક્રમ રહ્યો છે. આથી ટ્રસ્ટ દ્વારા પ્રસ્તુત ગ્રંથનું પ્રકાશન કરવામાં આવી રહ્યું છે. પૂ. સાધ્વીશ્રી ચંદનબાળાશ્રીજીએ મુદ્દવાંચનમાં સહયોગ કરી અમારા ઉપર મહત્તી કૃપા કરી છે. તે ઉપરાંત ગ્રંથ પ્રકાશનના કાર્યમાં સહયોગ કરનાર સર્વેનો હું અંતઃકરણ પૂર્વક આભાર માનું છું.

૨૦૦૬માં અષ્ટાપદની શોધ માટે એક ટુકડીની રચના કરવામાં આવી હતી. આ ટુકડીમાં વૈજ્ઞાનિકો, ઇતિહાસવિદો, સાહિત્યકારો અને કેટલાંક જિજ્ઞાસુઓ મળીને કુલ ૧૨ જેટલાનો સમૂહ હતો. જુદાં જુદાં દૃષ્ટિકોણથી અષ્ટાપદની શોધનો ઉપક્રમ હતો તે સમયે મુનિશ્રી પણ આ ટુકડીમાં સામેલ હતા. અમે સહુ લગભગ એક મહિના સુધી સાથે રહ્યા તેમની સાથે શાસ્ત્રચર્ચા પણ થતી અને અમારી વચ્ચે જ્ઞાનમૈત્રી શરૂ થઈ. થોડા વખત પહેલાં એક દિવસ મુનિશ્રીનો પત્ર આવ્યો અને આ ગ્રંથ અંગેની વાત કરી. કેટલાક સમયથી કોઈક પ્રકાશન સંસ્થામાં પ્રકાશનની રાહ જોતો આ ગ્રંથ અટવાયો હતો. તેઓશ્રીએ મને આ ગ્રંથ પ્રકાશિત કરવાની વાત આગ્રહપૂર્વક કરી. મેં પ્રેસકોપી જોયા પછી નિર્ણય લઈ શકાય તેમ જણાવ્યું પરંતુ મુનિશ્રીએ તો એ વાતને લક્ષ્યમાં લીધા વગર જ પ્રેસકોપી મોકલી આપી અને કોઈપણ જાતની આનાકાની કર્યા વગર

જ ગ્રંથ પ્રકાશિત કરાવી આપવા આદેશ કર્યો. મુનિરાજશ્રીના આદેશને શિરોધાર્ય કરી ગ્રંથ પ્રકાશનનું કાર્ય હાથમાં લીધું. આજે આ ગ્રંથ પ્રકાશિત થઈ રહ્યો છે ત્યારે ખરે જ હર્ષ અને આનંદની લાગણી અનુભવું છું.

પ્રવર્તક મુનિરાજ શ્રી મૃગેન્દ્રવિજયજી સાહિત્યપ્રેમી છે. ગ્રંથોનું પઠન-પાઠન તેમના રસનો વિષય છે. તેમણે અનેક ગ્રંથોનું સંપાદન, અનુવાદ, લેખનકાર્ય કર્યું છે. સાધુજીવન ભ્રમણશીલ હોય છે, અને એક સ્થળેથી અન્ય સ્થળે જતા આવતા રહેવું એ આચાર છે, છતાં પણ મુનિશ્રીએ અધ્યયનની ધારાને ક્ષીણ થવા દીધી નથી. નવા ગ્રંથો વાંચવા, રચવા તે તેમની રુચિનો વિષય છે. વર્તમાનમાં તેઓશ્રી ઉમરગાંવમાં વધુ સમય વ્યતીત કરે છે. આ સ્થળને સાધનાભૂમિ બનાવીને તેમણે વિદ્યાવ્યાસંગ જાળવી રાખ્યો છે.

ઉમરગાંવ મહારાષ્ટ્ર અને ગુજરાતની બોર્ડર પર આવેલ છે. 'રામાયણ'ના શૂર્ટીંગ માટે જાણીતું છે. હાલ અત્રે બે શિખરબંધી દેરાસર અને જૈનોની વસતિ પણ છે.

જૈનયોગ ફાઉન્ડેશન અને અન્ય સંસ્થાઓ દ્વારા તેઓશ્રીના ગ્રંથો પ્રકાશિત થયા છે. તેની સૂચી ગ્રંથને અંતે આપવામાં આવી છે.

તા. ૨૦-૪-૨૦૧૧

અમદાવાદ

જિતેન્દ્ર શાહ

સંપાદકીય

કોષ એટલે ખજાનો, ભંડાર, તિજોરી. આ અર્થઘટન લગભગ ધન, દ્રવ્ય, પૈસા, સંપત્તિને લાગુ પડે છે.

શબ્દશાસ્ત્રીઓના મતે ખજાનાના પર્યાયરૂપે અંગ્રેજીમાં વપરાતો Treasure શબ્દ પણ મૂળે લેટિન ભાષાના THESAURUS પર આધારિત છે. જેનો અર્થ જ્ઞાનનો ભંડાર થાય છે અને ધનસંગ્રહનો અર્થ પાછળથી તેમાં ઉમેરાયો છે. આ રીતે કોષનું અર્થઘટન જ્ઞાનની વધુ નજીક છે, એવું અભ્યાસથી ફલિત થાય છે.

વિદ્વજનો અને કવિજનોએ પણ સાહિત્યક્ષેત્રે શબ્દભંડોળને પણ કોષ જેટલું જ મહત્ત્વ આપ્યું છે. કોષ જેટલો સમૃદ્ધ તેટલો જ તે બહુમૂલ્ય ગણાય છે.

અહીં આ બેમાં સૌથી મોટો તફાવત જે છે તે - આ પ્રમાણે છે. એક સંસ્કૃત-સુભાષિતમાં આ વાત સ્પષ્ટ કરી છે.

અપૂર્વઃ કોપિ કોષોઽયં, વિદ્યતે તવ ભારતિ !।

વ્યયતો વૃદ્ધિમાયાતિ, ક્ષયમાયાતિ સંચયાત્ ॥

હે માતા સરસ્વતી ! તારો આ અક્ષર-શબ્દ ભંડાર કોઈ અદ્ભુત છે એટલે કે ચમત્કારપૂર્ણ છે. તેનો જેમ જેમ વધુ વપરાશ થાય છે, તેમ તે વધે છે અને તેને સંઘરી-સંચિત રાખવાથી હ્રાસ-નાશ પામે છે.

કવિએ જે ચમત્કૃતિ કરી છે તે કલ્પનામાત્ર નથી પણ હકીકતમાં સત્ય ચરિતાર્થ થાય છે.

આપણે જોઈએ તો શબ્દકોષની દુનિયા ઘણી વિસ્તૃત છે. આજ સુધીમાં વિવિધ અનેક શબ્દકોષ પ્રકાશિત છે.

જેની સંભવિત નોંધ આ પ્રમાણે છે :-

અમરકોશ, અભિધાનચિંતામણિ (સ્વોપજ ટીકા), નિઘંટુ શબ્દકોશ, પાઈઅ-લચ્છીનામમાલા, પાઈઅ-સદ-મહણ્ણવો, ધનંજય નામમાલા, અભિધાન રાજેન્દ્રકોશ, અલ્પપરિચિત સૈદ્ધાંતિક શબ્દકોશ, (દેવચંદ લાલભાઈ સાહિત્ય ટ્રસ્ટ, સુરત.) જિનેન્દ્ર વર્ણીકોશ (ભારતીય જ્ઞાનપીઠ, દિલ્હી.), વિશ્વજ્ઞાનકોશ-સચિત્ર. (સમન્વય ટ્રસ્ટ, અમદાવાદ), ગુજરાતી વિશ્વકોશ (ભાગ-૨૧) (ગુજરાત વિશ્વકોશ ટ્રસ્ટ), ભગવદ્ગોમંડલ કોશ, શ્રી વાણી ચિત્ર શબ્દકોશ, (પાર્શ્વ પબ્લિકેશન, અમદાવાદ) જોડણી કોશ, (ગુજરાત વિદ્યાપીઠ), દાર્શનિક કોશ, (ગુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાયટી), પારિભાષિક શબ્દાવલી, (પબ્લિકેશન બ્યુરો, સૂચના વિભાગ, લખનૌ.) પ્રામાણિક હિન્દી કોશ (સંપા. રામચંદ્ર વર્મા), યુનિવર્સલ ઈંગ્લીશ-ગુજરાતી શબ્દકોશ (ઓક્સફોર્ડ યુનિવર્સિટી), ત્રિભાષા કોશ (ગૂર્જર પ્રકાશન), “ઓતૂરકર યાંચા ચૌભાષી વ્યાવહારિક શબ્દકોશ” (પ્રકાશક ગણેશ ઓતૂરકર.) સૂર્યસહસ્ર નામકોશ (જૈન વિદ્યા શોધ સંસ્થાન), મુક્તકરત્ન કોશ (ગુજરાત સાહિત્ય અકાદમી), સમાનાર્થી કહેવત-કોશ (ગ્રંથલોક), જૈન યોગ પારિભાષિક શબ્દકોશ (વિશ્વભારતી, લાડનું), જૈન પારિભાષિક શબ્દકોશ (“પ્રબુદ્ધ જીવન”માં પ્રગટ થતી ડૉ. જિતેન્દ્ર બી. શાહની લેખમાળા) વગેરે પ્રકાશનો ઉલ્લેખનીય છે. તેમાં પ્રસ્તુત “સંખ્યાત્મક શબ્દકોશ” પ્રકાશન એક નવી ભાત પાડે છે. કારણ તેમાં સંખ્યાને ધ્યાનમાં રાખીને તેવી શબ્દસૂચિ ક્રમશઃ અત્રે સંકલિત કરી છે.

સંખ્યાના ક્રમ અનુસાર જે જે શબ્દો મળ્યા, તેને તે મુજબ ક્રમમાં મૂકીને ઉદ્ધૃત કર્યા છે. આ શબ્દોને કોઈ ચોક્કસ સીમામાં ન બાંધતાં જૈન, બૌદ્ધ અને વૈદિક પરંપરા ઉપરાંત લૌકિક રૂઢિમાંથી જ્યાંથી પણ સાંપડ્યા તે સર્વેનો અત્રે સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે અને સાથે તેનો સંદર્ભ મળ્યો, તેની પણ નોંધ લીધી છે. અલબત્ત, સર્વત્ર એ શક્ય બન્યું નથી.

જૈન આગમગ્રંથોમાં સ્થાનાંગ-સમવાયાંગ સૂત્ર જેવા પ્રાચીન ગ્રંથોમાં પણ આ પરિપાટી-પરંપરા જોવા મળે છે. તે પછી શ્રમણસૂત્ર (પગામસજગાંય) તથા પાશ્વિકસૂત્રમાં પણ તેનું સંક્ષિપ્ત અનુસરણ છે.

સ્થાનકવાસી પરંપરામાં કેટલાંક થોકડા સંગ્રહ પણ પ્રકાશિત છે. તેમજ

મુનિશ્રી પૂર્ણભદ્રસાગરજી તરફથી 'કાંઠે છીપ, તળીયે મોતી' નામે એક લઘુપ્રયત્ન થયો છે. ત્રિસ્તુતિક મુનિશ્રી જયાનંદવિજયજીનું 'ગાગરમાં સાગર' પ્રકાશન પણ આંશિક પૂર્તિરૂપ છે.

મારા આ ઉપક્રમનો ઉદ્દેશ વાચક તથા અભ્યાસી સ્કોલર, સંશોધક વર્ગને "સંખ્યાત્મક શબ્દકોષ" દ્વારા તેવો શબ્દસમૂહ એક જ જગ્યાએ ઉપલબ્ધ થાય તે રહ્યો છે.

છેલ્લાં એકાદ-બે વર્ષથી હું આ પ્રયત્ન કરતો રહ્યો તે પછી પ્રોફેસર શ્રી રસિકભાઈ એસ. મેહતાએ આ શબ્દકોષમાં યોગ્ય સુધારા-વધારા કરવા સાથે તેનું પરિમાર્જન કરીને પ્રેસકોપી તૈયાર કરી આપી. સ્નેહીશ્રી હરિભાઈ કોઠારીએ તેમનું "મોંઘેરું મંતવ્ય" લખીને મોકલ્યું તે બદલ તેમને સાધુવાદ ઘટે છે.

જૈન યોગ ફાઉન્ડેશનના સહકારમાં "શ્વેતરત્નાકર ટ્રસ્ટ" તરફથી આજે આનું પ્રકાશન થાય છે, તેનું શ્રેય ડૉ.જિતેન્દ્રભાઈ બી. શાહને જાય છે અને સંપાદન કાર્યમાં સહાયક થવા માટે તેમણે સૂચનો પણ કર્યાં છે.

વિદુષી સાધ્વીશ્રી ચંદનબાલાશ્રીનો પણ સહયોગ હું ભૂલી શકું નહિ.

અહીં ગ્રંથમાં પ્રકાશિત સહસ્ત્રકૂટનું પ્રાચીન શિલ્પ જે વિ.સં. ૧૭૭૪. જેઠ સુદ-૫ માં પ્રતિષ્ઠિત પંચધાતુમય છે. તે પાટણ, મણીયાતીપાડાના જિનાલયમાં આજે સુરક્ષિત છે - જે આ ગ્રંથની શોભામાં અભિવૃદ્ધિ કરે છે.

મુદ્રણમાં અવશ્ય વિલંબ થયો છે પણ આજે વિદ્વદ્જનોના કરકમલમાં આ પ્રકાશન આવી શક્યું તેની પ્રસન્નતા છે.

પ્રાંતે ઉપકારી ગુરુજનોમાં સ્વ.ગચ્છાધિપતિ આચાર્યશ્રી ચિદાનંદસૂરિજી મ. તથા સ્વ. સાધ્વી-માતા વિનીતાશ્રીજીને અંતઃકરણથી યાદ કરીને તેમના પરોક્ષ આશીર્વાદથી મારામાં સમ્યગ્જ્ઞાનનો ક્ષયોપશમ વિકસિત થાય તેવી ભાવના સાથે આ ગ્રંથ સમર્પિત કરું છું.

વિજયા દશમી

તા. ૨૮-૯-૨૦૦૯

ઉમરગામ (દ.ગુજરાત)

લિ.

પ્રવર્તક મુનિશ્રી

મૃગેન્દ્રવિજય

વૈવિધ્યસભર સંખ્યાત્મક શબ્દકોશ

- સાધ્વી ચંદનબાલાશ્રી

કોશ પણ વ્યાકરણશાસ્ત્રની જેમ જ ભાષાશાસ્ત્રનું એક મહત્ત્વપૂર્ણ અંગ છે. વ્યાકરણ ફક્ત યૌગિક શબ્દોની સિદ્ધિ કરે છે, પરંતુ રૂઢ અને યોગરૂઢ શબ્દો માટે તો કોશનો જ આશ્રય લેવો પડે છે. પાણિનીના સમય સુધીના બધા કોશગ્રંથ ગદ્યમાં પ્રાપ્ત થાય છે, પરંતુ પછીના લૌકિક કોશોની અનુષ્ટુબ્, આર્યા આદિ છંદોમાં પદ્યમય રચનાઓ પ્રાપ્ત થાય છે.

કોશોમાં મુખ્યત્વે બે પદ્ધતિઓ જણાય છે : એકાર્થક કોશ અને અનેકાર્થક કોશ. પહેલો પ્રકાર એક અર્થના અનેક શબ્દોનું સૂચન કરે છે.

પ્રાચીન કોશકારોમાં કાત્યાયની 'નામમાલા' વાયસ્પતિનો 'શબ્દાર્ણવ' વિક્રમાદિત્યનો 'સંસરાવર્ત' વ્યાડિનો 'ઉત્પલિની' ભાગુરિનો 'ત્રિકાણ્ડ' ધન્વન્તરીનો 'નિઘણ્ટુ' આદિના નામો પ્રસિદ્ધ છે.

ઉપલબ્ધ કોશોમાં અમરસિંહના 'અમરકોશ'ને સારી પ્રસિદ્ધિ પ્રાપ્ત થઈ છે, ત્યારબાદ પૂજ્ય આચાર્ય ભગવંત હેમચંદ્રસૂરિ મહારાજ આદિના કોશોનો સારો પ્રચાર થયો છે, તેમ કાવ્યગ્રંથોની ટીકાઓ પરથી જાણી શકાય છે.

જૈન ગ્રંથકારોએ પાઈયલચ્છીનામમાલા, ધનંજયનામમાલા, અનેકાર્થનામમાલા, અભિધાનચિંતામણિ નામમાલા, અનેકાર્થસંગ્રહ, નિઘંટુશેષ, દેશી શબ્દસંગ્રહ, શિલોઝ્ઞકોશ, નામકોશ, શબ્દચંદ્રિકા, સુંદરપ્રકાશમહાર્ણવ, શબ્દભેદનામમાલા, નામસંગ્રહ, શારદીયનામમાલા, શબ્દસંદોહસંગ્રહ, શબ્દરત્નપ્રદીપ, વિશ્વલોચનકોશ, નાનાર્થકોશ, પંચવર્ગસંગ્રહનામમાલા, અપવર્ગનામમાલા, એકાક્ષરીનાનાર્થકાંડ, એકાક્ષરનામમાલિકા, એકાક્ષરકોશ, એકાક્ષરનામમાલા, આધુનિકપ્રાકૃતકોશ, તૌરુષ્કીનામમાલા, ફારસીકોશ, રાજેન્દ્રકોશ, અલ્પપરિચિત સિદ્ધાંતકોશ, વગેરે અનેક કોશોની રચના કરેલ છે અને તે તે કોશો દ્વારા અનેક પદાર્થોનો બોધ કરાવેલ છે.

પ્રસ્તુત વૈવિધ્યસભર સંખ્યાત્મક શબ્દકોશમાં પૂ.મુનિશ્રી મૃગેન્દ્રમુનિજીએ અનેક જૈનશાસ્ત્રગ્રંથો, આગમગ્રંથો અને અન્ય શાસ્ત્રગ્રંથોમાંથી ૧ થી ૧૦૦૦ સુધીના અંકોના ક્રમે પદાર્થોનો સંગ્રહ કરીને એક નવી ભાતનો કોશ તૈયાર કરેલ છે. છેલ્લે ૧૮,૦૦૦ શીલાંગરથ, ચોર્યાશી લાખ જીવચોનિ, શૂન્ય, બિન્દુચક્ર, નાદ, બિંદુ, કલા વગેરેનો પણ નિર્દેશ કરેલ છે.

કોશજ્ઞાનના માધ્યમ દ્વારા વિવિધ પદાર્થોનું જ્ઞાન કરીને અંતિમ લક્ષ્ય તરીકે તો જીવે પોતાના શુદ્ધ, બુદ્ધ, આનંદમય સ્વરૂપની ઓળખાણ કરવાની છે. જે ‘એક’ અંકમાં વર્ણવેલ - ‘एगो मे सासओ अप्पा’ દ્વારા સૂચિત થાય છે. વ્યવહારનય દ્વારા આત્માનું જ્ઞાન કરી શુદ્ધ આનંદધન સ્વભાવની પ્રાપ્તિ અર્થે અને વર્તમાન અવસ્થામાં રહેલી અશુદ્ધિ ટાળવા અર્થે નિશ્ચયનય નિર્દિષ્ટ પોતાના પૂર્ણ શુદ્ધ સ્વભાવને લક્ષમાં રાખી સત્સાધનરૂપ સદ્વ્યવહારની આરાધના કર્તવ્ય છે. નિશ્ચયનયે બતાવેલ આત્મસ્વરૂપને અંતરમાં ધારણ કરીને તે સ્વરૂપના સંપૂર્ણ આવિર્ભાવ અર્થે સદ્વ્યવહારનું સેવન કરવા યોગ્ય છે. જપ-તપાદિ સત્સાધનોનો આશ્રય કરી સ્વરૂપમાં ઠરવાનો પુરુષાર્થ કરવા યોગ્ય છે.

પૂ.મુનિશ્રી મૃગેન્દ્રમુનિજી અને જિતેન્દ્રભાઈ શાહે મને આ ‘સંખ્યાત્મક શબ્દકોશ’ અવલોકન કરવા માટે જે લાભ આપ્યો તે બદલ બંને પ્રત્યે કૃતજ્ઞતા વ્યક્ત કરું છું.

પ્રાંતે આ શબ્દકોશના માધ્યમે પદાર્થોનો બોધ કરીને, આત્મસ્વરૂપને પિછાણીને આપણે સૌ કોઈ ભવ્યજનો શબ્દાતીત-વિકલ્પાતીત-દ્વંદ્વાતીત નિદ્વંદ્વ અવસ્થાને પામી સ્વસ્વરૂપના ભોક્તા બનીએ એ જ શુભકામના !!

- સાધ્વી ચન્દનબાલાશ્રી
એફ-૨, જેઠાભાઈ પાર્ક,
અમદાવાદ

મોંઘેરું મંતવ્ય - શ્રી હરિભાઈ કોઠારી

આજરોજ પૂ.મુનિશ્રી શ્રી મૃગેન્દ્રવિજયજી મ.સા.ને થાણા (ટેંભીનાકા) શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામિ જૈન મંદિર, મુંબઈ મુકામે મળવાનું બન્યું. ખૂબ આનંદ થયો. એમની અભ્યાસ-સ્વાધ્યાયનિષ્ઠા પ્રશસ્ય છે.

૧ થી ૧૦૦૦ સુધીના અંક ઉપર એમનું આ સંપાદન ઉપયોગી તેમજ મનોરોચક છે.

“એકથી દશ, જાણ્યા તો બસ,” આ ઉક્તિ ચરિતાર્થ છે. શૂન્યની શોધ ભારતે કરી છે, એથી જગત પર મોટો ઉપકાર છે.

ભક્તિસભર ભક્તોનો ઉદ્દોષ છે કે -

ૐ પૂર્ણમદઃ પૂર્ણમિદં, પૂર્ણાત્ પૂર્ણમુદચ્યતે ।
પૂર્ણસ્ય પૂર્ણમાદાય, પૂર્ણમેવાવશિષ્યતે ॥

જ્ઞાનથી જેઓ રિક્તતાને પામ્યા છે તેમનો ઉદ્દગાર પણ આનું જ સમર્થન કરે છે.

ૐ શૂન્યમદઃ શૂન્યમિદં, શૂન્યાત્ શૂન્યમુદચ્યતે ।
શૂન્યસ્ય શૂન્યમાદાય, શૂન્યમેવાવશિષ્યતે ॥

જુઓ, શૂન્ય અને પૂર્ણ બન્ને સમાન રીતે = ૦ = લખાય છે. ગણિતશાસ્ત્રનો આ મોટો ચમત્કાર ગણાવો જોઈએ.

મુનિશ્રી તરફથી આના અનુસંધાનમાં એક શ્લોક જાણવા મળ્યો તે પણ અહીં નોંધું છું :- ‘જ્ઞાનસાર’ના રચયિતા પૂ. ઉપાધ્યાયશ્રી યશોવિજયજી મહારાજે ગ્રંથના પ્રારંભે આ શ્લોકની પ્રાણપ્રતિષ્ઠા કરી નામ આપ્યું છે - ‘પૂર્ણતાષ્ટકમ્’

“એન્દ્રશ્રી સુખમગ્નેન, લીલાલગ્નમિવાખિલમ્ ।
સચ્ચિદાનન્દપૂર્ણેન, પૂર્ણ જગદવેક્ષ્યતે ॥”

ઉપાધ્યાયશ્રીએ આમ આપણને અધ્યાત્મજગતની એક નવી ક્ષિતિજ ખોલી આપી છે. આ સાંસ્કૃતિક શબ્દકોશ સાહિત્ય જગતની અમૂલ્ય નિધિ છે અને મુનિશ્રીનો પરિશ્રમ પ્રશસ્ય-સાર્થક છે.

- ૨૮-૧૧-૨૦૦૭, મુલુન્ડ, મુંબઈ.
મો.૯૮૨૧૬૫૪૩૦૦

અંક-૧

- અદ્વૈતવાદ - બ્રહ્મ સત્યં, જગન્મિથ્યા । (વેદાંત)
- આત્મા - “એગે આયા” (આચારાંગ સૂત્ર)
- એગો મે સાસઓ અપ્પા (સંથારા પોરિસી)
- જો એગં જાણઇ સો સવ્વં જાણઇ - જે એક (આત્માને) જાણે છે તે સર્વને જાણે છે.
- એકેન્દ્રિય - માત્ર સ્પર્શનેન્દ્રિય હોય તે જીવ.
- “એકં સત્ વિપ્રાઃ - (ઋગ્વેદ) એક દાર્શનિક માન્યતા છે.
- બહુધા વદન્તિ”
- કાકાક્ષિ - કાગડાને આંખ બે પણ કીકી એક જ હોય છે.
- ખગ્ગિ-વિસાણ - એક ઉપમા-અલંકાર.
- “ખગ્ગિ-વિસાણં વ એગજાએ” (કલ્પસૂત્ર)
- ગેંડાના શુંગની જેમ ભગવાન મહાવીર એકાકી-અદ્વિતીય હતા. કારણ ગેંડાને એક જ શુંગ હોય છે.
- વિનાયક - એકદંત, ગણેશ
- શુકનેત્ર - શુકાચાર્ય એકાક્ષિ છે.

અંક-૨

- અયન - (૧) ઉત્તરાયણ, (૨) દક્ષિણાયન
- અશ્વિનીકુમારૌ - દ્વિવચનમાં જ હોય
- અહોરાત્ર - (૧) દિવસ, (૨) રાત્ર-રાત
- ઈન્દ્રિય - (૧) જ્ઞાનેન્દ્રિય, (૨) કર્મેન્દ્રિય

કાળ(ચક્ર)	-	(૧) ઉત્સર્પિણી,	(૨) અવસર્પિણી
જીવ	-	(૧) ત્રસ,	(૨) સ્થાવર
		(૧) ભવ્ય,	(૨) અભવ્ય
		(૧) પુરુષ,	(૨) પ્રકૃતિ
		(૧) જીવ	(૨) શિવ (સંસારી અને સિદ્ધ)
દ્વિજ	-	(૧) જન્મ	(૨) યજ્ઞોપવિત (જનોઈ)
દ્વિજિહ્વ	-	સર્પને બે જીભ હોય છે એવી માન્યતાને કારણે સર્પ દ્વિજિહ્વ કહેવાય છે.	
દ્વિદલ	-	બે ફાડવાળું કઠોળ-ધાન્ય	
દ્યાવાપૃથિવી	-	(૧) સ્વર્ગ,	(૨) ધરતી (પૃથ્વી)
નય	-	(૧) વ્યવહારનય,	(૨) નિશ્ચયનય
પિતરૌ	-	(૧) માતા,	(૨) પિતા
પુષ્પદંતૌ	-	(૧) સૂર્ય,	(૨) ચંદ્ર
પ્રમાણ	-	(૧) પ્રત્યક્ષ,	(૨) પરોક્ષ
બેની જોડ	-	(૧) સીતા,	(૨) રામ
		(૧) રાધા,	(૨) કૃષ્ણ
		(૧) બ્રાહ્મી,	(૨) સુંદરી
		(૧) નર,	(૨) નારી
		(૧) લવ,	(૨) કુશ
		(૧) રામ,	(૨) લક્ષ્મણ
		(૧) ભરત,	(૨) બાહુબલિ
		(૧) સૂર્ય,	(૨) ચંદ્ર
		(૧) સવાર,	(૨) સાંજ
		(૧) આકાશ,	(૨) પાતાળ
		(૧) પ્રકાશ,	(૨) અંધકાર

(૧) સ્વર્ગ,	(૨) નરક
(૧) ચડતી,	(૨) પડતી
(૧) લાભ,	(૨) અલાભ
(૧) જય,	(૨) પરાજય
(૧) યશ,	(૨) અપયશ
(૧) દેવ,	(૨) દાનવ
(૧) પતિ,	(૨) પત્ની (દંપતી)
(૧) મુખ્ય,	(૨) ગૌણ
(૧) આરંભ,	(૨) અંત
(૧) વિકાસ,	(૨) વિનાશ

- યુગલ - સ્ત્રી-પુરુષનું જોડલું
- યુગલિક - સ્ત્રી-પુરુષનું જોડલું - ઉત્સર્પિણીના છેલ્લા ત્રણ આરા અને અવસર્પિણીના પહેલા ત્રણ આરામાં સાથે જન્મે અને સાથે મૃત્યુ પામે તથા સાથે જ દેવગતિ પ્રાપ્ત કરે.

અંક-૩

- અર્થ - વાચ્યાર્થ, લક્ષ્યાર્થ, વ્યંગ્યાર્થ
- અવસ્થા - બાલ્ય, યુવા, વૃદ્ધ
- અગ્નિ - ભૌમ, વડવાગ્નિ, જઠરાગ્નિ
- અક્ષરશ્રુત - સંજ્ઞાક્ષર^૧, વ્યંજનાક્ષર^૨, લબ્ધ્યક્ષર^૩
- આનુપૂર્વી - પૂર્વાનુપૂર્વી, પશ્ચિમાનુપૂર્વી, અનાનુપૂર્વી
- ઉત્તમપુરુષ - ધર્મપુરુષ (તીર્થંકર) ભોગપુરુષ (ચકવર્તી) કર્મપુરુષ (વાસુદેવ)
- કરણ - યથાપ્રવૃત્ત, અપૂર્વ, અનિવૃત્તિ
- કર્મભૂમિ - અસિ, મસિ, કૃષિ
- કલહનાં મૂળ - જર, જમીન, જોરુ

કાવ્ય	- રઘુવંશ, કુમારસંભવ, મેઘદૂત
ગણિત	- (જૈન) સંખ્યાત, અસંખ્યાત, અનંત
ગારવ	- (સ્વાદ) રસ, ઋદ્ધિ, સાતા
ગુણ	- સત્ત્વ, રજસૂ, તમસ
ગુણવ્રત	- દિગ્પરિમાણ, ભોગોપભોગવિરમણ, અનર્થદંડ-વિરમણ
ગુપ્તિ	- મન, વચન, કાય
યૂલિકા	- નવકારમંત્ર, દશવૈકાલિકસૂત્ર, આચારાંગસૂત્ર અંતર્ગત છે. - (એમ ત્રણેય સૂત્રોમાં યૂલિકા અભિપ્રેત છે. દરેકના બે બે પ્રકાર છે.)
ચૈત્યદ્રવ્ય	- (દેવદ્રવ્ય) પૂજાદ્રવ્ય, નિર્માલ્યદ્રવ્ય, કલ્પિતદ્રવ્ય
જઘન્યપુરુષ	- દાસ, ભૂતક, ભાગીદાર
જન્મપ્રકાર	- ગર્ભજ, સંમૂર્ચિષ્મ, ઉપપાત
જ્યોતિષયક	- વૃષભયક, કૂર્મયક, કુંભયક
જાપ	- ભાષ્ય, ઉપાંશુ, માનસ
જીવપ્રકાર	- ભવ્ય, અભવ્ય, જાતિભવ્ય
તત્ત્વત્રયી	- સુદેવ, સુગુરુ, સુધર્મ
ત્રણ છત્ર	- પ્રાતિહાર્ય અંતર્ગત ત્રિકોણાકારે ઉપરા ઉપરી ત્રણ છત્ર, (પ્રથમ મોટું તેના ઉપર નાનું અને તેની ઉપર તેથી પણ નાનું)
ત્રિકરણ	- કરણ, કરાવણ, અનુમોદન
ત્રિકટુ	- સૂંઠ, મરી, પીપર
ત્રિકદશ	- (૧૦ ત્રિક) (૧) નિસીહિ ત્રિક, (૨) પ્રદક્ષિણા ત્રિક, (૩) પ્રણામ-અંજલિબદ્ધ, અર્ધાવનત, પંચાંગ-પ્રણિપાત, (૪) પૂજા-અંગ, અગ્ર, ભાવ, (૫) અવસ્થા-પિંડસ્થ, પદસ્થ, રૂપાતીત (૬) પ્રમાર્જના, (૭) દિશાત્યાગ, (૮) આલંબન-વર્ણ, અર્થ, પ્રતિમા (૯) મુદ્રા-યોગ, મુક્તાસુક્તિ, કાયોત્સર્ગ, (૧૦) પ્રણિધાન
ત્રિકાળ	- ભૂત, ભવિષ્ય, વર્તમાન

ત્રિતાપ	- આધિ, વ્યાધિ, ઉપાધિ, (આધિદૈવિક, આધિભૌતિક, આધ્યાત્મિક)
ત્રિદશા	- જાગૃતિ, સ્વપ્ન, સુષુપ્તિ
ત્રિદેવ	- બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, મહેશ
ત્રિદોષ	- વાત, પિત્ત, કફ
ત્રિદંડ	- મનદંડ, વચનદંડ, કાયદંડ
ત્રિનેત્ર	- સૂર્ય, ચંદ્ર, અગ્નિ (શિવના સંદર્ભે)
ત્રિપદી	- ઉત્પાદ, વ્યય, પ્રૌવ્ય (તત્ત્વાર્થ સૂત્ર)
ત્રિપિટક	- સુત્ત, વિનય, અભિધમ્મ (બૌદ્ધ ગ્રંથો)
ત્રિકલા	- હરેડે, બેડા, આંબળા
ત્રિમૂર્તિ	- બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, મહેશ
ત્રિરત્ન	- (રત્નત્રયી) સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન, સમ્યક્ચારિત્ર
ત્રૈરાશિક	- જીવ, અજીવ, નોજીવ
ત્રિસંધ્યા	- સવાર, બપોર, સાંજ
ત્રિસ્વર	- ઉદાત્ત, અનુદાત્ત, સ્વરિત (વૈદિક) દ્વસ્વ, દીર્ઘ, પ્લુત (વૈયાકરણ)
ધનની ગતિ	- દાન, ભોગ, નાશ
ધર્મત્રયી	- અહિંસા, સંયમ, તપ (દશવૈકલિક સૂત્ર)
નવતત્ત્વનું	- હેય, જ્ઞેય, ઉપાદેય, (નવતત્ત્વો પૈકી પાપ,
વર્ગીકરણ	આશ્રવ તથા બંધ હેય છે. જીવ, અજીવ જ્ઞેય છે. પુણ્ય, સંવર, નિર્જરા, મોક્ષતત્ત્વ ઉપાદેય છે.)
નાટક	- માલવિકાગ્નિમિત્ર, વિક્રમોર્વશીય, અભિજ્ઞાન-શાકુંતલ
પદાર્થ	- દ્રવ્ય, ગુણ, પર્યાય
પ્રમાણ	- પ્રત્યક્ષ, અનુમાન, આગમ
પ્રત્યુપકાર	- માતા-પિતા, ભત્તા (સ્વામી), ધર્મચાર્ય

અસંભવિત	(સ્થાનાંગ સૂત્ર)
પ્રકાર	- (સમવસરણના ગઢ) રજત, સુવર્ણ, રત્ન.
પ્રાણાયામ	- રેચક, પૂરક, કુંભક
બ્રહ્મ	- શબ્દ, નાદ, પરબ્રહ્મ
ભાષ્યત્રયમ	- ચૈત્યવંદન, ગુરુવંદન, પ્રત્યાખ્યાન
મહાશક્તિ	- મહાલક્ષ્મી, મહાસરસ્વતી, મહાકાલી
મતિજ્ઞાન	- ઉપલબ્ધિ, ભાવના, ઉપયોગ
મુનિત્રય	- પાણિની, પતંજલિ, કાત્યાયન
મધ્યમપુરુષ	- ઉગ્રકુલ, ભોગકુલ, રાજ્યકુલ
મંત્રપ્રકાર	- બીજમંત્ર, મંત્ર, માલામંત્ર (૧ થી ૯ અક્ષર) (૧૦ થી ૨૦ અક્ષર) (૨૦ થી વધુ અક્ષર) અનુક્રમે.
યોગ	- મનોયોગ, વચનયોગ, કાયયોગ
રાગ	- કામરાગ, સ્નેહરાગ, દષ્ટિરાગ
લય	- દ્રુત, મધ્ય, વિલંબિત
લિંગ	- પુલિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ
લોક	- ઊર્ધ્વ, અધો, તિચ્છા
વચન	- એકવચન, દ્વિવચન, બહુવચન
વિકલેન્દ્રિય	- બેઈન્દ્રિય, તેઈન્દ્રિય, ચઉરિન્દ્રિય
વેદ	- પુરુષવેદ, સ્ત્રીવેદ, નપુંસકવેદ
વૈરાગ્ય	- જ્ઞાનગર્ભિત, મોહગર્ભિત, દુઃખગર્ભિત
શક્તિ	- જ્ઞાન, ક્રિયા, ઈચ્છા
શબ્દ	- રૂઢ, યૌગિક, મિશ્ર
શબ્દશક્તિ	- અભિધા, લક્ષણા, વ્યંજના
શતકત્રય	- નીતિ, શૃંગાર, વૈરાગ્ય
શલ્ય	- માયા, નિદાન, મિથ્યાત્વ

- सकार - स (दंत्य), श (तालव्य), ष (मूर्धन्य)
 समयथी पर - सुषुप्ति, संभोग, समाधि (ओशो)
 सामायारी - ओध, दशविध यकवाल, पदविभाग
 स्थूल शरीर - लिंग, शरीर, ज्वात्मा
 छिंसा - स्वप्न, अनुबंध, छेतु
 ज्ञानविवक्षा - श्रुतमय, चिंतामय, भावनामय

अंक-४

- अघातीकर्म - वेदनीय, आयुष्य, नाम, गोत्र
 अतिशय - ज्ञानातिशय, वयनातिशय, पूजतिशय,
 अपायापगमातिशय
 अनंतयतुष्क - अनंतज्ञान, दर्शन, चारित्र, वीर्य
 अनुबंध यतुष्क - मंगल, अभिधेय, संबंध, प्रयोजन
 अनुयोग - द्रव्यानुयोग, गणितानुयोग, यरशकरणानुयोग, धर्मकथानुयोग
 अनुयोगद्वार - उपक्रम, निक्षेप, अनुगम, नय (स्थानांग सूत्र)
 अभिनय (१) - आंगिक, वाचिक, आहार्य, सात्त्विक
 आंगिकं, भुवनं यस्य वाचिकं, सर्ववाङ्मयं । आहार्यं, चन्द्रतारादि
 तं नमः सात्त्विकं शिवम् ॥ -(अभिधान चिंतामणि)
 अभिनय(२) - दार्ष्टान्तिक, प्रात्यंतिक, सामान्यतोपरिपातिक,
 लोकमध्यावसानिक - (स्थानांग सूत्र)
 अलंकार - अनुप्रास, यमक, उपमा, श्लेष
 अनुष्ठान - प्रीति, लक्ष्ति, वयन, असंग
 अवस्था - स्वप्न, सुषुप्ति, जगृत, तुरिया.
 आकृति - त्रिकोण, यतुष्कोण, षट्कोण, अष्टकोण
 आर्तध्यान - अनिष्टसंयोग, ईष्टवियोग, रोगचिंता, आकांक्षा.

- આર્યસત્ય - દુઃખ છે, દુઃખનું કારણ છે, દુઃખનો ઉપાય છે, ઉપાય શક્ય છે (બૌદ્ધ.)
- આશ્રમ - બ્રહ્મચર્યાશ્રમ, ગૃહસ્થાશ્રમ, વાનપ્રસ્થાશ્રમ, સંન્યસ્તાશ્રમ
- આહાર - અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ
- ઉપવેદ - (૧) આયુર્વેદ, ધનુર્વેદ, ગાંધર્વ, સ્થાપત્ય.
(૨) સંહિતા, બ્રાહ્મણ, આરણ્યક, ઉપનિષદ્
- ઉપાંગ - ધર્મશાસ્ત્ર, પુરાણ, મીમાંસા, ન્યાય
- કર્મબંધ - પ્રકૃતિ, સ્થિતિ, રસ, પ્રદેશ
- કર્મબંધનાં કારણ-મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, કષાય, યોગ
- કર્મબંધના પ્રકાર-સ્પૃષ્ટ, બદ્ધ, નિધત્ત, નિકાચિત, (શિથિલ, ગાઢ, પ્રગાઢ, અવશ્યંભાવિ)
- કર્મબંધનો ક્રમ - બંધ, ઉદય, ઉદીરણ, સત્તા
- કષાય - ક્રોધ, માન, માયા, લોભ
- કષાયના ભેદ - અનંતાનુબંધી, પ્રત્યાખ્યાની, અપ્રત્યાખ્યાની, સંજવલન
- કાલ - પ્રમાણ, નિવૃત્તિ, મરણ, અદ્ધાકાલ
- કાવ્ય - ગદ્ય, પદ્ય, કથ્ય, ગેય - (સ્થાનાંગ સૂત્ર)
- કેન્દ્રસ્થાન - (જ્યોતિષ) ૧, ૪, ૭, ૧૦મું સ્થાન
- ચતુર્ગતિ - દેવ, મનુષ્ય, તિર્યચ, નારક
- ચતુર્લવણ - સિંધવ, સંચળ, બીડલૂણ, સમુદ્રલૂણ
- ચતુઃશરણ - અરિહંત, સિદ્ધ, સાધુ, સર્વજ્ઞપ્રણિત ધર્મ
- દશા - નિદ્રા, સ્વપ્ન, જાગ્રત, ઉજાગર
- દિક્પાલ - સોમ, યમ, વરુણ, કુબેર
- દેવનિકાય - ભવનપતિ, વ્યંતર, જ્યોતિષ્ક, વૈમાનિક
- દેશના - (ધર્મકથા) આક્ષેપણી, વિક્ષેપણી, સંવેગિની, નિર્વેદિની (સ્થાનાંગ સૂત્ર)

- ધ્યાન (૧) - આર્ત, રૌદ્ર, ધર્મ, શુક્લ,
 (૨) પિંડસ્થ, પદસ્થ, રૂપસ્થ, રૂપાતીત
- ઘાતિકર્મ - જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય,
 મોહનીય, અંતરાય
- ધર્મપ્રકાર - દાન, શીલ, તપ, ભાવ
- નિક્ષેપ - નામ, સ્થાપના, દ્રવ્ય, ભાવ
- નીતિ - સામ, દામ, દંડ, ભેદ
- નૃત્યકળા - અંચિત, રિખિત, આરભટ, ભસોલ -
 (રાજપ્રશ્નીય સૂત્ર)
- પરમદુર્લભ - મનુષ્યત્વ, ધર્મશ્રવણ, શ્રદ્ધા, આચરણ - (ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર)
- પર્યાવરણ - જળ, જમીન, જંગલ, જનાવર
- પુદ્ગલ - સ્કંધ, દેશ, પ્રદેશ, પરમાણુ
- પુરુષાર્થ - ધર્મ, અર્થ, કામ, મોક્ષ
- પૂજા - અંગ, અગ્ર, ભાવ, પ્રતિપત્તિ
- પુત્ર - અભિજાત, અનુજાત, અવિનીત, કુલાંગાર
- પૌષધ - આહારત્યાગ, શરીરસત્કારત્યાગ, બ્રહ્મચર્ય, અવ્યાપાર.
- પ્રમાણ - પ્રત્યક્ષ, અનુમાન, ઉપમાન, આગમ
- પ્રવેશદ્વાર - વિજયદ્વાર, મગરદ્વાર, કુબેર, યમ
- બુદ્ધિ - ઔત્પાતિકી, વૈનયિકી, કાર્મિકી, પારિણામિકી
- ભક્તિ પ્રકાર - સાલોક્ય, સામીપ્ય, સારૂપ્ય, સાયુજ્ય
- મન - વિક્ષિપ્ત, યાતાયાત, શ્વિષ્ટ, સુલીન(યોગશાસ્ત્ર)
- મંત્ર પ્રકાર - બીજ, બીજમંત્ર, મંત્ર, માલામંત્ર
- મહાપાતક - બ્રાહ્મણહત્યા, ભૃણહત્યા, સ્ત્રીહત્યા, ગૌહત્યા
- મહાવિગર્હ - મધ, માંસ, માખણ, મદિરા

- માલા - તુલસી, પ્રવાલ, રુદ્રાક્ષ, સ્ફટિક
- મેઘ - પુષ્કરાવર્ત, પ્રદ્યુમ્ન, જીમૂત, નિમ્બ
- મંત્રસિદ્ધિમાં આસન- સ્મશાનપીઠ, શવપીઠ, અરણ્યપીઠ, શ્યામાપીઠ
- મતિજ્ઞાન - અવગ્રહ, ઈલા, અપાય, ધારણા
- યુગ - કૃત (સત), ત્રેતા, દ્વાપર, કલિ
- યોગી - ગોત્ર, કુલ, પ્રવૃત્તચક્ર, સિદ્ધ
- રૌદ્રધ્યાન - હિંસાનુબંધી, યૌર્યાનુબંધી, મૃષાનુબંધી, સંરક્ષણાનુબંધી
- વર્ણ - બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય, શુદ્ર
- વાજિંત્ર - તત, વિતત, ધન, શુષિર
- વાણી - વૈખરી, મધ્યમા, પશ્યન્તી, પરા
- વેદ - ઋગ્વેદ, યજુર્વેદ, સામવેદ, અથર્વવેદ
- વિકથા - દેશકથા, રાજકથા, ભોજનકથા, સ્ત્રીકથા
- વિરાધના - અતિક્રમ, વ્યતિક્રમ, અતિચાર, અનાચાર
- વિશિષ્ટ વિશેષણ- મહાગોપ, મહામાહણ, મહાનિર્યામક,
મહાસાર્થવાહ (ભગવાન મહાવીર માટે)
- શય્યા - પ્રેત, કામભોગ, સિંહ, તથાગત
(અંગુત્તર નિકાય ૪/૨૪૪)
- શાશ્વત તીર્થંકરનામ - ઋષભ, ચંદ્રાનન, વારિષેણ, વર્ધમાન
- શુક્લધ્યાન - પૃથક્ત્વવિતર્કસવિચાર, એકત્વવિતર્કસવિચાર, સૂક્ષ્મક્રિયા-
અપ્રતિપાતી, વ્યુચ્છિન્નક્રિયા અનિવૃત્તિ
- (યોગશતક)
- શૂરવીર - અરિહંત (ક્ષમાશૂર), શ્રમણ (તપશૂર), કુબેર (ધનશૂર),
વાસુદેવ (યુદ્ધશૂર)
- સ્તુતિનો ક્રમ - મુખ્યજિન, સર્વજિન, આગમ, શ્રુતદેવતા
- સુવર્ણપરીક્ષા - કષ, છેદ, ઘર્ષણ, તાપ (ધર્મબિન્દુ)

- સ્ત્રીપ્રકાર - પદ્મિની, ચિત્રિણી, હસ્તિની, શંખિની
 સંઘ - સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકા
 સંપ્રદાય - શૈવ, વિષ્ણુ, ગણેશ, દેવી
 સંજ્ઞા - આહાર, ભય, મૈથુન, પરિગ્રહ

અંક-૫

- પંચ અનુત્તરદેવ- વિજય, વૈજયંત, જયંત, અપરાજિત,
 સર્વાર્થસિદ્ધ - (તત્ત્વાર્થસૂત્ર)
 પંચ અનુષ્ઠાન - વિષ, ગરલ અનુષ્ઠાન, તદ્દહેતુ, અમૃત - (ધર્મબિંદુ)
 પંચ અનુષ્ઠાનનો આશય- શુદ્ધિ, પ્રણિધાન, પ્રવૃત્તિ,
 વિઘ્નજય, વિનિયોગ
 પંચ અભિગમ- સચિત્તનો ત્યાગ, અચિત્ત, અર્ધ્ય, ઉત્તરાસન, અંજલિ પ્રણિધાન
 પંચ અંતરાય - દાનાંતરાય, લાભાંતરાય, ભોગાંતરાય, ઉપભોગાંતરાય,
 વીર્યાંતરાય
 પંચ આકૃતિ - પરિમંડલ, વર્તુળ, ત્રિકોણ, ચતુષ્કોણ, આયત્ત
 પંચ આંગળી - અંગુષ્ઠ, તર્જની, મધ્યમા, અનામિકા, કનિકા
 પંચ આશ્રવદ્વાર(૧)- ઈન્દ્રિય, કષાય, અવ્રત, યોગ, ક્રિયા,
 (૨)- મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, પ્રમાદ, કષાય, યોગ
 પંચ ઈન્દ્રસભા - મજ્જન, અલંકાર, જ્ઞાન, સિદ્ધાયતન, મંત્રણા
 - (કલ્પસૂત્ર)
 પંચ કર્મેન્દ્રિય - હાથ, પગ, જિહ્વા, ગુદા, ઉપસ્થ
 પંચ કલેશ - અવિદ્યા, અસ્મિતા, રાગ, દ્વેષ, અભિનિવેશ - (પાતંજલ
 યોગસૂત્ર)
 પંચ કલ્યાણક - વ્યવન, જન્મ, દીક્ષા, કેવળજ્ઞાન, મોક્ષ
 પંચકર્મ ચિકિત્સા-વમન, વિરેચન, નસ્ય, બસ્તિ, શિરોધારા

- પંચ કામગુણ - શબ્દ, રૂપ, રસ, ગંધ, સ્પર્શ
- પંચ કારણ - અધિષ્ઠાન, કર્તા, કરણ, ચેષ્ટા, દૈવ
- પંચ ક્રિયા - કાયિકી, અધિકરણી, પ્રાદેષિકી, પરિતાપના, પ્રાણાતિપાતિકી
- પંચ કોશ - અન્નમય, પ્રાણમય, મનોમય, વિજ્ઞાનમય, આનંદમય (વેદાંત)
- પંચગવ્ય - દૂધ, દહીં, ઘી, ગોમૂત્ર, ગોબર (છાણ)
- પંચયજ્ઞ - રાજ્યજ્ઞ, મહાયજ્ઞ, દેવયજ્ઞ, વીર્યજ્ઞ, પરશુયજ્ઞ
- પંચાંગ - તિથિ, વાર, નક્ષત્ર, યોગ, કરણ
- પંચાચાર - જ્ઞાનાચાર, દર્શનાચાર, ચારિત્રાચાર, તપાચાર, વીર્યાચાર
- પંચચારિત્ર - સામાયિક, છેદોપસ્થાપનીય, પરિહાર વિશુદ્ધિ, સૂક્ષ્મ સંપરાય, યથાખ્યાત - (તત્ત્વાર્થ સૂત્ર)
- પંચાંગી - મૂળસૂત્ર, નિર્યુક્તિ, ભાષ્ય, ચૂર્ણિ, વૃત્તિ
- પંચ જ્યોતિષયજ્ઞ-સૂર્ય, ચંદ્ર, ઋહ, નક્ષત્ર, તારા
- પંચોપચાર (૧)-વસ્ત્ર, ફૂલ, ધૂપ, દીપ, સ્વર્ણમુદ્રા,
(૨)-ગંધ, પુષ્પ, દીપ, નૈવેદ્ય, જલ
- પંચતત્ત્વ (૧)- પૃથ્વી, જળ, અગ્નિ, વાયુ, આકાશ,
(૨)- ગુરુતત્ત્વ, મંત્ર, મન, દેવ, ધ્યાન (વૈષ્ણવ મત)
- પંચતરુ - વડ, પીપળો, ઉદુંબર, આમ્ર, અશોકવૃક્ષ
- પંચતીર્થ - સિદ્ધાચલ, સમેતશિખર, આબુ, ગિરનાર, અષ્ટાપદ, (જૈન તીર્થો)
- પંચતૃણ - કુશ, કાશ, દાભ, ઈખ, સરકડું
- પંચતિથિ - નંદા, ભદ્રા, જયા, રિક્તા, પૂર્ણા
- પંચદાન - અભય, સુપાત્ર, અનુકંપા, કીર્તિ, ઉચિત
- પંચદિવ્ય - દુંદુભિનાદ, વસ્ત્રવૃષ્ટિ, ગંધોદકવૃષ્ટિ, વસુધારા વૃષ્ટિ, 'અહોદાનં'ના ઉદ્દગારો
- પંચદૃષ્ટિવાદ - પરિકર્મ, સૂત્ર, પૂર્વાનુયોગ, પૂર્વગત, ચૂલિકા

- पंयधातु - सोनुं, उषुं, तांभु, सीसुं, लोहं
- पंयधान्य - योष्वा, जव, घउं, तल, मग
- पंयनिर्ग्रथ - पुलाक, ङकुश, कुशील, निर्ग्रथ, स्नातक
- (तत्त्वार्थ सूत्र)
- पंयनिधि - पुत्र, मित्र, शिष्य, धन, धान्य
- स्थानांग सूत्र
- पंयनदी - गंगा, यमुना, सरयु, ईरावती, मही
- (स्थानांग सूत्र)
- पंयनिद्रा - निद्रा, निद्रानिद्रा, प्रयला, प्रयलाप्रयला, शिषाद्धि
- (कर्मग्रंथ)
- पंयनिषद्या - उत्कटुका (उकडु), गोदोलिका, समपादपुता, पयंका, अर्धपयंका
- (स्थानांग सूत्र)
- पंयपरमेष्ठी - अरिहंत, सिद्ध, आचार्य, उपाध्याय, साधु
- पंयपर्युषण कर्तव्य-अमारि प्रवर्तन, साधर्मिकवात्सल्य, परस्पर क्षमापना,
अकृतप, चैत्यपरिपाटी
- पंयपर्वत - ज्वाणामुष्ठी, धुम्मटाकार, ईरोज्जन, झोळ ब्लोकवाणा,
धेउवाणा
- पंयप्रमाद - मध, विषय, कषाय, निद्रा, विकथा
- पंयप्राण - प्राण, अपान, व्यान, उदान, समान
- पंयप्रस्थान - (सरस्वती, त्रिभुवन-स्वामिनी, श्रीदेवी, यक्षराजगण्डि,
गौतम-स्वामी-सूरिमंत्रनी पांय पीठिका)
- पंयपांडव - युधिष्ठिर, भीम, अर्जुन, नकुल, सहदेव
- पंयप्रतिकमण - राईय, देवसिअ, पाक्षिक, यौमासी, संवत्सरी
- पंयप्रतिज्ञा - (लगवान मडावीरनी)
(१) अप्रीति थाय त्यां रडेवुं नही
(२) सदैव ध्यानस्थ

(૩) પ્રાય: મૌન

(૪) કરપાત્ર ભોજન

(૫) ગૃહસ્થની પ્રશંસા ન કરવી (વિનય-વિવેક)

પંચપ્રતિક મંત્ર - ક્ષિ પ ઝં સ્વા હા

(અધિષ્ઠાતા-શિવ, ગણેશ, શક્તિ, સૂર્ય, વિષ્ણુ)

પંચમહાકાવ્ય - શિશુપાલવધ, નૈષધીયચરિત્ર, કિરાતાર્જુનીય, કુમારસંભવ, રઘુવંશ

પંચમહાભૂત - પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ, આકાશ

પંચમહાયજ્ઞ(૧) - બ્રહ્મયજ્ઞ, દેવયજ્ઞ, પિતૃયજ્ઞ, ભૂતયજ્ઞ, મનુષ્ય-યજ્ઞ,

(૨) - સ્વાધ્યાય યજ્ઞ, તર્પણ, અન્નદાન, અતિથિ સત્કાર

પંચમહાવ્રત - પ્રાણાતિપાતવિરમણ, મૃષાવાદવિરમણ, અદત્તાદાનવિરમણ, મૈથુનવિરમણ, પરિગ્રહ વિરમણ

પંચમાતાતુલ્ય - રાણી, ગુરુપત્ની, મિત્રપત્ની, સાસુ, માતા

પંચમિથ્યાત્વ - આત્મિગ્રહિક, અનાત્મિગ્રહિક, સાંશયિક, અનાભોગિક, આત્મિનિવેશિક

પંચમંત્રબીજ - તારબીજ ઝં

ત્રૈલોક્યબીજ હ્રીં

કમલાબીજ શ્રીં

અર્હટ્ટબીજ અર્હ

પ્રણિપાતબીજ નમઃ

પાંચ મેરુ - જંબૂદ્વીપ (૨), ધાતકીખંડ (૨),
પુષ્કરવરદ્વીપ (૧) = ૫

પંચવાયુ - નાગ, સુકર, દેવદત્ત, ધનંજય, કૂર્મ

પંચમહોત્સવ - રૌપ્ય (૨૫ વર્ષ), સુવર્ણ (૫૦ વર્ષ), હીરક (૬૦ વર્ષ),
અમૃત (૭૫ વર્ષ), શતાબ્દી (૧૦૦ વર્ષ)

પંચામૃત - દૂધ, દહીં, ઘી, સાકર, પાણી

પંચમુદ્રા - ખેચરી, ભૂચરી, ચાંચરી, અગોચરી, ઉન્મની

પંચમંત્રપદન્યાસ-(૧) પરમેષ્ઠિને નમઃ

(૨) અહતે નમઃ

(૩) નાથાય નમઃ

(૪) સર્વજ્ઞાય નમઃ

(૫) પારંગતાય નમઃ

પંચાયતન પૂજા- ગણપતિ, શિવ, હરિ, ભાસ્કર, અંબાશક્તિ

પંચ યાયક - અતિથિ, કૃપણ, બ્રાહ્મણ, શ્યાન, શ્રમણ -

- (સ્થાનાંગ સૂત્ર)

પંચરત્ન - કનક, કુલીશ, નીલ, પદ્મરાગ, મોતી

(પાંચ નામ) - ઋષભ (નાભેય) પ્રથમ રાજા, પ્રથમ વરરાજા,

(ઋષભદેવનાં) પ્રથમ ભિક્ષુ, પ્રથમ તીર્થંકર

પાંચ પ્રકાર - (વર્ણમાલા) કંઠ્ય, તાલવ્ય, મૂર્ધન્ય, દંત્ય, ઓષ્ઠ્ય

પંચવ્યવહાર - આગમ, શ્રુત, આજ્ઞા, ધારણા, જિત

પંચશરીર - ઔદારિક, વૈક્રિય, આહારક, તેજસ, કાર્મણ

(પાંચ) શિવની સંપત્તિ- પિનાક (ધનુષ્ય), ફણિધર, બાલેન્દુ, ભસ્મ, મંદાકિની
(ગંગા)

પાંચ શૌચ - પૃથ્વી, અપ, નેજ, મંત્ર, બ્રહ્મચર્ય

- (સ્થાનાંગ સૂત્ર)

પંચાસ્તિકાય - ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, જીવાસ્તિકાય, પુદ્ગલાસ્તિકાય,
આકાશાસ્તિકાય

પંચ સ્કંધ - રૂપ, વેદના, સંજ્ઞા, સંસ્કાર, વિજ્ઞાન

પંચ સ્થાવર - પૃથ્વીકાય, અપકાય, તેઉકાય, વાઉકાય, વનસ્પતિકાય

પંચ સ્વાધ્યાય - વાચના, પૃચ્છના, પરાવર્તના, અનુપ્રેક્ષા, ધર્મકથા

- પંચ સકલીકરણ-ક્ષિ, પ, ઝં, સ્વા, હા
- પંચ સજીવસૃષ્ટિ-જરાયુજ, સ્વેદજ, અંડજ, ઉદ્ભ્રમિજ, અયોનિજ
- પંચ સમ્યક્ત્વ - ક્ષાયિક, ક્ષાયોપશમિક, ઔપશમિક, વેદક, સાસ્વાદન
- પંચ સમ્યક્ત્વનાં લક્ષણ- શમ, સંવેગ, નિર્વેદ, અનુકંપા, આસ્તિક્ય,
- પંચ સમવાયીકરણ- કાળ, સ્વભાવ, નિયતિ, પ્રારબ્ધ, પુરુષાર્થ
- પંચ સમિતિ - ઈર્ષ્યા, ભાષા, એષણા, આદાનભંડનિક્ષેપન, પારિષ્ઠાપનિકા
- પંચ સંધિ - સ્વર, વ્યંજન, વિસર્ગ, પ્રકૃતિભાવ, સ્યાદિ
- પંચ સાક્ષી - અરિહંત, સિદ્ધ, સાધુ (ગુરુ), દેવ, આત્મા
- પંચ સૂના (પ્રાણી વધસ્થાન) - ચૂલો, ઘંટી, સાવરણી, ખાંડણિયો, પાણીયારું
- પંચ ક્ષમા - ઉપકાર, અપકાર, વિપાક, આજ્ઞા, ધર્મક્ષમા
- પંચ જ્ઞાન - મતિજ્ઞાન, શ્રુત, અવધિ, મનઃપર્યવ, કેવળજ્ઞાન

અંક-૬

- ષડ્ અગ્નિ - ગાર્હપત્ય, આહ્વનીય, દક્ષિણાગ્નિ, સત્યાગ્નિ, આવસથ્ય, ઉપાસનાગ્નિ - (વૈદિક કર્મકાંડ)
- ષડ્ અઘ્ઠાઈ - કાર્તિક, ફાગણ, અષાઢ, પર્યુષણા પર્વ, ચૈત્રી તથા આસોની ઓળી
- ષડ્ આરા - ૧. સુષમા-સુષમા,
૨. સુષમા
૩. સુષમા-દુઃષમા,
૪. દુઃષમા-સુષમા
૫. દુઃષમા, અવસર્પિણી
૬. દુઃષમા-દુઃષમા
૧. દુઃષમા-દુષમા,
૨. દુઃષમા

૩. દુઃખમા-સુખમા,

૪. સુખમા-દુઃખમા ઉત્સર્પિણી

૫. સુખમા,

૬. સુખમા-સુખમા - (અભિધાન ચિંતામણિ)

ષડ્ આવશ્યક - સામાયિક, ચતુર્વિંશતિસ્તવ, વંદન, પ્રતિક્રમણ, કાયોત્સર્ગ,
પ્રત્યાખ્યાન

ષડ્ ઈતિ (આપત્તિ)- અતિવૃષ્ટિ, અનાવૃષ્ટિ, તીડ, પક્ષી,
ઉંદર (પ્લેગ), શત્રુરાજાનું આક્રમણ

ષડ્ ઉપધાન - (૧) પંચમંગલ મહાશ્વતસ્કંધ - (નવકાર મંત્ર)
(૨) પ્રતિક્રમણ શ્વતસ્કંધ (ઈરિયાવહી, તસ્સઉત્તરી)
(૩) શકસ્તવ અધ્યયન - (નમુત્યુણં)
(૪) ચૈત્યસ્તવ અધ્યયન - (અરિહંત ચેઈયાણં)
(૫) નામસ્તવ અધ્યયન - (લોગસ્સ)
(૬) શ્વતસ્તવ અધ્યયન - (પુકખરવર)
સિદ્ધસ્તવ અધ્યયન - (સિદ્ધાણં)

ષડ્ કર્મ - ૧. ચારણ, વારણ, ઉચાટન, સંમોહન,
સ્તંભન, વશીકરણ - (તંત્રવિદ્યા)
૨. ધૌતિ, બસ્તી, નેતિ, નૌલિ, ત્રાટક,
કપાલભાતી - (ઘેરંડ સંહિતા)
૩. જિનેન્દ્રપૂજા, ગુરુભક્તિ, શાસ્ત્રશ્રવણ,
સંયમ, તપ, સુપાત્રદાન (શ્રાવકનાં છ (૬) કર્મ)
૪. અધ્યયન, અધ્યાપન, દાન, પ્રતિગ્રહ,
યજન, યાજન, (બ્રાહ્મણના ૬ કર્મ)

ષડ્ કર્મગ્રંથ - કર્મવિપાક, કર્મસ્તવ, બંધસ્વામિત્વ, ષડ્શીતિ શતક, સમ્પતિકા

ષડ્કારક - (વિભક્તિ) કર્તા, કર્મ, કરણ, સંપ્રદાન, અપાદાન, અધિકરણ

- ષડ્કાવ્યપ્રયોજન- (છ પ્રયોજનો) કાવ્યં યશસે, અર્થકૃતે, વ્યવહાર-વિદે શિવેતરક્ષતયે, સદ્ધ: પરનિવૃત્તયે, કાન્તાસ-મિતત્તપદેશયુજે (કાવ્યપ્રકાશ-મમ્મટ)
- ષડ્ શ્રુતકેવલી- પ્રભવસ્વામી, શય્યંભવસ્વામી (સૂરિ) યશોભદ્રસૂરિ, સંભૂતિવિજય, ભદ્રબાહુસ્વામી - સ્થૂલિભદ્રજી
- ષડ્ ખંડ - દક્ષિણાર્ધ ભરતક્ષેત્ર - ૩
ઉત્તરાર્ધ ભરતક્ષેત્ર - ૩
- ષડ્ ખંડાગમ - જીવસ્થાન, ક્ષુદ્રકબંધ, બંધસ્વામિત્વ, વેદનાખંડ, વર્ગણાખંડ, મહાબંધ
- ષડ્ ગેયરાગ - ભૈરવ, માલકૌંસ, દીપક, શ્રી, મેઘમલ્હાર, હિંડોલ
- ષડ્જ (સા) - ઋષભ, ગાંધાર, મધ્યમ, પંચમ, ધૈવત, નિષાદ
(ષડ્ જાયન્તે યસ્માત્ = ષડ્જ)
- ષડ્જીવનિકાય - પૃથ્વીકાય, અપ્કાય, તેઉકાય, વાઉકાય, વનસ્પતિકાય, ત્રસકાય
- ષડ્ જીવના ભાવ - ઔદયિકભાવ, ઔપશમિક, ક્ષાયિક, ક્ષાયોપ-શમિક, પારિણામિક, સાંનિપાતિક
- (અનુયોગદ્વાર સૂત્ર)
- ષડ્ દ્રવ્ય - ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, આકાશાસ્તિકાય, જીવાસ્તિકાય, પુદ્ગલાસ્તિકાય, કાળ
- ષડ્ દર્શન (૧)- સાંખ્ય, યોગ, નૈયાયિક, વૈશેષિક, પૂર્વમીમાંસા, ઉત્તરમીમાંસા
- (વેદાંત)
- (૨)- બૌદ્ધ, નૈયાયિક, સાંખ્ય, જૈન, વૈશેષિક, જૈમિનીય
- ષડ્ પ્રમાણ - પ્રત્યક્ષ, અનુમાન, શબ્દ, ઉપમાન, અર્થાપત્તિ, અનુપલબ્ધિ
(વેદાંત)
- ષડ્ પર્યામિ - આહાર, શરીર, ઈન્દ્રિય, શ્વાસોચ્છ્વાસ, ભાષા, મન
(નવતત્ત્વ)

- ષડ્ પુરુષ - અધમાધમ, અધમ, વિમધ્યમ, મધ્યમ, ઉત્તમ, ઉત્તમોત્તમ
(તત્ત્વાર્થસૂત્ર કારિકા)
- ષડ્ ભાષા - પ્રાકૃત, સંસ્કૃત, માગધી, પૈશાચી, શૌરસેની, અપભ્રંશ
- ષડ્ મુદ્રા - આહ્વાહન, સ્થાપન, સંનિધાન, સંનિરોધ, અવગુંઠન, અંજલિ
- ષડ્ માનાર્હ - આચાર્ય, ઋત્વિજ, વૈવાહ્ય, રાજા, પ્રિયજન, ઋતુસ્નાતા સ્ત્રી
- ષડ્ રસ - મધુર, અમ્લ, લવણ, કટુ, કષાય, તિક્ત
- ષડ્ રાજ્યગુણ - સંધિ, વિગ્રહ, યાન, આસન, દ્વૈધીભાવ, સંશ્રય (યાજ્ઞાક્ય)
- ષડ્ રિપુ - કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, મંદ, મત્સર (વેદાંત)
- ષડ્ 'રિ'(યાત્રા)-સમ્યક્ત્વધારી, પાદચારી, એકાશનકારી, સચિત્ત પરિહારી, બ્રહ્મચારી, ભૂમિસંચારી
- ષડ્ ઋતુ - હેમંત, શિશિર, વસંત, ગ્રીષ્મ, વર્ષા, શરદ
- ષડ્ લક્ષણ - જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ, વીર્ય, ઉપયોગ
- ષડ્ લેશ્યા - કૃષ્ણ, નીલ, કાપોત, તેજ, પદ્મ, શુક્લ
- ષડ્ વિગર્ઠ - દૂધ, દહીં, ઘી, તેલ, ગોળ, કડા વિગર્ઠ (તળેલી ચીજો)
- ષડંગ વેદ - શિક્ષા, કલ્પ, વ્યાકરણ, નિર્યુક્તિ, છંદ, જ્યોતિષ
- ષડ્ સમ્યક્ત્વ - ઔપશમિક, ક્ષાયિક, ક્ષાયોપશમિક, મિશ્ર, સાસ્વાદન, મિથ્યાત્વ
- ષટ્ સમાસ - દ્વન્દ્વ, તત્પુરુષ, કર્મધારય, બહુવ્રીહિ, નગ્, અલુક્ (પાણિની)
- ષટ્ સંઘયણ - વજ્રઋષભનારાય, ઋષભનારાય, નારાય, અર્ધનારાય , કીલિકા, છેવટું (કર્મગ્રંથ)
- ષટ્ (છ) - અર્થાગમો નિત્યમરોગિતા ચ
- સાંસારિક સુખ - પ્રિયા ચ ભાર્યા પ્રિયવાદિની ચ ।
વશ્યશ્ચ પુત્રોઽર્થકારી ચ વિદ્યા
ષડ્ જીવલોકસ્ય સુખાનિ રાજન્ ॥
- ષડ્ સંવેદના - જન્મ, મૃત્યુ, ક્ષુધા, પિપાસા, હર્ષ, શોક

- ષડ્ સ્થાનક - આત્મા છે, નિત્ય છે, કર્મનો કર્તા છે, કર્મનો ભોક્તા છે, મોક્ષ છે, ઉપાય છે
- ષડ્ સંસ્થાન - સમયતુરચ્ચ, ન્યગ્રોધ પરિમંડલ, સાદિ વામન, કુબ્જ, હુંડક
- (કર્મગ્રંથ)
- ષડ્ હાસ્ય (ષટ્ક)- હાસ્ય, રતિ, અરતિ, ભય, શોક, જુગુપ્સા - (કર્મગ્રંથ)

અંક-૭

અરિહંતની ૭ વ્યુત્પત્તિ :- ૧ અર્હન્ત, ૨ અરિહંત, ૩ અરુહંત, ૪ અરહોન્તર,
૫ અરહન્ત, ૬ અરહયત, ૭, અરયાન્ત
- (ભગવતી સૂત્ર વૃત્તિ)

આગમ ગ્રંથોનું વર્ગીકરણ :- (૭ પ્રકારે)

૧. પૂર્વ - ૧૪ પૂર્વ
૨. અંગ - ૧૧
૩. ઉપાંગ - ૧૨
૪. પ્રકીર્ણક - ૧૦
૫. છેદસૂત્ર - ૬
૬. મૂલસૂત્ર - ૪
૭. ચૂલિકા - ૨

ઉપક્રમ :- (આયુષ્ય સંબંધિત)

૧. અધ્યવસાય, ૨. નિમિત્ત, ૩. આહાર, ૪. વેદના, ૫. પરાઘાત, ૬. સ્પર્શ, ૭. આનપ્રાણ (શ્વાસોચ્છવાસ)

ઊર્ધ્વલોક :- ભૂઃ ભુવઃ સ્વઃ મહત્, જનઃ, તપઃ, સત્ય (શૈવ માન્યતા)

કાલ (સમય) - પૂર્વાહ્નિ, મધ્યાહ્નિ, અપરાહ્નિ, સાયં, સંધ્યા, પ્રદોષ, મહારાત્રિ

કુલકર - વિમલવાહન, ચક્ષુષ્માન, યશસ્વી, અભિચંદ્ર, પ્રસેનજિત, મરુદેવ, નાભિ

- ગોચરી - (ભિક્ષા) ક્ષીર, અમૃત, મધુકર, ગૌ, રુદ્ર, અજગર, ગર્દભ
 ગોત્ર - કાશ્યપ, ગૌતમ, વત્સ, કુત્સ, કૌશિક, માંડવ્ય, વાશિષ્ઠ
 - (સ્થાનાંગ સૂત્ર)
 ચક્ર - અશોક, સુદર્શન, ચક્રરત્ન, કાળ, સંસાર, ધર્મ, સિદ્ધચક્ર
 ચક્રવર્તીના રત્ન (એકેન્દ્રિય) - ચક્ર, છત્ર, ચામર, દંડ, અસિ, મણિ, કાકિણી
 ચક્રવર્તીના રત્ન (પંચેન્દ્રિય) - સેનાપતિ, ગાથાપતિ, વર્ધકી, પુરોહિત, સ્ત્રી,
 અશ્વ, હસ્તિ - (સ્થાનાંગ-પપટ)
 યોધડિયાં - અમૃત, લાભ, ચલ, ઉદ્વેગ, રોગ, શુભ, કાળ
 જંબુદ્વીપનાં ક્ષેત્ર- ભરત, હૈમવત, હરિવર્ષ, મહાવિદેહ, રમ્યક, હૈરણ્યવત,
 ઐરાવત
 ધાતુ - રસ, રુધિર, માંસ, મેદ, અસ્થિ, મજ્જા, શુક્ર
 ધાન્ય - ઘઉં, ચોખા, અડદ, મગ, જવ, તલ, કાંગ
 દંડનીતિ - હક્કાર, મક્કાર, ધિક્કાર, પરિભાષણ, મંડલ-બંધ, ચારક
 (છંદ), છવિચ્છેદ - (સ્થાનાંગ સૂત્ર)
 નય - નૈગમ સંગ્રહ, વ્યવહાર, ઋજુસૂત્ર, શબ્દ, સમત્તિરૂઢ, એવંભૂત
 - (સ્થાનાંગ સૂત્ર)
 નરક - રત્નપ્રભા, શર્કરાપ્રભા, વાલુકાપ્રભા, પંકપ્રભા, ધૂમપ્રભા,
 તમઃપ્રભા, તમસ્તમઃપ્રભા
 નિહ્વ - જમાલિ, તિષ્યગુપ્ત, આષાઢાચાર્ય, અશ્વમિત્ર, રોહગુપ્ત,
 ગોષ્ઠામાહિલ (ગંગાચાર્ય), ત્રૈરાશિક (ષડુલૂક)
 પાતાલ - અતલ, વિતલ, સુતલ, તલાતલ, મહાતલ, રસાતલ, પાતાલ
 પદવી - આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, સ્થવિર, પ્રવર્તક, ગણધર, ગણિ,
 ગણાવચ્છેદક
 ભય - ઈહલોક, પરલોક, આદાન, અકસ્માત, આજીવિકા, મરણ,
 અપયશ

- સમભંગી - (સ્યાદ્વાદ વિવક્ષા :-)
 ૧. સ્યાદસ્તિ, ૨. સ્યાન્નાસ્તિ
 ૩. સ્યાદ્ અસ્તિ નાસ્તિ
 ૪. સ્યાદ્ અવક્તવ્ય
 ૫. સ્યાદ્ અસ્તિ અવક્તવ્ય
 ૬. સ્યાદ્ નાસ્તિ અવક્તવ્ય
 ૭. સ્યાદ્ અસ્તિ-નાસ્તિ અવક્તવ્ય
- માતૃકા - બ્રાહ્મી, માહેશ્વરી, કૌમારી, વૈષ્ણવી, વારાહી, ઈન્દ્રાણી-ચામુંડા
 માંડલી (સાધુની સભા-બેઠક)- સૂત્ર, અર્થ, ભોજન, કાળ, આવશ્યક, સ્વાધ્યાય, સંતારક, (શય્યા, પોરિસી)
- રાજ્યાંગ - રાજા, મંત્રી, સુહૃદ, કોશ, પ્રજા, દુર્ગ, સૈન્ય
- શક્તિકેન્દ્ર - મૂલાધાર, સ્વાધિષ્ઠાન, મણિપુર, અનાહત, વિશુદ્ધિ, આજ્ઞાયક, સહસ્રાર
- શુદ્ધિ - અંગ, વસન, મન, ભૂમિ, ઉપકરણ, ન્યાયસંપન્નદ્રવ્ય, વિધિ
- સમુદ્ઘાત - વેદના, કષાય, મરણ, વૈક્રિય, તૈજસ, આહારક, કેવલી સમુદ્ઘાત
- સંપત્તિ - પુત્ર, સ્વજન, સ્ત્રી, વિદ્યા, ઈષ્ટ, શરીર, ધન
- સમર્થિ - મરીચિ, અત્રિ, અંગીરસ, પુલહ, પુલસ્ત્ય, ક્રતુ, વશિષ્ઠ
- સમસ્વર - ષડ્જ, ઋષભ, ગાંધાર, મધ્યમ, પંચમ, ધૈવત, નિષાદ
- સાત વ્યસન - શરાબ, માંસ, જુગાર, શિકાર, ચોરી, પરસ્ત્રી-ગમન
- સાતક્ષેત્ર - જિનપ્રતિમા, જિનમંદિર, જિનાગમ, સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકા
- સાતપદી (સમપદી)- (લગ્નના સાત ફેરા)
 સ્નેહ થકી મૈત્રી બંધાતી, ચાલી પગલાં સાત
 સ્નેહ શૂન્ય છે સાવ નકામો જીવનનો સંગાથ

- સાત વિભક્તિ - કર્તા, કર્મ, કરણ, સંપ્રદાન, અપાદાન, સંબંધ, અધિકરણ
- સાત વિવક્ષા - (વાક્ય પ્રકાર) આલાપ, અનાલાપ, ઉલ્લાપ, અનુલ્લાપ, સંલાપ, પ્રલાપ, વિપ્રલાપ - (સ્થાનાંગ સૂત્ર)
- સાત હાસ્ય પ્રકાર- સ્મિત, હસિત, વિહસિત, અટ્ટહાસ્ય, અતિહાસ, અપહાસ, આદ્યું સ્મિત
- સ્થૂલિભદ્રની ૭ બહેનો- યક્ષા, યક્ષદતા, ભૂતા, ભૂતદતા, સેષા, વેષા રેષા
- (ભરહેસર-સજગાય)

અંક-૮

- અષ્ટ અષ્ટમી - જન્માષ્ટમી, રાધાષ્ટમી, ગોપાષ્ટમી, દુર્ગાષ્ટમી, કાલાષ્ટમી, યજ્ઞાષ્ટમી, ભીમાષ્ટમી, (કાલ-ભૈરવાષ્ટમી)
- અષ્ટ અહિકુલ- શેષનાગ, તક્ષક, વાસુકી, અનંત, શંખપાલ, મહાપદ્મ, કંબલ, કર્કોટક
- અષ્ટકર્મ - જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, વેદનીય, મોહનીય, આયુષ્ય, નામ, ગોત્ર, અંતરાય
- આયુર્વેદિક ચિકિત્સા- કુમારભૃત્ય (બાલચિકિત્સા), કાય, શાલાક્ય, શલ્યહત્યા, જંગોલી, ભૂતવિદ્યા, ક્ષારતંત્ર, રસાયન
- આવશ્યક ગુણ- અહિંસા, પ્રાણીમાત્ર પરદયા, શાંતિ, શમ, તપ, ધ્યાન, સત્ય
- કરણ - બંધન, સંક્રમણ, ઉદ્વર્તના, અપવર્તના, ઉદીરણા, ઉપશમન, નિધત્ત, નિકાયના
- કળા - (આઠ કળા એવી છે તે કોઈની શીખવાતી શીખાતી નથી. આ આઠ અંગે નીચેનો દુહો જાણીતો છે.)
રાગ, પાદ, પાઘડી, નાડી ને વળી ન્યાય,
તરવું, તારવું અને તસ્કરવું એ આઠે આપકળાય
- કલ્યાણી ઘોડો - ચાર પગ, કપાળ, છાતી, ખાંધ અને પૂંછડું - આ આઠ અંગ જે ઘોડાના સફેદ હોય તેને અષ્ટકલ્યાણી કહે છે

- કૃષ્ણની ૮ - રુક્ષણી, સત્યભામા, જાંબવતી, મિત્રવિન્દા,
 પટરાણીઓ કાલિન્દી, ભદ્રા, નાગનજિતી, લક્ષ્મણા
 કૃષ્ણરાજી - કૃષ્ણરાજી, મેઘરાજી, મધા, માઘ, વૃત્તપરિઘ, વાતપરિકોભ
 દેવપરિઘ, દેવપરિકોભ (બૃહદ્ સંગ્રહણી)
 કુંભક - સૂર્યભેદન, ઉજ્જાયિની, સિત્કારી, શીતલી, ભસિકા, બ્રામરી,
 મૂર્છા, પ્લાવિની

- (હઠયોગ દ્વાત્રિંશિકા)

- અષ્ટ ગંધ - (આઠ પ્રકારનાં સુગંધી દ્રવ્યો) - કપૂર, ચંદન, મોથ, કુસુમ,
 દેવદારુ, ગોરોચન, કેસર, વાળો

છંદશાસ્ત્રના ૮ ગણ - (યમાતારાજ ભાનસલગા) નામ :

ય, મ, ત, ર, જ, ભ, ન, સ = ૮ ગણ

જીવની ઉત્પત્તિનાં સ્થાન -

અંડજ = પક્ષી, સર્પ

પોતજ = હાથી

રસજ = કીટ

જરાયુજ = ગાય, મનુષ્ય

સ્વેદજ = જૂ, માંકડ, મચ્છર

સંમૂર્ચ્છમ = તીડ, દર્દુર, ખંજન

ઉદ્ભિજ -

ઉપપાત = દેવ, નારક

દંડવ્રતપ્રણામ - બે હાથ, બે પગ, બે ઢીંચણ, છાતી તથા

અષ્ટાંગ પ્રણામ કપાળથી દંડવત્ કરવામાં આવે છે

દ્રવ્યો - પાણી, દૂધ, ઘી, મધ, દહીં, દર્ભ, ચોખા અને તલ

- (આઠ પૂજા દ્રવ્યો)

દિશા - પૂર્વ, પશ્ચિમ, ઉત્તર, દક્ષિણ (દિશા), ઇશાન, અગ્નિ, નૈઋત્ય,
 વાયવ્ય (વિદિશા)

- દ્વીપ - જંબૂદ્વીપ, ઘાતકીખંડ, પુષ્કરવરદ્વીપ, વારૂણીવરદ્વીપ, ક્ષીરવરદ્વીપ, ધૃતવરદ્વીપ, ઇક્ષુવરદ્વીપ, નંદીશ્વરદ્વીપ
- અષ્ટધાતુ - સુવર્ણ, ચાંદી, તાંબુ, કાંસુ, પિત્તળ, સીસુ, લોખંડ, જસત
- અષ્ટાંગ નિમિત્ત-ભૌમ, ઉત્પાત, સ્વપ્ન, અંતરિક્ષ, અંગસ્કુરણ, સ્વર, લક્ષણ, વ્યંજન
- અષ્ટનાયિકા - સ્વાધીનભર્તૃકા, વાસકસજ્જા, વિરહોત્કંઠિતા, ખંડિતા, કલહાન્તરિતા, વિપ્રલબ્ધા, પ્રોષિત-ભર્તૃકા, અભિસારિકા
- અષ્ટાપદ - (૮ થર) ચાકા, શેમા, મટઈ, ગણેશ ભૈરવ, બૈરાસકુંડ, છોડા દેવાંગન, બડાદેવાંગન
- અષ્ટપદ - કરોળિયાને આઠ પગ હોવાથી અષ્ટપદ કહે છે
- અષ્ટપદી - આઠ કડીવાળા ગીતને અષ્ટપદી કહે છે
- અષ્ટપ્રધાન - પ્રધાન, અમાત્ય, સચિવ, મંત્રી, ધર્મધિક્ષ, ન્યાયશાસ્ત્રી, વૈદ્ય અને સેનાપતિ - (આ આઠેયની સારા રાજ્યવહીવટ માટે ખૂબ જરૂર છે)
- પ્રભાવક પુરુષ - પ્રાવચનિક, ધર્મકથી, વાદી, નૈમિત્તિક, તપસ્વી, વિદ્યામંત્રબલી, તાંત્રિક
- અષ્ટકૂટ - વર્ણ, વશ્ય, તારા, યોનિ, બ્રહ્મૈત્રી, ભ્રુકુટ, નાડી - લગ્ન જોવામાં આઠ કૂટ જોવામાં આવે છે
- અષ્ટપ્રવચનમાતા - ૮ (૫ સમિતિ + ૩ ગુપ્તિ = ૮)
ઈર્યાસમિતિ, ભાષા, એષણા, આદાનભંડમત્ત- નિક્ષેપના, પારિષ્ઠાપનિકા, મન, વચન, કાયગુપ્તિ
- અષ્ટપ્રકારી પૂજા-જળ, ચંદન, પુષ્પ, ધૂપ, દીપ, અક્ષત, નૈવેદ્ય, ફળ (જૈન પરંપરા)
- અષ્ટધા પ્રકૃતિ - પૃથ્વી, જળ, અગ્નિ, વાયુ, આકાશ, મન, બુદ્ધિ, અહંકાર - (ભગવદ્ ગીતા)
- અષ્ટપ્રાતિહાર્ય - અશોકવૃક્ષ, પુષ્પવૃષ્ટિ, દિવ્યધ્વનિ, ચામરયુગ્મ સિંહાસન,

ભામંડલ, દેવદુંદુભિ, ત્રણ છત્ર

- બુદ્ધિના ગુણ - શુશ્રૂષા, શ્રવણ, ગ્રહણ, ધારણ, ઉહા, અપોહ, અર્થનિશ્ચય, તત્ત્વજ્ઞાન
- અષ્ટાંગબુદ્ધિ - શુશ્રૂષા, શ્રવણ, ગ્રહણ, ધારણ, ચિંતન, ઊહાપોહ, અર્થવિજ્ઞાન, તત્ત્વજ્ઞાન
- આઠ ભાવો - (કાવ્યશાસ્ત્ર મુજબ)
સ્તંભ, સ્વેદ, સ્વરભંગ, રોમાંચ, કંપ, વૈવર્ણ્ય, અશ્રુપાત, પ્રલય
- અષ્ટભોગ - અન્ન, પાણી, પુષ્પ, તાંબૂલ, ચંદન, વસ્ત્ર, આભૂષણ, શય્યા
- અષ્ટમદ - જાતિ, કુલ, રૂપ, તપ, ઐશ્વર્ય, શ્રુત, લાભ, બળ
- અષ્ટમંગલ - સ્વસ્તિક, શ્રીવત્સ, નંદાવર્ત, વર્ધમાન, ભદ્રાસન, કલશ, મીનયુગલ, દર્પણ - (ઔપપાતિક સૂત્ર તથા આચારદિનકર)
- અષ્ટાંગમાર્ગ - સમ્યગ્દષ્ટિ, સમ્યગ્સંકલ્પ, સમ્યક્વાણી, સમ્યક્કર્મ, સમ્યગ્આજીવ, સમ્યગ્વ્યાયામ, સમ્યક્સ્મૃતિ, સમ્યક્સમાધિ (બૌદ્ધ)
- અષ્ટમંત્રસાધના- શાંતિકર્મ, પૌષ્ટિકકર્મ, વશીકરણ, આકર્ષણ, સ્તંભન, મારણ, વિદ્વેષણ, ઉચ્ચાટન
- અષ્ટમાતૃકાપીઠ- બ્રાહ્મી, માહેશ્વરી, કૌમારી, વૈષ્ણવી, વારાહી, નારસિંહી, ઐન્દ્રી, ચામુંડા
- અષ્ટમહાસિદ્ધિ- અણિમા, મહિમા, લધિમા, ગરિમા, પ્રાપ્તિ, પ્રકામ્ય, ઈશિત્વ, વશિત્વ
- મૂર્તિપ્રકાર - લૌહી (પંચધાતુ નિર્મિત) શૈલી (પાષાણ) દારૂમયી, લેખ્યા, લેખ્યા, સૈકતી, મણિમયી, મનોમયી - (ભાગવત)
- મૈથુન - સ્મરણ, કીર્તન, કેલિ (ફોર પ્લે) પ્રેક્ષણ, ગુહ્ય ભાષણ, સંકલ્પ, અધ્યવસાય, ક્રિયાનિષ્પત્તિ (સંભોગ)
- અષ્ટમૂર્તિ (શિવ)- પૃથ્વી, જળ, તેજ, વાયુ, આકાશ, સૂર્ય, ચંદ્ર, ઋત્વિજ

- અષ્ટાંગયોગ - યમ, નિયમ, આસન, પ્રાણાયામ, પ્રત્યાહાર, ધારણા, ધ્યાન, સમાધિ
- યોગદેહિ - મિત્રા, તારા, બલા, દીપ્રા, સ્થિરા, કાંતા, પ્રભા, પરા
- યજ્ઞનાં દ્રવ્યો - પીપળો, ઉમરો, પીપળ, ખાખરો, વડના સમિધ, ઘી, તલ અને ખીર
- રસ (મુખ્ય ૮)- શૂંગાર, હાસ્ય, કરુણ, રૌદ્ર, વીર, ભયાનક, બિભત્સ, અદ્ભુત રુચક પ્રદેશ - નાભિ નજીક રહેલાં, કર્મથી અસ્પૃષ્ટ આઠ આત્મપ્રદેશ (નામ ઉપલબ્ધ નથી)
- રોગ (મહારોગ આઠ પ્રકાર)- વાત, અશીરી, કૃચ્છ્ર, મેહ, ઉદર, ભગંદર, હરસ, સંગ્રહણી
- લગ્ન (૮ પ્રકાર) - બ્રાહ્મ, આર્ષ, પ્રાજાપત્ય, ગાંધર્વ, દૈવ, આસુર, પૈશાચ, રાક્ષસ
- અષ્ટ લક્ષ્મી(૧)-ધનલક્ષ્મી, ધાન્યલક્ષ્મી, શૌર્યલક્ષ્મી, સંતાનલક્ષ્મી, સૌભાગ્યલક્ષ્મી, વિદ્યાલક્ષ્મી, રાજ્યલક્ષ્મી, વિજયલક્ષ્મી
- (૨) - ધનલક્ષ્મી, ગૃહલક્ષ્મી, આરોગ્યલક્ષ્મી, યશલક્ષ્મી, સંસ્કારલક્ષ્મી, જ્ઞાનલક્ષ્મી, અધ્યાત્મલક્ષ્મી, આત્મલક્ષ્મી
- વર્ગણા - ઔદારિક, વૈક્રિય, આહારક, તૈજસ્, ભાષા, શ્વાસોચ્છ્વાસ, મન, કાર્મણ
- અષ્ટ વિનાયક- મયૂરેશ્વર, સિદ્ધિવિનાયક, બલ્લાળેશ્વર, વરદવિનાયક, ચિંતામણિજી, ગિરિજાત્મક, વિઘ્નેશ્વર, મહાગણપતિ
- આઠ વ્યંતરદેવ- કિન્નર, કિંપુરુષ, મહોરગ, ગાંધર્વ, યક્ષ, રાક્ષસ, ભૂત, પિશાચ
- આઠ શિવસ્વરૂપ- ભવ, શિવ, રુદ્ર, પશુપતિ, ઉગ્ર, મહાદેવ, ભીમ, ઈશાન
- અષ્ટ સમા - મંગળા, શૂંગાર, ગ્વાલ, રાજભોગ, ઉત્થાપન, ભોગ, આરતી, શયન
- સામાયિકનાં આઠ નામો - સામાયિક, સમયિક, સામવાદ, સમાસ, સંક્ષેપ, અનવદ, પરીક્ષા, પ્રત્યાખ્યાન

- સિદ્ધના ગુણ (૮) :- અનંતજ્ઞાન-દર્શન, ચારિત્ર, વીર્ય, અવ્યાબાધ સુખ,
અક્ષયસ્થિતિ, અરૂપીપણું, અગુરુલઘુ
- અષ્ટસૌભાગ્ય - (સ્ત્રીનાં સૌભાગ્ય ચિહ્નો)
સિંદૂર, ચાંદલો, કાજળ, નાકની વાળી, કર્ણકુંડલ, કટિમેખલા,
કંકણ, ઝાંઝર
- અષ્ટસંપદા - નવકાર મંત્રની આઠ સંપદા
- અષ્ટ સ્પર્શ - હલકો, ભારે, કોમળ, કર્કશ, સ્નિગ્ધ, લુખો, શીતલ, ગરમ
- હિંગાષ્ટક ચૂર્ણ- (આઠ ઔષધીઓ) - હીંગ, સિંધવ, જીરૂ, સૂંઠ, મરી, પીપર,
અજમો, શહાજીરૂ
- અષ્ટ જ્ઞાનાચાર- કાલ, વિનય, બહુમાન, ઉપધાન, અનિન્હવ, વ્યંજન, અર્થ,
તદુભય
- અષ્ટ જ્ઞાનપ્રાપ્તિનાં પ્રવેશદ્વાર- સત્તા, સંખ્યા, ક્ષેત્ર, સ્પર્શના, કાળ, અંતર, ભાવ,
અલ્પબહુત્વ

અંક-૯

કાનૂનના નવ મુદ્દા- (Nine points of Law :) પુષ્કળ પૈસો, અસીમ ધીરજ,
સામો દાવો, વકીલ, સાચી સલાહ, સત્યનિષ્ઠ સાક્ષી, તટસ્થ
પંચ (Jury) ન્યાયાધીશ, ભાગ્ય

ગ્રહોનાં પ્રતીક રત્નો-

- સૂર્ય = માણેક
- ચંદ્ર = મોતી Pearl
- મંગળ = પ્રવાલ (પરવાળો)
- બુધ = પત્તો
- ગુરુ = પોખરાજ
- શુક્ર = હીરો (Diamond)
- શનિ = નિલમ

રાહુ = ગોમેદ

કેતુ = વૈદૂર્ય

- નવ ગ્રહ - સૂર્ય, ચંદ્ર, મંગળ, બુધ, ગુરુ, શુક્ર, શનિ, રાહુ, કેતુ
- નવ જાતિ - ગોવાળ, માળી, તંબોલી, તેલી, વણકર, હલવાઈ, કુંભાર, લુહાર, વાળંદ
- નવ તત્ત્વ - જીવ, અજીવ, પુણ્ય, પાપ, આશ્રવ, સંવર, નિર્જરા, બંધ, મોક્ષ
- નવ દેવીઓ - (દુર્ગાદેવીનાં નવ સ્વરૂપ)
શૈલપુત્રી, બ્રહ્મચારિણી, ચંદ્રઘંટા, કુખ્માંડી, સ્કંધમાતા, કાત્યાયની, કાળરાત્રિ, મહાગૌરી, સિદ્ધિદાત્રી
- નવ દેવી (નવરાત્રી) - કાલી, ચંડિકા, સાંભવી, દુર્ગા, સુભદ્રા, કુમારી, ત્રિમૂર્તિ, કલ્યાણી, રોહિણી
- નવ દેવીકન્યા - કુમારિકા, ત્રિમૂર્તિ, કલ્યાણી, રોહિણી, કાલિકા, ચંડિકા, શાંભવી, દુર્ગા, સુભદ્રા
- નવ દ્રવ્ય - પૃથ્વી, પાણી, તેજ, વાયુ, આકાશ, કાળ, દિશા, આત્મા, મન
- નવ દ્વાર - (શરીરનાં છિદ્ર) : મુખ^૧, આંખ^૨, કાન^૨, નાક^૨, ગુદા^૧, ઉપસ્થ^૧
- નવ નાગ - શેષનાગ, અનંત, વાસુકી, પદ્મનાભ, કંબલ, શંખમાલ, ધૃતરાષ્ટ્ર, તક્ષક, ફાલીય
- નવ નાડી - ઈંડા, પિંગલા, સુષુમણા, ગાંધારી, હસ્તિની, કુહૂ, સુખા, અલંબુષા
- નવ નાત - દશા, વીશા, સોરઠિયા, કપોળ, મોઢ, ઓસવાલ, પોરવાલ, અગ્રવાલ, ખંડેલવાલ
- નવ નાથ - (નાથસંપ્રદાય) ગોરખનાથ, જવાલેન્દ્રનાથ, કારિણનાથ, ગહિનીનાથ, ચર્પટનાથ, રેવણનાથ, નાગનાથ, ભર્તૃનાથ, ગોપીચંદ્રનાથ

- નવ નારદ - સુદર્શન, સુપ્રતિબદ્ધ, સુવિશાલ, મનોરમ, સર્વતોભદ્ર, સુમનસ, સૌમનસ્ય, પ્રિયંકર, નંદીકર
- નવ ભવ - ધનરાજા, સૌધર્મ દેવ, ચિત્રગતિ વિદ્યાધર, (નેમિનાથ પ્રભુના) માહેન્દ્ર દેવ, અપરાજિત રાજા, આરણદેવ, શંખરાજા, અપરાજિતદેવ, નેમિનાથ
- નવનિધિ - પદ્મ, મહાપદ્મ, શંખ, મકર, કચ્છપ, મુકુંદ, કુંદ, નીલ, ખર્વ (કુબેરના નવ ભંડાર)
- નવ નિધાન - નૈસર્ગ્ય, પાંડુક, પિંગલક, સર્વરત્ન, મહાપદ્મ, કાલ, મહાકાલ, માણવક, શંખક (સ્થાનાંગ સૂત્ર)
- નવ પદ - અરિહંત, સિદ્ધ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, સાધુ, દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર, તપ
- નવ નિપુણતા - સંખ્યાન (ગણિત), નિમિત્ત, કવિત્વ, પુરાણ, સમયસૂચકતા, વાદવિદ્યા, પરપંડિત, ભૂતિકર્મ, ચિકિત્સા (સ્થાનાંગ સૂત્ર)
- નવ પરિગ્રહ - ધન, ધાન્ય, ચાંદી, સોનું, ક્ષેત્ર, વાસ્તુ, દ્વિપદ, ચતુષ્પદ, કુપ્ય (વંદિતુ સૂત્ર)
- નવ પ્રતિવાસુદેવ- અશ્વગ્રીવ, તારક, મેરક, મધુ, નિશુંભ, બલિ, પ્રલ્હાદ, રાવણ, જરાસંઘ
- નવ પુણ્ય ઉપાર્જન - અન્ન, પાન, વસ્ત્ર, વસતિ, શયન, મન, વચન, કાય નમસ્કાર
- નવ બ્રહ્મચર્યની વાડ- (મર્યાદા)
૧. સ્ત્રી-પશુ-નપુંસક રહિત વસતિ,
  ૨. સ્ત્રી સાથે એકાંત વજર્ય
  ૩. સ્ત્રી બેઠી હોય ત્યાં પુરુષ બે ઘડી અને પુરુષની જગામાં સ્ત્રી ૩ પ્રહર ન બેસે
  ૪. સ્ત્રીનાં અંગોપાંગ ન જોવાં
  ૫. એકાંતમાં કામક્રીડાનું નિરીક્ષણ ન કરવું

६. पूर्वकालीन भोगकीडाने याद न करवी

७. स्निग्ध भोजन न लेवुं

८. अति आहारनो त्याग

९. शरीर शोभा न करवी

नवधा भक्ति - श्रवण, कीर्तन, स्मरण, पादसेवन, अर्चन, वंदन, दास्य, सभ्य, आत्मनिवेदन

नव महाविगर्ह- दूध, दही, माषण, धी, तेल, गोण, मधु, मदिरा-दाडू, मांस
- (स्थानांग सूत्र)

नव भोक्षतत्त्वनां द्वार- सत्पदप्ररुपणा, द्रव्यप्रमाणा, क्षेत्रस्पर्शना, काल, अंतर, भाग, भाव, अल्पबहुत्व

- (नवतत्त्व प्रकरण)

नवरस - शृंगार, दास्य, करुण, रौद्र, वीर, भयानक, भिन्नत्स, अद्भुत, शांत

नवरत्न - (विक्रमादित्यनां) धन्वंतरी, क्षपणक, वैतालभट्ट, अमरसिंह, शंकु, घटकर्पर, कालिदास, वराहमिहिर, वररुचि

नवरत्न - मुक्ता, माणिक, वैडूर्य, गोमेदक, विद्रुम, वज्र, पद्मराग, मरकत, निलम

नवरत्न (अकबर बादशाहनां)- भीरुबल, मानसिंग, टोडरमल, अबुलफजल, झैज, तानसेन, पानपान, उकीम महुमाम, मुल्ला दौपियाज

नव लोकांतिक देव- (त्रैवेयक) सुदर्शन, सुप्रतिबद्ध, मनोरम, सर्वतोभद्र, सुविशाल, सुमनस, प्रीतिकर, आदित्य, नंदिकर

नवत्रिक (लोगरसना) परमत्रिक - तित्थयरे, जिज्ञे, अरिहंते, गाथा-१

प्रतिष्ठानत्रिक- नामनिर्देश-गाथा-२-३-४

प्रशिष्ठानत्रिक - अभियुआ, विद्युययमला, पडीणजरमरणा, गाथा-५

प्रस्तुतित्रिक - मअे, मे, मम, गाथा-५-७

प्रसादत्रिक - पसीयंतु, समाहिवरमुत्तमं हितु, सिद्धा सिद्धि गाथा-६

પ્રણામત્રિક - કિત્તિય, વંદિય, મહિયા ગાથા-૬

પ્રતીકત્રિક - ચંદેસુ, આઈચ્યેસુ, સાગરવર

પ્રભાવ પ્રસારણત્રિક- નિમ્મલયરા, પયાસરા, સાગરવર

(લોગસ્સ સૂત્ર) ગાથા-૭

નવ-શરીર રચનાના વ્યૂહ- કુળ, નામ, જ્ઞાન, ચિત્ત, નાદ, બિંદુ, આત્મા, જીવ, કાળ

નવ વિદ્વેષી - (સુધારા તરફ દ્વેષ બતાવનારનાં નામો) પ્રરક્ષક, સ્થિતિરક્ષક, સંરક્ષક, પ્રાચીનપંથી, પૂર્વપક્ષ, રૂઢિરક્ષક, સ્થિતિચુસ્ત, પ્રગતિવિરોધી, અગતિમાન

નવ (પ્રકારના) વિષ- વત્સનાભ, હારિદ્રક, સકતુક, પ્રદીપન, સૌરાષ્ટ્રિક, શુંગક, કાલકૂટ, હલાહલ, બ્રહ્મપુત્ર

નવ સ્મરણ - (માંગલિક) નમસ્કારમહામંત્ર, ઉવસગ્ગહર સ્તોત્ર, સંતિકરં, તિજયપહુત્ત, નમિઉણ સ્તોત્ર, અજિતશાંતિ સ્તોત્ર, ભક્તામર, કલ્યાણમંદિર, બૃહદ્શાંતિ

નવ સ્ત્રીના પ્રકાર- નદી, કાપાલિકી, વેશ્યા, ધોબણ, વાણંદયાણી, બ્રાહ્મણી, શુદ્ર, ગોવાલણ, માલણ

નવ શક્તિ (તંત્રશાસ્ત્ર) - પ્રભા, માયા, જયા, સૂક્ષ્મા, વિશુદ્ધા, નંદિની, સુપ્રભા, વિજયા, સર્વસિદ્ધા

નવ ટૂંક (સિદ્ધાયલજી) -

(૧) દાદા આદિશ્વરનું - નંદિવર્ધન પ્રાસાદ

(૨) મોતીશાની ટૂંક

(૩) બાલાભાઈની ટૂંક

(૪) પ્રેમાભાઈ મોદીની ટૂંક

(૫) હેમાભાઈની ટૂંક

(૬) ઊજમ ફૂઈની ટૂંક

(૭) સાકર વશીની ટૂંક

(८) छीपा वशीनी टुंक

(९) सवा सोमानी टुंक

श्रुतज्ञानना नव पर्यायवाचक शब्दो - सूत्र, ग्रंथ, सिद्धांत, प्रवचन, आज्ञा, वचन, उपदेश, प्रज्ञापना, आगम -
(अनुयोगद्वार)

अंक-१०

आश्चर्य (अच्छेरा)- उपसर्ग, गर्भापहरण, स्त्री तीर्थ, अभावित परिषद, श्रीकृष्णानुं अपरकंका गमन, सूर्य-चंद्रानुं मूण विमाने अवतरण, हरिवंश कुलोत्पत्ति, यमरोत्पात, असंयत पूजा, १०८नुं सिद्धिगमन

- (कल्पसूत्र-टीका) (स्थानांग-७७७)

उपनिषद्-नाम- ईश, केन, कठ, प्रश्न, मुंडक, मांडुक्य, तैत्तिरिय, अैतरेय, छांदोग्य, बृहदारण्यक

कल्प (आचार)- अथेलक, औद्देशिक, शय्यातर, राजपिंड, कृतिकर्म, व्रत, ज्येष्ठ, प्रतिक्रमण, मास, पर्युषणाकल्प

कल्पवृक्ष - मत्तांगक, लृतांग, तूर्यांग, दीपांग, ज्योतिरंग, चित्रांग, चित्ररसांग, मण्यंग, गृहकार, वस्त्रांग

कामदशा - अर्थ, चिंतन, श्रद्धा, स्मरण, विकलता, लज्जानाश, प्रमाद, उन्माद, तद्भाव, मरण

ग्रंथशास्त्र - संछिता, वेद, आरण्यक, शिक्षा, कल्प, व्याकरण, निघंटु, छंद, निरुक्त, उपनिषद्

यंगण (अस्थिर)- मन, मधुकर, मेघ, मानिनी (स्त्री), मदन, मरुत, लक्ष्मी, मद्, मर्कट, मत्स्य

दश दिक्पाल-(लोकपाल)- ईन्द्र, अग्नि, यम, वरुण, वायु, निर्ऋति, कुबेर, ईशान, ब्रह्मा, अनंत

- દશ નામી (સંન્યાસી)- ગિરિ, પર્વત, તીર્થ, આશ્રમ, સાગર, વન, પુરી, અરણ્ય, ભારતી, સરસ્વતી
- દશ દેવીઓ - કાલી, તારા, ખોડશી, ભુવનેશ્વરી, ધૂમાવતી, છિન્નમરુતા, ત્રિપુરભૈરવી, બગલામુખી, માતંગી, કમલા
- દશ દિશા - ૪ દિશા, ૪ વિદિશા, ઊર્ધ્વ, અધો=૧૦
- દશ વસ્તુ વિચ્છેદ- મન:પર્યવજ્ઞાન, પરમાવધિજ્ઞાન, પુલાકલબ્ધિ, આહારરલબ્ધિ, ક્ષપકશ્રેણી, ઉપશમશ્રેણી, જિનકલ્પ, ત્રણ ચારિત્ર, કેવલજ્ઞાન-દર્શન, મોક્ષગમન - (કલ્પસૂત્ર ટીકા)
- દશ વિષધર - (નાગકુલ), અનંત, વાસુકી, તક્ષક, કર્કોટક, પદ્મ, મહાપદ્મ, શંખપાલ, કુલિક, જય, વિજય
- દૃષ્ટિવાદનાં પર્યાય નામો- દૃષ્ટિવાદ, હેતુવાદ, ભૂતવાદ, તથ્યવાદ, સમ્યગ્વાદ, ધર્મવાદ, ભાષાવિચય, પૂર્વગત, અનુયોગગત, સર્વજીવસુખાવહ
- દશત્રિક - નિસીહિ, પ્રદક્ષિણા, પ્રણામ, દિશાત્યાગ, પ્રમાર્જન, પૂજા, અવસ્થા, વર્ણ, મુદ્રા (ભાષ્ય)
- પ્રત્યાખ્યાન (પચ્ચક્રખાણ)-નવકારશી, પોરિસી, સાઢપોરિસી, પુરિમઢ, એકાસન, નીવિ, એકલઠાણ, એકદત્તી, આયંબિલ, ઉપવાસ (ભાષ્ય-૩)
- ત્રસદશક - ત્રસ, બાદર, પર્યામિ, પ્રત્યેક, સ્થિર શુભ, સૌભાગ્ય, સુસ્વર, આદેય, યશ (કર્મગ્રંથ-૧)
- તિર્યગ્જૃંભક - અન્ન, પાન, વસ્ત્ર, લેણ, પુષ્પ, ફળ, શયન, વિદ્યા, અવિચત, જૃંભક
- ધ્વનિ (Voice)- તાર, ચન્દ્ર, મધ્ય કલ, સિંહનાદ, તુમુલ, મર્મર, ક્વણિત, કૂજન, ભીમ
- નપુંસક (જન્મજાત)-પંડક, વાતિક, કલીબ, કુંભિક, ઈર્ષ્યાળુ, શકુની, તત્કર્મસેવી, સૌગંધિક, આસક્ત, પાક્ષિકા પાક્ષિક
- પ્રાણ - ૫-ઈન્દ્રિય, ૩ બળ, આયુષ્ય અને શ્વાસોચ્ચ્વાસ=૧૦

ભવનપતિ - અસુરકુમાર, નાગકુમાર, સુવર્ણકુમાર, વિદ્યુત્કુ-માર, અગ્નિકુમાર, દીપકુમાર, ઉદધિકુમાર, દિશિકુમાર, પવનકુમાર, મેઘકુમાર

મનુષ્યની જીવન અવસ્થા- (જીવનકર્મ) - બાલા, કીડા, મંદા, બલા, પ્રજ્ઞા, હાયની, પ્રપંચા, પ્રાગભારા, મુમ્મુહી, શાયની (સ્થાનાંગ સૂત્ર- ૧૦)

મનુષ્યભવની દુર્લભતાના પરિચાયક દેષ્ટાંત- ભોજન(ચોલ્લક), પાશક, ધાન્ય, દૂત, રત્ન, સ્વપ્ન, ચક્ર, કૂર્મ, યુગ, પરમાણુ
- (ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર - ચતુરંગીય અધ્યયન)

મહાશ્રાવક-શ્રમણોપાસક - આનંદ, કામદેવ, ચૂલણીપિતા, સુરાદેવ, શતક, કુંડકૌલિક, સદાલપુત્ર, મહાશતક, નંદિનીપિતા, સાલિહીપિતા
- (ઉપાસક દશાંગ સૂત્ર)

યોગમુદ્રા - મહામુદ્રા, મહાબંધ, મહાવેધ, ખેચરી, ઉડિયાન, મૂલબંધ, જાલંધરબંધ, વિપરીત-કરણી, વ્રજોલી, શક્તિચાલન
- (હઠયોગ પ્રદીપિકા)

યતિધર્મ - ક્ષમા, નિર્લોભતા, આર્જવ, મૂઢતા, લઘુતા, સત્ય, સંયમ, તપ, ત્યાગ, બ્રહ્મચર્ય

રાવણનાં દશ મસ્તક- મુગટમાં પ્રતિબિંબિત થતાં ૧૦ રૂપો

રૂપક-૧૦ - નાટક, પ્રકરણ, ભાણ, પ્રહસન, ડિમ, વ્યાયોગ, સમવકાર, વીથી, અંક, ઈહામૃગ

લૌકિક મંગલ - બાળક સાથે માતા, વાછરડા સાથે ગાય, વર્ધમાન (શકોરું) સુશોભિત કન્યા, મીનયુગલ, ફળ, ચામર, સ્વસ્તિક, મોદક, દહીં - (સુશ્રુત સૂત્ર)

વાયુ (શરીરસ્થ)- પ્રાણ અપાન, વ્યાન, સમાન, ઉદાન નાગ, કૂર્મ, કૃકલ, દેવદત્ત, ધનંજય

વિવિધ ધર્મ - ગ્રામ્યધર્મ, નગરધર્મ, રાષ્ટ્રધર્મ, કુલધર્મ, સંઘધર્મ, ગણધર્મ,

પાખંડધર્મ, શ્રુતધર્મ, ચારિત્રધર્મ, અસ્તિકાયધર્મ -
(સ્થાનાંગ સૂત્ર)

વિષ્ણુના અવતાર-મત્સ્ય, કૂર્મ, વરાહ, નૃસિંહ, વામન, પરશુરામ, રામ, કૃષ્ણ,
બુદ્ધ, કલ્ક

વૈયાવચ્ચ=સેવાયોગ્ય- આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, તપસ્વી, સ્થવિર, ગ્લાન (શૈક્ષ)
નૂતન દીક્ષિત, કુલ, ગણ, સંઘ, સાધર્મિક
- (તત્વાર્થ સૂત્ર)

સદૈવ જાગૃત - શ્રીમંત, ચિંતાતુર, ચોર, દીકરીનો પિતા, દેવાળિયો, વેર
રાખનાર, યોગસાધક, કુટિલ ભાર્યા, રોગીષ્ઠ, ચોકીદાર,
(લૌકિક)

સમ્યક્ત્વ - (૧૦ રુચિ) નિસર્ગરુચિ, ઉપદેશરુચિ, આજ્ઞારુચિ, સૂત્રરુચિ,
બીજરુચિ, અભિગમરુચિ, વિસ્તારરુચિ, ક્રિયારુચિ, સંક્ષેપરુચિ,
ધર્મરુચિ

સંસ્કાર (વૈદિક)-ગર્ભાધાન, પુંસવન, સીમંત, જાતકર્મ, નામકરણ, નિષ્કરણ,
અન્નપ્રાશન, ચૂડાકરણ, ઉપનયન, વિવાહ

સંખ્યાન (ગણિતાનુયોગ) - પ્રતિકર્મ (સરવાળો) વ્યવહાર, રજજૂ (ક્ષેત્રગણિત)
રાશિ (ત્રિરાશિ), કલક, સવર્ણ, ગુણાકાર, વર્ગ, ધન,
વર્ગવર્ગ, કાકચ

- (સ્થાનાંગ સૂત્ર)

સાધુની સામાચારી- આવસ્સિહી, નૈષેધિકી, પૃચ્છા, પ્રતિપૃચ્છા, છંદના, ઉપસંપદા,
ઈચ્છાકાર, મિચ્છાકાર, તથાકાર, અભ્યુત્થાન- (સ્થાનાંગ
સૂત્ર)

સુખનાં સ્થાન - આરોગ્ય, દીર્ઘાયુ, ધનાઢ્યતા, કામ, ભોગ, સંતોષ, અસ્તિ,
સુખભોગ, નિષ્કમણ (દીક્ષા), મોક્ષ -
(સ્થાનાંગ સૂત્ર)

સ્થાવર દશક - સ્થાવર, સૂક્ષ્મ અપર્યાપ્ત, સાધારણ, અસ્થિર, અશુભ,
દૌર્ભાગ્ય, દુઃસ્વર, અનાદેય, અપયશ

स्थविर - ग्राम स्थविर, नगर, राष्ट्र, प्रशास्ता, कुल, गण, संघ, जाति, श्रुत, पर्यायस्थविर
- (स्थानांग सूत्र)

अंक-११

अंगसूत्रो-११ - आयारांग, सूत्रकृतांग, षांशांग, समवायांग, भगवती (विवाहप्रज्ञप्ति), उपासकदशांग, अंतगडसूत्र, ज्ञाताधर्मकथा, अनुत्तरोपपातिक, प्रश्नव्याकरण, विपाकसूत्र

गणधर-११ - (भगवान महावीरना गणधरो)
इन्द्रभूति - गौतम, अग्निभूति, वायुभूति, व्यक्त, सुधर्मा, मंडितपुत्र, मौर्यपुत्र, अकंपित, अयलभ्राता, भेतार्थ, प्रभास

रुद्रावतार (शिवनां ३पो) -

A अंबक, शंभु, महेश्वर, अपराजित, अज (कपाली), अडिर्भुध्न, ईश्वर, अजैकपाद, पिनाकीन, मृगव्याध, वृष (कपि) (वृषपति)

- (वैदिक)

B भीमावली, जितशत्रु, लद्र, विश्वाहल, सुप्रतिष्ठ, अयल, पुंडरिक, अजितधर, अजितनाथ, सत्यकीसुत, महावीर - (जैन)

वार्षिक कर्तव्यो-श्रावकनां-(जैन) - संघपूजा, साधर्मिकवात्सल्य, यात्रात्रिक, स्नात्रपूजा, देवद्रव्यवृद्धि, महा-पूजन, रात्रिजगरण, श्रुतज्ञानपूजा, उद्यापन, तीर्थप्रभावना, आलोचना

श्रावक प्रतिमा-११ - अभ्यक्तव, प्रत, सामायिक, पौषध, कायोत्सर्ग, ब्रह्मचर्य, सयित्तवर्जन, स्वयं आरंभवर्जन, प्रेष्यआरंभवर्जन, उद्विष्ट वर्जन, श्रमणभूत

અંક-૧૨

અરિહંતગુણ - પ્રાતિહાર્ય-૮ + અતિશય-૪ = ૧૨

અનુપ્રેક્ષા-(ભાવના) ૧૨-અનિત્ય, અશરણ, સંસાર, એકત્વ, અન્યત્વ, અશુચિ, આશ્રવ, સંવર, નિર્જરા, લોકસ્વભાવ, બોધિદુર્લભ, ધર્મભાવના

- (શાંત સુધારસ)

ઉપયોગ - મતિ, શ્રુત, અવધિ, મન:પર્યવ, કેવળજ્ઞાન ઉપયોગ=૫

ચક્ષુ, અચક્ષુ, અવધિ, કેવલદર્શન = ૪

મતિઅજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાન, વિભંગજ્ઞાન = ૩

= ૧૨

ગણપતિ - ગણેશ, ગજકર્ણ, સુમુખ, એકદંત, કપિલ, લંબોદર, વિઘ્નહર્તા, ગણાધીશ, ધૂમ્રકેતુ, ગણાધ્યક્ષ, ભાલચંદ્ર, ગજાનન

ગૃહ (કુંડલીના) ભવન- તનુ, ધન, પરાક્રમ, માતા, વિદ્યા, રોગ, પત્ની, મૃત્યુ, ભાગ્ય, વ્યાપાર, આવક, ખર્ચ (વ્યય)

ચકવર્તી-૧૨ - ભરત, સગર, સુભૂમ, મઘવા, સનતકુમાર, શાંતિનાથ, કુંથુનાથ, અરનાથ, મહાપદ્મ, હરિષેણ, જય, બ્રહ્મદત્ત- (ત્રિષષ્ટિશલાકા)

તપ=૧૨ : ૬ બાહ્ય, ૬ આભ્યંતર -

બાહ્ય - અનશન, ઊણોદરી, વૃત્તિસંક્ષેપ, રસત્યાગ, કાયકલેશ, સંલીનતા

આભ્યંતર - પ્રાયશ્ચિત્ત, વિનય, વૈયાવૃત્ય, સ્વાધ્યાય, ધ્યાન, કાયોત્સર્ગ

દેવલોક-૧૨ - સૌધર્મ, ઈશાન, સનત્કુમાર, માહેન્દ્ર, બ્રહ્મલોક, લાંતક, મહાશુક, સહસ્રાર, આનત, પ્રાણત, આરણ, અચ્યુત
- (તત્વાર્થ સૂત્ર)

દ્વાદશ અણુવ્રત- (શ્રાવકનાં ૧૨ વ્રત) -

સ્થૂલ પ્રાણાતિપાત વિરમણ,
 સ્થૂલ મૃષાવાદ વિરમણ,
 સ્થૂલ અદત્તાદાન વિરમણ
 સ્થૂલ મૈથુન વિરમણ (પરસ્ત્રીગમન વિરમણ), પરિગ્રહ
 પરિમાણ
 દિશા પરિમાણ
 ભોગોપભોગ પરિમાણ   ત્રણ
 અનર્થદંડ વિરમણ   ગુણવ્રત
 સામાયિક
 દેશાવકાશિક   ચાર
 પૌષ્ઠોપવાસ   શિક્ષાવ્રત
 અતિથિસંવિભાગ

દ્વાદશાંગી - (ગણિપિટક)

આચારાંગ, સૂચગડાંગ, ઠાણાંગ, સમવાયાંગ, વિવાહપત્રતિ
 (ભગવતીસૂત્ર), જ્ઞાતાધર્મકથા, ઉપાસકદશાંગ, અંતગડદશાંગ,
 અનુત્તરોપ-પાતિક, પ્રશ્નવ્યાકરણ, વિપાકસૂત્ર, દષ્ટિવાદ

દ્વાદશપર્ષદા તીર્થકરદેવની - (૪X૩ = ૧૨)

(પૂર્વ) અગ્નિદિશામાં - સાધુ, સાધ્વી,
 વૈમાનિક દેવીની બેઠક

(ઉત્તર) ઈશાન દિશામાં - વૈમાનિક દેવો,
 શ્રાવક, શ્રાવિકા

(પશ્ચિમ) વાયવ્ય દિશામાં - ભવનપતિ દેવી,
 જ્યોતિષી દેવી, વ્યંતર દેવીઓ

(દક્ષિણ) (નૈઋત્ય દિશામાં) - ભવનપતિ,
 જ્યોતિષી, વ્યંતર દેવ

દ્વાદશ સ્કંધ - અધિકારલીલા, જ્ઞાનસાધનલીલા, સર્ગલીલા, વિસર્ગલીલા, સ્થાનલીલા, પોષણલીલા, અતિ (વાસના)લીલા, મન્વન્તરલીલા, ઈશાનુચરિત, નિરોધ, મુક્તિ, આશ્રયલીલા
- (ભાગવતપુરાણ)

નાદ - (ધ્વનિ-૧૨) અનાહતનાદ, ઘંટનાદ, શંખનાદ, દુંદુભિનાદ, સિંહનાદ, મેઘનાદ, કિંકીણીનાદ, સમુદ્રધ્વનિ, ઝાલરનાદ, પખવાજ (નોબત) નાદ, ઝેંકારનાદ, સોહંનાદ

બનારસ - વારાણસી, કાશી, આનંદકાનન, અવિમુક્ત, મહાસ્મશાન, રુદ્રાવાસ, કાશિકા, તપઃસ્થલી, મુક્તિભૂમિ, ક્ષેત્રપુરી, શિવપુરી, ત્રિપુરારી

મેઘ (૧૨ મેઘનાં નામ) - સુબુદ્ધિ, નંદશાલી, કન્યદ, પૃથુશ્રવા, વાસૂકી, તક્ષક, વિકર્તન, સર્વદ, હેમશાલી, જલેન્દ્ર, વજ્રદષ્ટ, વિષકર
આશામાણાં વિદ્યોતતાં વાતા વાન્તુ દિશોદિશં ।
મરુદ્ધિઃ પ્રચ્યુતા મેઘાઃ સંયન્તુ, પૃથિવી મનુઃ ॥

- (અથર્વવેદ)

રાશિ-૧૨ - મેષ, વૃષભ, મિથુન, કર્ક, સિંહ, કન્યા, તુલા, વૃશ્ચિક, ધન, મકર, કુંભ, મીન

શાસ્ત્રીય નામ-૧૨ મહિનાના - (શ્રાવણથી પ્રારંભ)

૧. અભિનંદન (શ્રાવણ)
૨. સુપ્રતિષ્ઠ (ભાદ્રપદ)
૩. વિજય (આસો)
૪. પ્રીતિવર્ધન (કારતક)
૫. શ્રેયાન (માગસર)
૬. શિવ (પોષ)
૭. શિશિર (મહા)
૮. હિમવાન (ફાગણ)

૯. વસંત (ચૈત્ર)

૧૦. કુસુમસંભવ (વૈશાખ)

૧૧. નિદાઘ (જેઠ)

૧૨. વનવિરોહી (અષાઢ)

સાધુ-ભિક્ષુ પ્રતિમા (પડિમા=પ્રતિજ્ઞા) -

૧ એક માસિકી ભિક્ષુ પ્રતિમા

૨ બે માસિકી ભિક્ષુ પ્રતિમા

૩ ત્રણ માસિકી ભિક્ષુ પ્રતિમા

૪ ચાર માસિકી ભિક્ષુ પ્રતિમા

૫ પાંચ માસિકી ભિક્ષુ પ્રતિમા

૬ છ માસિકી ભિક્ષુ પ્રતિમા

૭ સાત માસિકી ભિક્ષુ પ્રતિમા

૮ પ્રથમ સાત રાત્રિ દિવસની

૯ બીજી સાત રાત્રિ દિવસની

૧૦ ત્રીજી સાત રાત્રિ દિવસની

માસ ૧૧ અહોરાત્રિની

માસ ૧૨ એક રાત્રિની

સિદ્ધશિલાનાં નામ- ઈષત્, ઈષત્ પ્રાગૂભારા, તનુ, તનુતર, સિદ્ધિ, સિદ્ધાલય, મુક્તિ, મુક્તાલય, બ્રહ્મ, બ્રહ્માવતંસક, લોકપ્રતિપૂરણ, લોકાગ્રયૂલિકા

- (સમવાયાંગ સૂત્ર)

સૂર્યના નામ - વરુણ, સૂર્ય, વેદાંગ, ભાનુ, ઈન્દ્ર, રવિ, ગભસ્તિ, યમ, સ્વણરિત, દિવાકર, મિત્ર, વિષ્ણુ

અંક-૧૩

અઘોષ (વ્યંજન) ૧૩- ક, ખ, ચ, છ, ટ, ઠ, ત, થ, પ, ફ, શ, ષ, સ

કાઠિયા-૧૩ - અભિમાન, અવિનય, આળસ, અજ્ઞાન,

(ત્રાસવાદી) કૃપણતા, ક્રોધ, કૌતુક, પ્રમાદ, ભય, મોહ,

(આતંકવાદી) વિકથા, વિષયવૃત્તિ, શોક

ક્રિયાસ્થાન-૧૩- (જીવની વેદનારૂપ અનુભવનું કારણ તે ક્રિયા. આવા ૧૩ ક્રિયાસ્થાન આ પ્રમાણે છે :)

અર્થદંડ, અનર્થદંડ, હિંસાદંડ, અકસ્માતદંડ, દષ્ટિવિપર્યાસદંડ,
મૃષાવાદદંડ, અદત્તાદાનદંડ, આધ્યાત્મિકદંડ, માનપ્રત્યયદંડ,
મિત્રદ્વેષ-પ્રત્યય, માયાપ્રત્યય, લોભપ્રત્યય, ઈર્ષ્યાપિથિક ક્રિયા,
- (સમવાયાંગ સૂત્ર)

ઋષભદેવના ભવ-૧૩- ધત્રાસાર્થવાહ, યુગલિક, સૌધર્મદેવ, મહાબળકુમાર,
ઈશાનદેવ, વજ્રજંઘરાજા, યુગલિક, સૌધર્મદેવ, કેશવરાજા,
અચ્યુતદેવ, વજ્રનાભચક્રવર્તી, સર્વાર્થસિદ્ધદેવ, ઋષભદેવ

વિશ્વદેવા-૧૩ - કતુ, દક્ષ, સત્ય, વસુ, પુરુરવા, આર્દ્રવ, ધુરિ, લોચન, કાલ,
કામ, કુરુ, કૃત્ય, મુનિ (વૈદિક)

અંક-૧૪

અવિનીત શિષ્યના ૧૪ અવગુણ

(૧) જે વારંવાર ક્રોધ કરે, (૨) ક્રોધને દીર્ઘ સમય સાચવી રાખે, (૩)
મિત્રને તિરસ્કારે, (૪) શાસ્ત્રજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી અહંકાર કરે, (૫) કોઈની પણ
નિંદા કરે, (૬) મિત્રો પર ક્રોધ કરે, (૭) પ્રિય મિત્રનો અવર્ણવાદ કરે, (૮)
આગ્રહયુક્ત ભાષા બોલે, (૯) મિત્રદ્રોહી, (૧૦) અભિમાની, (૧૧) રસલોલુપ,
(૧૨) અજિતેન્દ્રિય, (૧૩) અસંવિભાગી, (૧૪) અપ્રીતિ ઉત્પાદક

- (ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર-૧૪)

ખનિજદ્રવ્ય-૧૪- સોડિયમ, પોટેશિયમ, કેલ્શિયમ, મેગ્નેશિયમ, લોખંડ, તાંબુ,

જસત, ક્લોરીન, મેંગેનિઝ, બ્રોમિન, આયોડીન, ફોસ્ફરસ, ગંધક

ગુણસ્થાન-૧૪- મિથ્યાત્વ, સાસ્વાદન, મિશ્ર, અવિરત- સમ્યગ્દષ્ટિ, દેશવિરતિ, પ્રમત્તસંયત, અપ્રમત્તસંયત, અપૂર્વકરણ, અનિવૃત્તિબાદર સંપરાય, સૂક્ષ્મસંપરાય, ઉપશાંતમોહ, ક્ષીણમોહ, સયોગીકેવલી, અયોગી - (કર્મગ્રંથ)

ચક્રવર્તીનાં રત્ન-૧૪- સેનાપતિ, ગૃહપતિ, પુરોહિત, અશ્વ, હસ્તિ (ગજ) વર્ધકી, સ્ત્રી, ચક્ર, છત્ર, ચર્મ, મણિ, કાકિણી, ખડ્ગ, દંડરત્ન - (જૈન સંગ્રહણી સૂત્ર)

લક્ષ્મી, કૌસ્તુભ, પારિજાતક, સુરા, ધન્વંતરી, ચંદ્રમા, કામદુધા, ઐરાવત, રંભા, ઉચ્ચૈઃ શ્રવા, અમૃત, શાર્કધનુઃ, પાંચજન્ય શંખ, હલાહલ - (વૈદિક પુરાણ)

હસ્તી, અશ્વ, રથ, સ્ત્રી, બાણ, ભંડાર, માળા, વજ્ર, વૃક્ષ, શક્તિ, પાશ, મણિ, છત્ર, વિમાન

- (વૈદિક પરંપરા)

નિયમ-૧૪ (શ્રાવકો માટેના) - સચિત્ત, દ્રવ્ય, વિગઈ, ઉપાનહ, તંબોલ, વજ્ર, કુસુમ, વાહન, શયન, વિલેપન, બ્રહ્મચર્ય, દિશા, સ્નાન, આહાર-પાણી

- (અતિચાર સૂત્ર)

પૂર્વ - (૧૪) - ઉત્પાદપૂર્વ, અગ્રાયણીય, વીર્યપ્રવાદ, અસ્તિ-પ્રવાદ, જ્ઞાનપ્રવાદ, સત્યપ્રવાદ, આત્મપ્રવાદ, કર્મપ્રવાદ, પ્રત્યાખ્યાનપ્રવાદ, વિદ્યાપ્રવાદ, કલ્યાણપ્રવાદ, પ્રાણાવાય, ક્રિયાવિશાલ, લોકબિંદુસાર - (સમવાયાંગ સૂત્ર-૧૪૭)

મહાસ્વપ્ર- (૧૪)- ઐરાવતહાથી, વૃષભ, સિંહ, લક્ષ્મીદેવી, પુષ્પમાળા, ચંદ્ર, સૂર્ય, ધ્વજ, કળશ, પદ્મસરોવર, સમુદ્ર, દેવવિમાન, રત્નરાશિ, - નિર્ધૂમઅગ્નિ - (કલ્પસૂત્ર)

માર્ગણા- (૧૪)- ગતિ, ઈન્દ્રિય, કાય, યોગ, વેદ, કષાય, જ્ઞાન, સંયમ, દર્શન,

લેશ્યા, ભવ્ય, સમ્યક્ત્વ, સંજી, આહાર (- ઉત્તરભેદ-૬૨)
 મંદિરોનું શિલ્પવિધાન (વાસ્તુવિદ્યા) - નાગર, દ્રાવિડ, લતિન, વૈરાઠ, વિમાન,
 સાવધાર, મિશ્રક, ભૂમિજ, વિમાન નાગર, પુષ્પક, વલ્લભ,
 સિંહાવલો-કન=(નિષદ્યા) રથાકાર, ફાસનાકાર

- (“જય” શિલ્પ ગ્રંથ)

રત્ન-(Precious Stones) (૧૪)- ગોમેદક, રુચક, સ્ફટિક, લોહિતાક્ષ,
 મરકત, (મસાર ગલ્લ) ભુજમોચક, ઈન્દ્રનીલ, ચંદન,
 હંસગર્ભ, પુલક, સૌગંધિક, વૈડૂર્ધ, ચંદ્રપ્રભ, જલકાંત, સૂર્યકાંત
 - (“કલ્પસૂત્ર”)

રાજલોક-(૧૪)-અધોલોક, મધ્યલોક, ઊર્ધ્વલોક (જૈન સૂત્ર મુજબ)

લોક(ભુવન) ૧૪- ભૂલોક, ભુવ:લોક, સ્વર્ગલોક, મહલોક, જનોલોક, તપોલોક,
 સત્યલોક (૭), અતલ, વિતલ, સુતલ, તલાતલ, મહાતલ,
 રસાતલ, પાતાલ (૭) (- વૈદિક)

વિદ્યા-(૧૪)A- વેદ-૪, અંગ-૬, ધર્મશાસ્ત્ર-૧, મીમાંસા, ન્યાય, પુરાણ

B- બ્રહ્મ, ચાતુરી, બલ, વાહન, દેશના, બાહુ, જલતરણ, રસાયન,
 ગાયન, વાદ્ય, વ્યાકરણ, ભેદ, જ્યોતિષ, વૈદ્યક

અંક-૧૫

કર્માદાન-(૧૫) ત્યાજ્ય-અંગારકર્મ, વન (વૃક્ષછેદન) સાડી (શકટ), ભાડી,
 ફોડી (સ્ફોટક), દંત, લકખ, રસવાણિજ્ય, કેશ, વિષ,
 યંત્રપીલણ, નિર્લાંછન, દવ, શોષણ, અસતીપોષણ

- (વંદિતુ - શ્રાવકપ્રતિક્રમણ સૂત્ર)

દિવસમાં વિશેષ નામ - (૧૫) - પૂર્વાંગ, સિદ્ધમનોહર, મનોહર, યશોભદ્ર,
 યશોધર, સર્વકામ સમૃદ્ધ, ઈન્દ્રમૂર્ધાભિષિક્ત, સૌમનસ,
 ધનંજય, અર્થસિદ્ધ, અભિજિત, શતંજય, રત્યાશન,
 અગ્નિવેશ્મ, ઉપશમ

પરમાધાર્મિક-(૧૫) (પરમ અધાર્મિક) અંબ, અંબરીષ, શ્યામ, શબલ, રૌદ્ર, ઉપરૌદ્ર, કાલ, મહાકાલ, અસિપત્ર, ધનુ, કુંભ, વાલુકા, વૈતરણી, ખરસ્વર, મહાઘોષ

મનુષ્યના ૧૫ પ્રકારના પ્રયોગ -

- (૧) સત્યમન:પ્રયોગ, (૨) મૃષામન:પ્રયોગ,
- (૩) સત્યમૃષામન:પ્રયોગ, (૪) અસત્યમૃષામન:પ્રયોગ, (૫) સત્યવચનપ્રયોગ, (૬) મૃષાવચનપ્રયોગ,
- (૭) સત્યમૃષાવચનપ્રયોગ, (૮) અસત્યમૃષાવચનપ્રયોગ, (૯) ઔદારિકશરીરકાયપ્રયોગ,
- (૧૦) ઔદારિકમિશ્રશરીરકાયપ્રયોગ,
- (૧૧) વૈક્રિયશરીરકાયપ્રયોગ,
- (૧૨) વૈક્રિયમિશ્રશરીરકાયપ્રયોગ,
- (૧૩) આહારકશરીરકાયપ્રયોગ,
- (૧૪) આહારકમિશ્રશરીરકાયપ્રયોગ,
- (૧૫) કાર્મણશરીરકાયપ્રયોગ - (સમવાયાંગ સૂત્ર)

રાત્રિનાં વિશેષ નામ - (૧૫) - ઉત્તમા, સુનક્ષત્રા, એલાપત્યા, યશોધરા, સૌમનસા, શ્રીસંભૂતા, વિજયા, વૈજયન્તી, જયંતી, અપરાજિતા, ઈચ્છા, સમાહારા, તેજા, અતિતેજા, દેવાનંદા

સિદ્ધ (૧૫ ભેદે) - જિન, અજિન, તીર્થ, અતીર્થ, ગૃહલિંગ, અન્યલિંગ, સ્વલિંગ, સ્ત્રીલિંગ, પુરુષલિંગ, નપુંસકલિંગ, પ્રત્યેકબુદ્ધ, સ્વયંબુદ્ધ, બુદ્ધબોધિત, એકસિદ્ધ, અનેકસિદ્ધ - (નવતત્ત્વ પ્રકરણ)

અંક-૧૫

સુવિનીત સાધકના ૧૫ ગુણ (- પંદર ગુણને ધારણ કરનાર સાધક સુવિનીત કહેવાય છે.)

- (૧) નમ્ર બની રહે, (૨) ચંચળતા રહિત હોય, (૩) માયા-

દંભ કે છળથી રહિત, (૪) અનઉત્સુક, (૫) કોઈનો તિરસ્કાર ન કરે, (૬) લાંબો સમય ક્રોધ ન ટકે, (૭) મૈત્રી ટકાવે, (૮) શાસ્ત્રજ્ઞાની - મદ વગરનો, (૯) સ્ખલના છતાં નિંદા કરે નહીં, (૧૦) મિત્રો પર ક્રોધ ન કરે, (૧૧) અપ્રિય મિત્રનો એકાંતમાં ગુણાનુવાદ કરે, (૧૨) કલહ અને મારામારીથી દૂર રહે, (૧૩) તત્ત્વજ્ઞાની, સંસ્કારી, (૧૪) લજ્જાશીલ, (૧૫) ઈન્દ્રિયનું ગોપન કરે અને વિવેકી હોય

- (ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર-૧૫)

અંક-૧૬

અનુપ્રેક્ષા (૧૨+૪)=૧૬ (ભાવના)-

અનિત્ય, અશરણ, સંસાર, એકત્વ, અન્યત્વ, અશુચિ, આશ્રવ, સંવર, નિર્જરા, લોકસ્વ-ભાવ, બોધિદુર્લભ, ધર્મભાવના, મૈત્રી, પ્રમોદ, કરુણા, માધ્યસ્થ -
(શાંતસુધારસ ગ્રંથ)

આગાર - ઊર્ધ્વશ્વાસ, અધોશ્વાસ, ઉપરસ, છીંક, બગાસું, ઓડકાર, અધોવાયુ, (વા છૂટ), ચકરી, મૂર્ચ્છા, શરીરકંપન, શ્લેષ્મ, દષ્ટિપ્રકંપ, આગ, રાજભય, સર્પભય, પંચેન્દ્રિયહિંસા (અન્નત્થ સૂત્ર)

કષાય - અનંતાનુબંધી-ક્રોધ, માન, માયા, લોભ
અપ્રત્યાખ્યાન-ક્રોધ, માન, માયા, લોભ
પ્રત્યાખ્યાનાવરણ-ક્રોધ, માન, માયા, લોભ
સંજવલન-ક્રોધ, માન, માયા, લોભ

- (સમવાયાંગ સૂત્ર-૧૬)

ચંદ્રની કળા (ઈન્દુકળા) - અમૃતા, માનદા, પૂષા, તુષ્ટિ, પુષ્ટિ, રતિ, ધૃતિ, શશિની, ચંદ્રિકા, કાન્તિ, જયોત્સ્ના, શ્રી, પ્રીતિ, અંગદા, પૂર્ણા, પૂર્ણામૃતા

પદાર્થ - પ્રમાણ, પ્રમેય, સંશય, પ્રયોજન, દષ્ટાંત, સિદ્ધાંત, અવયવ, તર્ક, નિર્ણય, વાદ, જલ્પ, વિતંડા, હેત્વાભાસ, છલ, જાતિ, નિગ્રહસ્થાન - (નૈયાયિક)

મંદાર પર્વતનાં ૧૬ નામ - મંદર, મેરુ, મનોરમ, સુદર્શન, સ્વયંપ્રભ, ગિરિરાજ, રત્નોગ્રય, પ્રિયદર્શન, લોકમધ્ય, લોકનાભિ, અર્થ, સૂર્યાવર્ત, સૂર્યાવરણ, ઉત્તર, દિશાદિ, અવતંસ

રત્ન (૧૬) - કર્કેતન, વજ્ર (હીરક), વૈડૂર્ય, લોહિતાક્ષ, મસારગલ્લ, હંસગર્ભ, પુલક, સૌગંધિક, જ્યોતિરસ, અંજન, અંજનપુલક, જાતરૂપ, સુભગ, અંક, સ્ફટિક, રિષ્ટરત્ન - (કલ્પસૂત્ર)

શક્તિ (Memory Power) (૧૬)-

સંજ્ઞાન, મેધા, મનીષા, અસુ,

વિજ્ઞાન, દષ્ટિ, સ્મૃતિ, સંકલ્પ

આજ્ઞાન, ધૃતિ, જૂતિ, કામ

પ્રજ્ઞાન, મતિ, કતુ, વશ - (ઐતરેય ઉપનિષદ)

શણગાર (૧૬) શૃંગાર (નારીના) -

અંજન (આંજણ), હાર, બાજુબંધ, શીશફળ

કટિબંધ, ગળાબંધ, મુક્તાહાર, કંકણ, ચૂડો,

કુંડલ, નૂપુર (ઝાંઝર), રત્નરાખડી, ચૂની

વિંદૂડો, ગોફણો, માળા (પુષ્પમાળા)

ષોડશોપચાર - આહ્વાહન, આસન, અર્ધ્ય, પાદ, આચમન, મધુપર્ક, સ્નાન, વસ્ત્રાભરણ, યજ્ઞોપવિત, સુગંધ, ધૂપ, દીપક, નૈવેદ્ય, તાંબૂલ, પરિક્રમા, વંદના

સતી - બ્રાહ્મી, સુંદરી, ચંદનબાળા, રાજમતી, દ્રૌપદી, કૌશલ્યા, મૃગાવતી, સુલસા, સીતા, સુભદ્રા, શિવા, કુંતી, શીલવતી, દમયંતિ, પ્રભાવતી, પદ્માવતી
(ભરહેસર-સજ્જાય)

સૂયગડાંગના ૧૬ અધ્યયન -

સમય, વૈતાલિક, ઉપસર્ગપરિજ્ઞા, સ્ત્રીપરિજ્ઞા, નરકવિભક્તિ, મહાવીરસ્તુતિ, કુશીલ-પરિભાષિક, વીર્ય, ધર્મ, સમાધિમાર્ગ, સમવસરણ, યથાતથ્ય, ગ્રંથ, યમકીય, ગાથા

- (સૂયગડાંગ-પ્રથમ શ્લોકસ્કંધ)

સોળ સંસ્કાર - ગર્ભાધાન, પુંસવન, સીમંતોન્નયન, જાતકર્મ, નામકરણ, નિષ્ક્રમણ, અન્નપ્રાશન, ચૂડાકર્મ, કર્ણવિધ, સમાવર્તન, બલિ, વિવાહ, ગૃહસ્થાશ્રમ, વાનપ્રસ્થ, સંન્યાસ, અંત્યેષ્ટિ

- (મનુસ્મૃતિ)

વિદ્યાદેવી-૧૬ - રોહિણી, પ્રજ્ઞપ્તિ, વજ્રશૃંખલા, વજ્રાંકુશી, અપ્રતિયક્ષા (ચક્રેશ્વરી), પુરુષદત્તા, કાલી, મહાકાલી, ગૌરી, ગાંધારી, મહાજવાલા, માનવી, વૈરોટ્યા, અચ્છુમા, માનસી, મહા-માનસી

- (સંતિકરં સ્તોત્ર)

અંક-૧૭

મરણ પ્રકાર - આવિચી, અવધિ, આત્યંતિક, બલાય, વર્ષાત, અંતઃશલ્ય, તદ્ભવ, બાલ પંડિત, મિશ્ર, છન્નસ્થ, કેવળી, ગૃહ્પૃષ્ઠ, ભક્તપરિજ્ઞા, ઈંગિની, પાદોપગમન, - (અષ્ટપ્રાભૃત)

શત્રુંજયના ઉદ્ધાર - (૧) ભરતચક્રવર્તી, (૨) દંડવીર્ય રાજા, (૩) ઈશાનેન્દ્ર, (૪) માહેન્દ્ર, (૫) બ્રહ્મેન્દ્ર, (૬) ચમરેન્દ્ર, (૭) સગરચક્રવર્તી, (૮) વ્યંતરેન્દ્ર, (૯) ચંદ્રયશા રાજા, (૧૦) ચક્રાયુધ રાજા, (૧૧) રામચંદ્રજી, (૧૨) પાંડવ, (૧૩) જાવડશા (વિ.સં. ૧૦૮), (૧૪) બાહડમંત્રી (સં. ૧૨૧૩), (૧૫) સમરાશા ઓસવાલ (સં. ૧૩૭૧), (૧૬) કર્માશા (વિ.સં. ૧૫૮૦), (૧૭) વિમલવાહન રાજા

સત્તરભેદી પૂજા- સ્નાન, વિલેપન, વસ્ત્રયુગલ, વાસપૂજા, પુષ્પારોહણ, માલ્યારોહણ, વર્ષારોહણ, ચૂર્ષારોહણ, ધ્વજારોહણ, આભરણારોહણ, પુષ્પગ્રહ, પુષ્પપ્રકર, અષ્ટમંગલ, ધૂપોત્ક્ષેપ, ગીત, નૃત્ય, વાજિંત્ર - (સત્તરભેદી પૂજા)

સત્તર પ્રકારનો અસંયમ અને ૧૭ પ્રકારનો સંયમ :-

અસંયમ	સંયમ
(૧) પૃથ્વીકાય અસંયમ	પૃથ્વીકાય સંયમ
(૨) અપ્કાય અસંયમ	અપ્કાય સંયમ
(૩) તેઉકાય અસંયમ	તેઉકાય સંયમ
(૪) વાયુકાય અસંયમ	વાયુકાય સંયમ
(૫) વનસ્પતિકાય અસંયમ	વનસ્પતિકાય સંયમ
(૬) બેઈન્દ્રિય અસંયમ	બેઈન્દ્રિય સંયમ
(૭) તેઈન્દ્રિય અસંયમ	તેઈન્દ્રિય સંયમ
(૮) ચઉરિન્દ્રિય અસંયમ	ચઉરિન્દ્રિય સંયમ
(૯) પંચેન્દ્રિય અસંયમ	પંચેન્દ્રિય સંયમ
(૧૦) અજીવકાય અસંયમ	અજીવકાય સંયમ
(૧૧) પ્રેક્ષા અસંયમ	પ્રેક્ષા સંયમ
(૧૨) ઉપેક્ષા અસંયમ	ઉપેક્ષા સંયમ
(૧૩) અપહૃત્યા અસંયમ	અપહૃત્યા સંયમ
(૧૪) અપ્રમાર્જના અસંયમ	અપ્રમાર્જના સંયમ
(૧૫) મન અસંયમ	મન સંયમ
(૧૬) વચન અસંયમ	વચન સંયમ
(૧૭) કાય અસંયમ	કાય સંયમ

- (સમવાયાંગ સૂત્ર)

અંક-૧૭

હસ્તલિખિતનાં ઉપકરણો :-

૧. કુંપી (ખરિયો), ૨. કાજળ(શાહી), ૩. કેશ,
૪. કાંબળ, ૫. કુશ, ૬. કાંબી (આંકણી),
૭. કલમ, ૮. કૃપાણિકા, ૯. કાતર,
૧૦. કાષ્ટ (પાટી), ૧૧. કાગળ,
૧૨. કીકી, ૧૩. કોટડી, ૧૪. કલમદાન,
૧૫. કમણ (બેઠક-પલાંઠી), ૧૬. કટિ,
૧૭. કાંકરો

અંક-૧૮

અષ્ટાદશ વર્ણ (જાતિ) :-

બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય, શૂદ્ર (૪ મુખ્ય), કંદોઈ, કાછિયા, માળી, વાળંદ, (હજામ-નાપિત), સુથાર, ભરવાડ, કડિયા, તંબોલી, સોની, ઘાંચી (છીપા), લુહાર, મોચી, ચમાર, કુંભાર (લૌકિક)

અભિષેક-૧૮ :- પૂજનવિધિ

૧. સુવર્ણ ચૂર્ણ (વરખ), ૨. પંચરત્ન ચૂર્ણ, ૩. કષાય ચૂર્ણ, ૪. મંગલમૃતિકા સ્નાત્ર, ૫. પંચગવ્ય (પંચામૃત), ૬. શતમૂલિકા સ્નાન, ૭. અષ્ટવર્ગ સ્નાત્ર (ઔષધિ), ૮. પતંજરિ અષ્ટવર્ગ સ્નાત્ર, ૯. સદૌષધિ સ્નાત્ર, ૧૦. સહસ્રમૂલિકા સર્વોષધિ સ્નાત્ર, ૧૧. પુષ્પસ્નાત્ર, ૧૨. ગંધસ્નાત્ર, ૧૩. વાયુચૂર્ણ સ્નાત્ર, ૧૪. ક્ષીરચંદન સ્નાત્ર, ૧૫. કેશર-શર્કરા સ્નાત્ર, ૧૬. તીર્થોદક સ્નાત્ર, ૧૭. કર્પૂર સ્નાત્ર, ૧૮. કેસર-કસ્તૂરિ-ચંદન સ્નાત્ર

અંકલેખન, (ગણિત) :-

એકમ, દશક, શતક (સો), હજાર (સહસ્ર), દશહજાર, લાખ,

દસલાખ, કરોડ, દસકરોડ, અબજ, ખર્વ, નિખર્વ, મહાપદ્મ,
શંકુ, જલધિ, અંત્ય, મધ્ય, પરાર્ધ - (ભગવદ્ ગોમંડલ કોશ)

(દોષ ન હોય)-૧૮ દોષરહિત જિનેશ્વર :-

અંતરાયપ, હાસ્યદ, રતિ૭, અરતિ૮,

ભય૮, શોક૧૦, જુગુપ્સા૧૧, કામ૧૨, મિથ્યાત્વ૧૩,
અજ્ઞાન૧૪, નિદ્રા૧૫,

અવિરતિ૧૬, રાગ૧૭, દ્વેષ૧૮

- (પરમાત્મસ્તુતિદ્વાત્રિશિકા, અભિધાન ચિંતામણિ કાંડ-૧)

પાપસ્થાન (ત્યાજ્ય) - ૧૮ :-

પ્રાણાતિપાત, મૃષાવાદ, અદત્તાદાન, મૈથુન, પરિગ્રહ, ક્રોધ,
માન, માયા, લોભ, રાગ, દ્વેષ, કલહ, અભ્યાપ્યાન, પૈશૂન્ય,
રતિ-અરતિ, પરપરિવાદ, માયામૃષાવાદ, મિથ્યાત્વશલ્ય

- (પ્રતિક્રમણ સૂત્ર)

પુરાણ-૧૮ - બ્રહ્મ, પદ્મ, વિષ્ણુ, વાયુ, ભાગવત, નારદીય, માર્કંડેય,
અગ્નિ, ભવિષ્ય, બ્રહ્મવૈવર્ત, લિંગ, વરાહ, સ્કંદ, વામન,
કુર્મ, મત્સ્ય, ગરુડ, બ્રહ્માંડ -
(ભાગવત)

નાતરા (૧૮) કુબેરદત્ત અને કુબેરદત્તાના (જૈન કથા મુજબ)

મોક્ષના પર્યાયનામો (૧૮) -

મહાનંદ, અમૃતપદ, સિદ્ધિ, કેવલ્ય, અપુનર્ભવ, શિવ,
નિઃશ્રેયસ, શ્રેયસ, નિર્વાણ, બ્રહ્મ, નિવૃત્તિ, મહોદય,
સર્વદુઃખક્ષય, નિર્વાણ, અક્ષર, મુક્તિ, મોક્ષ, અપવર્ગ -
(મહાશકસ્તવ)

બ્રહ્મચર્યસ્થાન-૧૮ :-

(શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે દરેક શ્રમણને માટે અઢાર સ્થાન
કહ્યા છે -)

- (૧) ઔદારિક શરીરવાળા મનુષ્ય તિર્યચોના કામભોગોનું મનથી સેવન કરે નહીં
- (૨) અન્ય પાસે મનથી સેવન કરાવે નહીં
- (૩) મનથી સેવન કરનારનું અનુમોદન કરે નહીં
- (૪) કામભોગોનું વચનથી સેવન કરે નહીં
- (૫) વચનથી અન્ય પાસે સેવન કરાવે નહીં
- (૬) વચનથી સેવન કરનારનું અનુમોદન કરે નહીં
- (૭) કામભોગોનું કાયાથી સેવન કરે નહીં
- (૮) અન્ય પાસે કાયાથી સેવન કરાવે નહીં
- (૯) કાયાથી સેવન કરનારને અનુમોદન આપે નહીં
- (૧૦) દેવ-દેવીઓના કામભોગો અંગે મનથી સેવન કરે નહીં
- (૧૧) અન્ય પાસે મનથી સેવન કરાવે નહીં
- (૧૨) કોઈ મનથી સેવન કરતા હોય તો અનુમોદે નહીં
- (૧૩) દિવ્ય કામભોગનું વચનથી સેવન કરે નહીં
- (૧૪) અન્ય પાસે વચનથી કામભોગોનું સેવન કરાવે નહીં
- (૧૫) કોઈ વચનથી સેવન કરતાં હોય તો અનુમોદે નહીં
- (૧૬) દિવ્ય કામભોગોનું કાયાથી સેવન કરે નહીં
- (૧૭) કાયાથી અન્ય પાસે સેવન કરાવે નહીં
- (૧૮) કાયાથી સેવન કરનારને અનુમોદે નહીં

- (સમવાયાંગ સૂત્ર)

લેખવિધાન-૧૮ પ્રકાર :- (નમો બંભીએ લીલિએ)

બ્રાહ્મી, યાવની, દોષ ઉપરિકા, ખરોષ્ટ્રિકા, ખરશાવિકા, પ્રહારાતિકા, ઉચ્ચતરિકા, અક્ષરસ્પૃષ્ટિકા, ભોગવતિકા, વૈનતિકી, નિહ્વવિકા, ગણિત, માહેશ્વરી, દ્રાવિડી, પોલિન્દી, ફારસી, ઉડીયા, હંસલિપિ, લાટી, સૈન્ધવી, નાગરી

- (સમવાયાંગ, ૧૮)

ભગવદ્ ગીતાનાં ૧૮ અધ્યાય :-

અર્જુનવિષાદયોગ, સાંખ્યયોગ, કર્મયોગ, જ્ઞાનકર્મસંન્યાસ, કર્મસંન્યાસ, આત્મસંયમ, જ્ઞાનવિજ્ઞાન, અક્ષરબ્રહ્મયોગ, રાજવિદ્યા-રાજગુહ્યયોગ, વિભૂતિયોગ, વિશ્વરૂપદર્શન, ભક્તિયોગ, ક્ષેત્ર-ક્ષેત્રજ્ઞ વિભાગયોગ, ગુણત્રય વિભાગયોગ, પુરુષોત્તમ યોગ, દેવાસુરસમ્યક્-વિભાગ, શ્રદ્ધાત્રયવિભાગ, મોક્ષસંન્યાસયોગ

અંક-૧૯

ઓગણીસ તીર્થંકરો ગૃહસ્થવાસમાં રહીને પછી દીક્ષા

સ્વીકારે છે - ઋષભદેવ, અજિતનાથ, સંભવનાથ, અભિ-નંદન, સુમતિનાથ, પદ્મપ્રભુ, સુપાર્શ્વનાથ, ચંદ્રપ્રભુ, સુવિધિનાથ, શીતલનાથ, શ્રેયાંસનાથ, વિમલનાથ, અનંતનાથ, ધર્મનાથ, શાંતિનાથ, કુંથુનાથ, અરનાથ, મુનિસુવ્રત, નમિનાથ

- (સૂયગડાંગ સૂત્ર)

જ્ઞાતાધર્મકથા સૂત્રનાં ૧૯ અધ્યયન :-

(આ સૂત્રના પ્રથમ શ્લોકસ્કંધના ૧૯ અધ્યયન છે.) મેઘકુમાર, સંઘાટ, મોરનાં ઈંડા, કાયબો, શૈલક, તુમ્બ, રોહિણી, મલ્લી, માકંદી, ચંદ્રની કળા, દાવદ્રવ, ઉદકજ્ઞાત, મંડૂક, તેતલી, નંદીફળ, અપરકંકા, ઓકીર્ણ, અશ્વ, સુસમા, પુંડરીક જ્ઞાત - (સમવાયાંગ સૂત્ર)

અંક-૨૦

અસમાધિ સ્થાન :-

- (૧) જલ્દી જલ્દી ચાલવું,
- (૨) પ્રમાર્જન કર્યા વિના ચાલવું
- (૩) અવિધિએ પ્રમાર્જન કરી ચાલવું

- (૪) વધારે પથારી રાખવી
 (૫) વડીલ સાધુઓનો પરાભવ કરવો
 (૬) સ્થવિર સાધુઓનું અપમાન કરવું
 (૭) પ્રાણીઓનો નાશ કરવો
 (૮) હંમેશાં રોષયુક્ત રહેવું
 (૯) તીવ્ર ક્રોધ કરવો
 (૧૦) પીઠ પાછળ નિંદા કરવી
 (૧૧) વારંવાર નિશ્ચયકારી ભાષા બોલવી
 (૧૨) નિત્ય નવા કલેશ ઉત્પન્ન કરવા
 (૧૩) લડાઈ-ઝઘડા જાગૃત કરવા
 (૧૪) સચેત ધૂળયુક્ત હાથ-પગ રાખવા
 (૧૫) અકાલમાં સ્વાધ્યાય કરવો, કાળમાં ન કરવો
 (૧૬) કલહ કરવો
 (૧૭) બોલ બોલ કરવું
 (૧૮) કષાયભાવથી બોલવું
 (૧૯) સૂર્યોદયથી સૂર્યાસ્ત સુધી ખાવું
 (૨૦) એષણા સમિતિનું પાલન ન કરવું

ઘોષ વ્યંજન-૨૦ :-

ગ, ઘ, ઙ

જ, ઝ, ઞ

ડ, ઢ, ણ

ટ, ઠ, ન

બ, ભ, મ

ય, ર, લ, વ = (અંતસ્થ)

'હ' (મહાપ્રાણ)

૨૦ વિહરમાન ભગવાન (મહાવિદેહ ક્ષેત્ર) :-

સીમંધર, યુગમંધર, બાહુ, સુબાહુ,
સુજાત, સ્વયંપ્રભ, ઋષભાનન, અનંતવીર્ય,
સુરપ્રભ, શ્રીવિશાલ, વજ્રધર, ચંદ્રાનન,
ચંદ્રબાહુ, ભુજંગદેવ, ઈશ્વર, નેમિપ્રભ,
વીરસેન, મહાભદ્ર, દેવયશા, અજિતવીર્ય

વીતરાગસ્તવ (પ્રકાશ-૨૦) - (આચાર્ય હેમચંદ્રાચાર્ય કૃત)

૧. પ્રસ્તાવનાસ્તવ	૧૧. મહિમસ્તવ
૨. સહજાતિશયસ્તવ	૧૨. વૈરાગ્યસ્તવ
૩. કર્મક્ષયજાતિશયસ્તવ	૧૩. હેતુનિરાસસ્તવ
૪. સુરકૃતાતિશયસ્તવ	૧૪. યોગશુદ્ધિસ્તવ
૫. પ્રાતિહાર્યસ્તવ	૧૫. ભક્તિસ્તવ
૬. પ્રતિપક્ષનિરાસસ્તવ	૧૬. આત્મગર્હસ્તિવ
૭. જગત્કર્તૃત્વનિરાસસ્તવ	૧૭. શરણગમનસ્તવ
૮. એકાંતનિરાસસ્તવ	૧૮. કઠોરોક્તિસ્તવ
૯. કલિસ્તવ	૧૯. આજ્ઞાસ્તવ
૧૦. અદ્ભુતસ્તવ	૨૦. આશીસ્તવ

વ્યાકરણ (૨૦)-ઐન્દ્ર, જૈનેન્દ્ર, સિદ્ધહેમચંદ્ર, ચાન્દ્ર, પાણિનીય, સારસ્વત, શાકટાયન, વામન, વિશ્રાંત, બુદ્ધિસાગર, સરસ્વતીકંઠાભરણ, વિદ્યાધર, કલાપક, ભીમસેન, શૈવ, ગૌડ, નંદિ, જયોત્પલ, મુષ્ટિવ્યાકરણ, જયદેવ

વીસસ્થાનક પદો-અરિહંત, સિદ્ધ, પ્રવચન, આચાર્ય, સ્થવિર, ઉપાધ્યાય, સાધુ, જ્ઞાન, દર્શન, વિનય, ચારિત્ર, બ્રહ્મચર્ય, ક્રિયા, તપ, ગોયમ, જિન (ભાવજિન), સંયમ (સમાધિ), અભિનવજ્ઞાન, શ્રુત, તીર્થ (સ્થાવર તીર્થ)

અંક-૨૧

મૂર્ચના (સંગીતશાસ્ત્ર ગત)-

ઉત્તરમુદ્રા, ઉત્તરાયણી, રજની, શુદ્ધ ષડ્જ, મત્સરીકાંતા, અશ્વકાંતા, અભિરુદ્રગતા, સૌવીરી, હરિણાશ્વા, કપોલનતા, શુદ્ધમધ્યા, માર્ગી, પૌરવી, મંદાકિની, નંદા, વિશાલા, સોમપી, વિચિત્રા, રોહિણી, સુખા, અલાપી

માતાનાં નામ - માતા, ધરિત્રી, જનની, દયાર્દ્રહૃદયા, શિવા, ત્રિભુવન શ્રેષ્ઠા, દેવી, નિર્દોષા, સર્વદુઃખહરા, પરમ આરાધનીયા દયા, શાન્તિ, ક્ષમા, ધૃતિ, સ્વાહા, સ્વધા, ગૌરી, પદ્મા, વિજયા, જયા, દુઃખહંત્રી - (બૃહદ્ધર્મપુરાણ-અધ્યાય-૨)

શત્રુંજય ગિરિનામ-

વિમલાચલ, શત્રુંજય, સિદ્ધક્ષેત્ર, પુંડરીકગિરિ, મુક્તિનિલય, સિદ્ધિશિખર, સિદ્ધગિરિ, તીર્થરાજ, બાહુબલિ, મરુદેવ, ભગીરથ, સહસ્ર-પથ, શતપત્ર, અષ્ટોત્તર શતકૂટ, નગાધિરાજ, સહસ્રકમળ, ઢંકગિરિ, કપર્દિનિવાસ, લોહિત્ય, તાલધ્વજ, કદંબગિરિ - (વિવિધ તીર્થકલ્પ)

શ્રાવકના ગુણ-૨૧-

અક્ષુદ્ર, રૂપવાન, સૌમ્ય, લોકપ્રિય, અકૂર, પાપભીરુ, અશઠ, દાક્ષિણ્યવાન, લજજાળુ, દયાળુ, મધ્યસ્થ, ગુણાનુરાગી, સત્કથાખ્ય, સુપક્ષયુક્ત, દીર્ઘદર્શી, વિશેષજ્ઞ, વૃદ્ધાનુયાયી, વિનયી, કૃતજ્ઞ, પરહિતાર્થકારી, લબ્ધલક્ષ્ય

- (ધર્મરત્ન પ્રકરણ)

સબલ દોષ-૨૧-(જે દોષરૂપ ક્રિયા ચારિત્રને ડાઘવાળા કે મલિન કરે, તેને સબલદોષ કહે છે.)

(૧) હસ્તમૈથુન, (૨) સ્ત્રી સાથે મૈથુન, (૩) રાત્રિભોજન, (૪) આધાર્મિક ભોજન, (૫) સાગારિકના ઘરના ભોજન-પાણી ગ્રહણ કરવા, (૬) ઔદેશિક-બજારમાંથી વેચાતું લઈને

આપે - આમંત્રિત ભોજન, (૭) વારંવાર પ્રત્યાખ્યાન તોડવાં, (૮) છ મહિનામાં એક ગણમાંથી બીજા ગણમાં જવું, (૯) એક મહિનામાં ત્રણવાર પાણીમાં પ્રવેશ કરે, (૧૦) એક મહિનામાં ત્રણવાર માયાનું સેવન કરે, (૧૨) રાજધિંડ ખાય, (૧૩) જાણી જોઈને પૃથ્વીકાય વગેરે જીવોની ઘાત કરે, (૧૪) જાણી જોઈને સચિત્ત પૃથ્વીની નજીકમાં આસન શયન વગેરે કરે, (૧૫) જાણી જોઈને કોઈના દીધા વિના વસ્તુ લે, (૧૬) જાણી જોઈને પાણીથી સ્નિગ્ધ કે સચિત્ત રજભૂમિકા આસન-શયન વગેરે કરે, (૧૭) જાણી જોઈને સચિત્ત પૃથ્વી, સચિત્ત શીલા, કંકર, પથ્થર સમૂહ અને લીલ-ફૂગ-પાણી, માટી, જગ્યા આસન-શયન કરે, (૧૮) જાણી જોઈને સચિત્ત મૂલભોજન, કંદભોજન, છાલભોજન, પ્રવાલભોજન, પુષ્પ-ફૂલભોજન, હરિતભોજન કરે, (૧૯) એક વર્ષમાં દશ વખત જળમાં અવગાહન મોટી નદીમાં ઉતરવાનું, (૨૦) એક વર્ષમાં ૧૦ વખત માયાચારનું સેવન, (૨૧) સચિત્ત પાણીથી ખરડાયેલા હાથથી આહાર-પાણી વગેરે ગ્રહણ કરે - (સમવાયાંગ સૂત્ર)

અંક-૨૨

અભક્ષ્ય (વજ્ય) -

મધ, મદિરા, માંસ, માખણ, ઉદુંબર ફળ, વડના ટેટા, કોઈબડા, પીપળાના ટેટા, પીપળી, બરફ, અફીણ, કરા, કાચી માટી, રાત્રિ ભોજન, બહુબીજ, બોર અથાણા, દ્વિદળ, રીંગણાં, તુચ્છફળ, અજ્ઞાતફળ, ચલિતરસ, અનંતકાય -
(શ્રાવકના અતિચાર)

નિગ્રહસ્થાન (નૈયાયિક) - ૨૨ -

પ્રતિજ્ઞાહાનિ, પ્રતિજ્ઞાન્તર, પ્રતિજ્ઞાવિરોધ, પ્રતિજ્ઞાસંન્યાસ, હેત્વંતર, અર્થાન્તર, નિરર્થક, અપાર્થક, અવિજ્ઞાતાર્થ, અપ્રામકાલ, ન્યૂન, અધિક, પુનરુક્ત, અનનુભાષણ, અજ્ઞાન,

અપ્રતિભા, વિક્ષેપ, મતાનુજ્ઞા, પર્યનુયોજ્યો-પેક્ષણ,
નિરનુયોજ્યાનુયોગ, અપસિદ્ધાંત, હેત્વાભાસ

પરિષદ (સાધુએ જીતવા યોગ્ય) -

ક્ષુધા, પિપાસા, શીત, ઉષ્ણ, દેશ, અચેલક, અરતિ, સ્ત્રી,
ચર્યા, નિષઘ્ના, શય્યા, આક્રોશ, વધ, યાચના, અલાભ
(લાભાંતરાય), રોગ, તૃણસ્પર્શ, મલ, સત્કાર, પ્રજ્ઞા, અજ્ઞાન,
સમ્યક્ત્વ (દર્શન)

(- ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર-૧, તત્ત્વાર્થ સૂત્ર-૨,
નવતત્ત્વ પ્રકરણ-૩)

રાજ્ય (દેશ-State)- ઉડિસા, (ઓરિસ્સા) અંગ, બંગ, આબીર, કર્ણાટક,
કલિંગ, કાશ્મીર, કૌશલ, ગૂર્જર, ગૌડ, ચીન, ચૌડ, જહાલ,
નેપાલ, બેંગ, બંગાલ, મરુસ્થલ, માલવ, મહાચીચી, લાટ,
સિંહલ, (શ્રીલંકા) સૌરાષ્ટ્ર, સૌવીર, શ્રીમાલ

અંક-૨૩

વિષય-૨૩- ઈન્દ્રિયના -

વર્ણ-૫ - સફેદ, કાળો, લીલો, પીળો, રાતો

રસ-૫ - તિક્ત, કટુ, ખાટો, મધુર, કષાય

સ્પર્શ-૮ - ગુરુ, લઘુ, રુક્ષ, સ્નિગ્ધ, સુંવાળો,
કર્કશ, શીત, ઉષ્ણ

ગંધ-૨ સુરત્તિ, દુર્ગંધ

શબ્દ-૩ (સચિત્ત, અચિત્ત, મિશ્ર)

=૨૩

વિકૃતિ

- તન્માત્રા-૫ - શબ્દ, રુપ, રસ, ગંધ, સ્પર્શ

જ્ઞાનેન્દ્રિય-૫ - શ્રોત્ર, ત્વગ્, અક્ષિ, રસના, ઘ્રાણ

કર્મેન્દ્રિય-૫ - વાગ્, પાણિ-પાદ-વાયુ, ઉપસ્થ

महाभूत-५ - पृथ्वी, पाणी, अग्नि, वायु, आकाश, महत्,
अहंकार=३

मन

= २३ (सांख्य मत)

सूत्रकृतांग सूत्रना - २३ अध्ययन -

समय, वैतालिक, उपसर्गपरीक्षा, स्त्रीपरीक्षा, नरकविलम्बित,
महावीरस्तुति, कुशीलपरिभाषित, वीर्य, धर्म, समाधि, मार्ग,
समवसरण, यथातथ्य, ग्रंथ, यमतीत, गाथा, पुंडरीक,
क्रियास्थान, आहारपरीक्षा, अप्रत्याभ्यानक्रिया, अणुगारश्रुत,
आद्रीय, नालंदीय - (समवायांग सूत्र)

प्रथम श्रुतस्कंधना- १६

बीजा श्रुतस्कंधना- ०७

=२३

अंक-२४

अवतार-२४ (हिन्दु मान्यता)-

१ मत्स्य, २ कूर्म, ३ वराह, ४ नृसिंह,

५ वामन, ६ परशुराम, ७ राम, ८ कृष्ण,

९ बुद्ध, १० कल्कि, ११ सनकादि योगेश्वर,

१२ यज्ञ, १३ नारद, १४ दत्तात्रेय,

१५ कपिल, १६ नर-नारायण, १७ हरि

(गणेश), १८ पृथु, १९ ऋषभदेव,

२० हयग्रीव, २१ हंस, २२ धन्वंतरी,

२३ मोहित (मोहिनी रूप), २४ व्यास

अतीत योवीशी - (जंबुद्वीप-भरतक्षेत्र) -

१ केवलज्ञानी, २ निर्वाणी, ३ सागर,

૪ મહાયશ, ૫ વિમલપ્રભ, ૬ સર્વાનુભૂતિ,
 ૭ શ્રીધર, ૮ શ્રીદત્ત, ૯ દામોદર, ૧૦ સુતેજ,
 ૧૧ સ્વામિનાથ, ૧૨ મુનિસુવ્રત, ૧૩ સુમતિ,
 ૧૪ શિવગતિ, ૧૫ અસ્તાગ, ૧૬ નમીશ્વર,
 ૧૭ અનિલનાથ, ૧૮ યશોધર, ૧૯ કૃતાર્થ,
 ૨૦ જિનેશ્વર, ૨૧ શુદ્ધમતિ, ૨૨ શિવંકર,
 ૨૩ સ્વયંવેગ, ૨૪ સંપ્રતિ

અનાગત ચોવીશી - (ભવિષ્યની ચોવીશી) (જંબુદ્વીપ-ભરત) -

૧ પદ્મનાભ, ૨ સૂરદેવ, ૩ સુપાર્શ્વ, ૪ સ્વયંપ્રભ,
 ૫ સર્વાનુભૂતિ, ૬ દેવશ્ચુત, ૭ ઉદયનાથ,
 ૮ પેઢાલ, ૯ પોટિલ, ૧૦ શતકીર્તિ,
 ૧૧ મુનિસુવ્રત, ૧૨ અમમ, ૧૩ નિષ્કપાય,
 ૧૪ નિષ્પુલાક, ૧૫ ચિત્રગુપ્ત, ૧૬ નિર્મમ,
 ૧૭ સમાધિનાથ, ૧૮ સંવરનાથ, ૧૯ યશોધર,
 ૨૦ શ્રીવિજય, ૨૧ મલ્લિચંદ્ર, ૨૨ દેવચંદ્ર,
 ૨૩ અનંતવીર્ય, ૨૪ વરદત્ત

તીર્થંકર (વર્તમાન ચોવીશી) -

૧. ઋષભદેવ, ૨. અજિતનાથ, ૩. સંભવનાથ,
 ૪. અભિનંદનસ્વામી, ૫. સુમતિનાથ,
 ૬. પદ્મપ્રભ, ૭. સુપાર્શ્વનાથ, ૮. ચંદ્રપ્રભ,
 ૯. સુવિધિનાથ (પુષ્પદંત), ૧૦. શીતલનાથ,
 ૧૧. શ્રેયાંસનાથ, ૧૨. વાસુપૂજ્યસ્વામી,
 ૧૩. વિમલનાથ, ૧૪. અનંતનાથ,
 ૧૫. ધર્મનાથ, ૧૬. શાંતિનાથ, ૧૭. કુંથુનાથ,

૧૮. અરનાથ, ૧૯. મલ્લિનાથ,
 ૨૦. મુનિસુવ્રતસ્વામી, ૨૧. નમિનાથ,
 ૨૨. નેમિનાથ, ૨૩. પાર્શ્વનાથ,
 ૨૪. મહાવીરસ્વામી
 (૧૨) આઘશક્તિ, બ્રાહ્મી, વૈષ્ણવી, શાંભવી,
 વેદમાતા, દેવમાતા, વિશ્વમાતા, ઋતંભરા,
 મંદાકિની, અજયા, ઋદ્ધિ, સિદ્ધિ (- વૈદિકી-૧૨)
 (૧૨) સાવિત્રી, સરસ્વતી, લક્ષ્મી, દુર્ગા,
 કુંડલિની, પ્રાણાનિ, ભવાની, ભુવનેશ્વરી,
 અન્નપૂર્ણા, મહામાયા, પયસ્વિની, ત્રિપુરા
 (- તાંત્રિકી-૧૨)

ધ્યાનના પ્રકાર (નામો) -

ધ્યાન, પરમધ્યાન, શૂન્ય, પરમશૂન્ય
 કલા, પરમકલા, જ્યોતિ, પરમજ્યોતિ
 બિંદુ, પરમબિંદુ, નાદ, પરમનાદ,
 તારા, પરમતારા, લય, પરમલય,
 લવ, પરમલવ, માત્રા, પરમમાત્રા,
 પદ, પરમપદ, સિદ્ધિ, પરમસિદ્ધિ-(ધ્યાનશતક)

ધાન્યનાં નામ - જવ, ઘઉં, શાલિ, વ્રીહિ (ચોખા), સાઠી, કોદ્રવ, ચણા, વાલ,
 મઠ, ચોળા, લાંગ, બરંટી, મસૂર, તુવેર, કળથી, ધાણા,
 વટાણા, જુવાર, કંગુ, રાયલ, મગ, તલ, અડદ, અતશી=૨૪

યક્ષ (શાસનદેવ)- ગોમુખ, મહાયક્ષ, ત્રિમુખ, યજ્ઞેશ, તુંબરૂ, કુસુમ, માતંગ,
 વિજય, અજિત, બ્રહ્મ, મનુજ, સુરકુમાર, ષણ્મુખ, પાતાલ,
 કિન્નર, ગરુડ, ગંધર્વ, યક્ષેન્દ્ર, કુબેર, વરુણ, ભૂકુટી, ગોમેધ,
 પાર્શ્વયક્ષ, માતંગ=૨૪

યક્ષિણી-૨૪ (શાસનદેવી) - ચક્રેશ્વરી, અજિતા, દુરિતારી, કાલી, મહાકાલી, સુશ્યામા, શાંતા, ભૂકુટી, (જવાલામાલિની), સુતારિકા, અશોકા, માનસી (શ્રીવત્સા), ચંડા, વિદિતા, અંકુશા, કંદર્પા (પ્રજાપ્તિ), નિર્વાણી, બલા (અચ્યુતા), ધારણી, ધરણપ્રિયા (વૈરોટ્યા), નરદત્તા, ગાંધારી, અંબિકા, પદ્માવતી, સિદ્ધાયિકા=૨૪

લાંછન (ચિહ્ન)-૨૪- (વર્તમાન ચોવીશી)

વૃષભ, હાથી, અશ્વ, કપિ, કૌંચપક્ષી, પદ્મ, સ્વસ્તિક, ચંદ્ર, મકર, શ્રીવત્સ, ગેંડો, મહિષ, વરાહ, સિંચાણો, વજ્ર, મૃગ, બકરો, નંદાવર્ત, કલશ, કૂર્મ, નીલકમલ, શંખ, સર્પ, સિંહ

અંક-૨૫

આચારંગ સૂત્રનાં ૨૫ અધ્યયન -

શસ્ત્રપરીક્ષા, લોકવિજય, શીતોષ્ણીય, સમ્યક્ત્વ, આવંત, ધૂત, વિમોહ, ઉપધાનશ્રુત, મહાપરીક્ષા, પિંડેષણા, શય્યા, ઈર્ષ્યા, ભાષા, વસ્ત્રેષણા, પાત્રેષણા, અવગ્રહ પ્રતિમા, સમૈક-અધ્યયન સ્થળ, નિષીધિકા, ઉચ્ચારપ્રસવણ, શબ્દ, રૂપ, પરક્રિયા, અન્યોન્યક્રિયા, વિમુક્તિ

- (સૂચગડાંગ સૂત્ર)

ક્રિયા-૨૫ (ત્યાજ્ય)- કાયિકી, અધિકરણીકી, પ્રાદેષિકી, પારિતાપનિકી, આરંભિકી, પરિગ્રહિકી, માયા- પ્રત્યયિકી, મિથ્યાદર્શનપ્રત્યયિકી, અપ્રત્યાખ્યા-નિકી, દષ્ટિકી, સ્પૃષ્ટિકી, પ્રાતિત્યકી, સામંતોપતિપાનિકી, નૈશસ્ત્રકી, સ્વહસ્તિકી, આજ્ઞાપનિકી, વિદારિણિકી, અનાભોગિકી, અનવકાંક્ષાપ્રત્યયકી, પ્રાયોગિકી, સમુદાનિકી, માયિકી, પ્રેષિકી, ઈરિયાપથિકી

તત્ત્વપ્રકૃતિ (સાંખ્ય મત અનુસાર) -

પુરુષ, પ્રકૃતિ, મહત્, અહંકાર, તન્માત્રા-૫, મન=૫

જ્ઞાનેન્દ્રિય - ૫

કર્મેન્દ્રિય - ૫

પંચતત્ત્વ (ભૂત) - ૫ = ૨૫

પાંચ મહાવ્રતની ૨૫ ભાવના -

પ્રાણાતિપાતવિરમણની પાંચ ભાવના -

ઈયાસમિતિ, મનોગુપ્તિ, વચનગુપ્તિ, આલોકિત પાનભોજન,
આદાનભાંડમાત્ર નિક્ષેપણા-સમિતિ,

મૃષાવાદવિરમણની પાંચ ભાવના -

વિચારીને બોલવું, ક્રોધ વિવેક, લોભ વિવેક, ભય વિવેક,
હાસ્ય વિવેક

અદત્તાદાનવિરમણની પાંચ ભાવના-

(૧) મકાનની આજ્ઞા લેવી, (૨) મકાનમાં સીમાનો ખુલાસો
કરી આજ્ઞા લેવી, (૩) શકેન્દ્રની આજ્ઞા લઈ તૃણ, કંકર આદિ
લેવાં, (૪) સાધર્મિક સાધુનાં ઉપકરણોની આજ્ઞા લઈ ઉપયોગ
કરવાં, (૫) સામૂહિક આહાર હોય તેની આજ્ઞા લઈને વાપરવું

મૈથુનવિરમણની પાંચ ભાવના -

૧. સ્ત્રી, પુરુષ, નપુંસકથી સંસક્ત શયન-
આસનનો ત્યાગ કરવો
૨. સ્ત્રીકથાનો પરિત્યાગ કરવો
૩. સ્ત્રીનાં અંગોપાગ જોવાનો ત્યાગ કરવો
૪. પૂર્વકીડાનું સ્મરણ ન કરવું
૫. પ્રણીત આહારનો ત્યાગ કરવો

પરિગ્રહવિરમણની પાંચ ભાવના -

- (૧) શ્રોત્રેન્દ્રિય - રાગોપરતિ
- (૨) ચક્ષુર્દેન્દ્રિય - રાગોપરતિ

(૩) ઘ્રાણેન્દ્રિય - રાગોપરતિ

(૪) રસેન્દ્રિય - રાગોપરતિ

(૫) સ્પર્શેન્દ્રિય - રાગોપરતિ - (સમવાયાંગ સૂત્ર)

મિથ્યાત્વના ૨૫ ભેદ

૧. આભિગ્રહિકમિથ્યાત્વ, ૨. અનાભિગ્રહિકમિથ્યાત્વ,
૩. આભિનિવેશિકમિથ્યાત્વ, ૪. સાંશયિકમિથ્યાત્વ,
૫. અનાભોગિકમિથ્યાત્વ, ૬. લૌકિકમિથ્યાત્વ,
૭. લોકોત્તરમિથ્યાત્વ, ૮. કુપ્રાવચનિકમિથ્યાત્વ,
૯. જીવને અજીવરૂપ શ્રદ્ધવું તે મિથ્યાત્વ,
૧૦. અજીવને જીવ સ્વરૂપે શ્રદ્ધવું તે મિથ્યાત્વ,
૧૧. કુસાધુને સાધુ માનવારૂપ મિથ્યાત્વ,
૧૨. સાધુને અસાધુ માનવારૂપ મિથ્યાત્વ,
૧૩. સન્માર્ગની ઉન્માર્ગરૂપે શ્રદ્ધા કરવારૂપ મિથ્યાત્વ,
૧૪. ઉન્માર્ગની ઉન્માર્ગરૂપે શ્રદ્ધા કરવારૂપ મિથ્યાત્વ,
૧૫. ધર્મને અધર્મરૂપે શ્રદ્ધવો તે મિથ્યાત્વ,
૧૬. અધર્મને ધર્મ માનવારૂપ મિથ્યાત્વ,
૧૭. આઠ કર્મથી મુક્ત થયેલાને અમુક્ત માનવારૂપ મિથ્યાત્વ,
૧૮. આઠ કર્મથી અમુક્તને મુક્ત માનવારૂપ મિથ્યાત્વ,
૧૯. જિનવાણીથી ન્યૂન પ્રરૂપણારૂપ મિથ્યાત્વ,
૨૦. જિનવાણીથી અધિક પ્રરૂપણારૂપ મિથ્યાત્વ,
૨૧. જિનવાણીથી વિપરીત પ્રરૂપણારૂપ મિથ્યાત્વ,
૨૨. અવિનયમિથ્યાત્વ, ૨૩. અક્રિયામિથ્યાત્વ,
૨૪. અજ્ઞાનમિથ્યાત્વ, ૨૫. આશાતનામિથ્યાત્વ

અંક-૨૭

૨૭ નક્ષત્ર - અશ્વિની, ભરણી, કૃતિકા, રોહિણી, મૃગશીર્ષ, આર્દ્રા, પુનર્વસુ, પુષ્ય, આશ્લેષા, મઘા, પૂર્વાફાલ્ગુની, ઉત્તરાફાલ્ગુની, હસ્ત, ચિત્રા, સ્વાતિ, વિશાખા, અનુરાધા, જ્યેષ્ઠા, મૂળ, પૂર્વાષાઢા, ઉત્તરાષાઢા, શ્રવણ, ધનિષ્ઠા, શતભિષા, પૂર્વભાદ્રપદા, ઉત્તરભાદ્રપદા,
રેવતી (અભિજિત)

ભગવાન મહાવીરના ૨૭ ભવ -

૧. નયસાર, ૨. સૌધર્મદેવ, ૩. મરીચિ,
૪. બ્રહ્મદેવલોક, ૫. બ્રાહ્મણ, ૬. પુષ્પમિત્રબ્રાહ્મણ,
૭. સૌધર્મદેવ, ૮. અગ્નિઘોત બ્રાહ્મણ, ૯. ઇશાનદેવ,
૧૦. અગ્નિભૂતિવિપ્ર, ૧૧. સનત્કુમાર દેવ,
૧૨. ભારદ્વાજ વિપ્ર, ૧૩. માહેન્દ્ર દેવ,
૧૪. થાવર બ્રાહ્મણ, ૧૫. બ્રહ્મદેવ, ૧૬. વિશ્વભૂતિ
૧૭. મહાશુકદેવ, ૧૮. ત્રિપૃષ્ઠવાસુદેવ,
૧૯. ઊમી નારક, ૨૦. સિંહ, ૨૧. ઝથી નારક,
૨૨. નરભવ, ૨૩. પ્રિયમિત્રચક્રી, ૨૪. મહાશુકદેવ,
૨૫. નંદન રાજા, ૨૬. પ્રાણતદેવલોક
૨૭. મહાવીરદેવ - (કલ્પસૂત્ર-સુબોધિકા)

સાધુના ૨૭ ગુણ-

- (૧) પ્રાણાતિપાત વિરમણ, (૨) મૃષાવાદ વિરમણ,
- (૩) અદત્તાદાન વિરમણ, (૪) મૈથુન વિરમણ,
- (૫) પરિગ્રહ વિરમણ, (૬) શ્રોત્રેન્દ્રિય નિગ્રહ,
- (૭) ચક્ષુરિન્દ્રિય નિગ્રહ, (૮) ઘ્રાણેન્દ્રિય નિગ્રહ,
- (૯) રસેન્દ્રિય નિગ્રહ, (૧૦) સ્પર્શેન્દ્રિય નિગ્રહ,
- (૧૧) ક્રોધવિવેક, (૧૨) માનવિવેક,

- (૧૩) માયાવિવેક, (૧૪) લોભવિવેક,
 (૧૫) ભાવસત્ય, (૧૬) કરણસત્ય, (૧૭) યોગસત્ય,
 (૧૮) ક્ષમાવંત, (૧૯) વૈરાગ્યવંત,
 (૨૦) મનઃસમધારણતા, (૨૧) વચનસમધારણતા,
 (૨૨) કાયસમધારણતા, (૨૩) જ્ઞાનસંપન્નતા,
 (૨૪) દર્શનસંપન્નતા, (૨૫) ચારિત્રસંપન્નતા,
 (૨૬) વેદનાસહનતા, (૨૭) મારણાંતિકકષ્ટસહનતા

- (સમવાયાંગ સૂત્ર)

અંક-૨૮

નામકર્મની ૨૮ પ્રકૃતિઓ - (દેવગતિને બાંધવાવાળો જીવ નામકર્મની ૨૮ ઉત્તર પ્રકૃતિઓને બાંધે છે.)

- (૧) દેવગતિ, (૨) પંચેન્દ્રિયજાતિ,
 (૩) વૈક્રિયશરીર, (૪) તૈજસશરીર,
 (૫) કાર્મણશરીર, (૬) સમયતુરસ્ર સંસ્થાન, (૭)
 વૈક્રિયઅંગોપાંગ, (૮) વર્ણ, (૯) ગંધ, (૧૦) રસ, (૧૧)
 સ્પર્શનામ,
 (૧૨) દેવાનુપૂર્વી, (૧૩) અગુરુલઘુ,
 (૧૪) ઉપઘાત, (૧૫) પરાઘાત,
 (૧૬) ઉચ્ચ્વાસ, (૧૭) પ્રશસ્તવિહાયોગતિ, (૧૮) ત્રસ,
 (૧૯) બાદર, (૨૦) પર્યામિ, (૨૧) પ્રત્યેક, (૨૨) સ્થિર,
 (૨૩) શુભ, (૨૪) આદેય, (૨૫) સુભગ, (૨૬) સુસ્વર,
 (૨૭) યશકીર્તિ, (૨૮) નિર્માણ,

મતિજ્ઞાનની ૨૮ પ્રકૃતિઓ- (આભિનિબોધિક જ્ઞાન)

- (૧) શ્રોત્રેન્દ્રિયઅર્થાવગ્રહ, (૨) ચક્ષુરિન્દ્રિયઅર્થાવગ્રહ,

- (૩) દ્રાણેન્દ્રિયઅર્થવગ્રહ, (૪) જિહ્વેન્દ્રિયઅર્થવગ્રહ,
 (૫) સ્પર્શેન્દ્રિયઅર્થવગ્રહ, (૬) નોઈન્દ્રિયઅર્થવગ્રહ,
 (૭) શ્રોત્રેન્દ્રિય વ્યંજનાવગ્રહ, (૮) દ્રાણેન્દ્રિયવ્યંજનાવગ્રહ,
 (૯) સ્પર્શેન્દ્રિયવ્યંજનાવગ્રહ, (૧૦) જિહ્વેન્દ્રિય-
 વ્યંજનાવગ્રહ, (૧૧) શ્રોત્રેન્દ્રિયઈહાવગ્રહ,
 (૧૨) ચક્ષુરિન્દ્રિયઈહાવગ્રહ, (૧૩) દ્રાણેન્દ્રિયઈહાવગ્રહ,
 (૧૪) જિહ્વેન્દ્રિયઈહાવગ્રહ, (૧૫) સ્પર્શેન્દ્રિયઈહાવગ્રહ,
 (૧૬) નોઈન્દ્રિયઈહાવગ્રહ, (૧૭) શ્રોત્રેન્દ્રિયઈહાવગ્રહ,
 (૧૮) ચક્ષુરિન્દ્રિયઅવાય, (૧૯) દ્રાણેન્દ્રિયઅવાય,
 (૨૦) જિહ્વેન્દ્રિયઅવાય, (૨૧) સ્પર્શેન્દ્રિયઅવાય,
 (૨૨) નોઈન્દ્રિયઅવાય, (૨૩) શ્રોત્રેન્દ્રિયઅવાય,
 (૨૪) ચક્ષુરિન્દ્રિયઅવાય, (૨૫) દ્રાણેન્દ્રિયધારણા,
 (૨૬) જિહ્વેન્દ્રિયધારણા, (૨૭) સ્પર્શેન્દ્રિયધારણા,
 (૨૮) નોઈન્દ્રિયધારણા

મોહનીય કર્મની ૨૮ પ્રકૃતિઓ -

સમ્યક્ત્વવેદનીય, મિથ્યાત્વવેદનીય અને
 મિશ્રવેદનીય, સોળ કષાય અને નવ નોકષાય

અંક-૨૮

લબ્ધિ

- આમર્ષોષધિ, વિમુષોષધિ, ખેલોષધિ જલ્લોષધિ, સર્વોષધિ,
 સંભિન્નશ્રોત, અવધિજ્ઞાન ઋજુમતિ, વિપુલમતિ, ચારણ,
 આશીવિષ, કેવળજ્ઞાન, ગણધર, પૂર્વધર, તીર્થકર, ચક્રી,
 બળદેવ, વાસુદેવ, ક્ષીરાશ્રવ, કોષ્ઠબુદ્ધિ, પદાનુસારિણી,
 બીજબુદ્ધિ, તેજોલેશ્યા, શીતલેશ્યા, આહારક, વૈક્રિયલબ્ધિ,
 અક્ષીણમહાનસ, પુલાકલબ્ધિ

અંક-૨૯

પાપશ્ચુત

- (પાપોનું ઉપાર્જન કરનાર શાસ્ત્રોનું શ્રવણ-સેવન ૨૯ પ્રકારનું વર્ણવેલ છે.)
- (૧) ભૂમિશાસ્ત્ર, (૨) ઉત્પાતશાસ્ત્ર,
 (૩) સ્વપ્નશાસ્ત્ર, (૪) અંતરિક્ષશાસ્ત્ર,
 (૫) અંગશાસ્ત્ર, (૬) વ્યંજનશાસ્ત્ર,
 (૭) સ્વરશાસ્ત્ર, (૮) લક્ષણશાસ્ત્ર - આ દરેકના ત્રણ પેટાભેદ હોવાથી $૮ \times ૩ = ૨૪$ પ્રકાર થાય છે.
- (૨૫) વિકથાનુયોગ, (૨૬) વિદ્યાનુયોગ, (૨૭) મંત્રાનુયોગ,
 (૨૮) યોગાનુયોગ, (૨૯) અન્યતીર્થિકપ્રવૃત્તાનુયોગ

૨૯ રાત્રિ-દિવસના ૬ માસ છે -

કારતક, પોષ, ફાગણ, વૈશાખ, અષાઢ, ભાદરવો
 - (સમવાયાંગ સૂત્ર-૨૯)

અંક-૩૦

મહામોહનીયકર્મબંધનાં ત્રીસ સ્થાન -

(મોહનીય કર્મ બાંધવાનાં કારણભૂત ત્રીસ સ્થાન આ મુજબ છે.)

અ - હિંસાજન્ય મહામોહબંધના છ સ્થાનો -

૧. જે વ્યક્તિ ત્રસ પ્રાણીઓને પાણીમાં ડૂબાડીને, પાણીથી તેને આકાંત કરીને મારે છે
૨. જે વ્યક્તિ ત્રણ પ્રાણીઓનો શ્વાસ રુંધીને, ગળું દબાવીને આર્તનાદ કરતાં પ્રાણીને મારે છે
૩. જે વ્યક્તિ અનેક પ્રાણીઓને એક ઘરમાં કે ભવનમાં બાંધીને કે પૂરીને અગ્નિ પેટાવી, ધુમાડાથી ગુંગળાવી મારી નાખે છે

૪. જે વ્યક્તિ પ્રાણીના માથા પર શસ્ત્રથી પ્રહાર કરી મારે છે
૫. જે વ્યક્તિ પ્રાણીના માથા પર ભીનું ચામડું વીંટીને મારે છે
૬. કોઈ વ્યક્તિને મારીને ઉપહાસ કરે છે. કોઈ વ્યક્તિ વેશ બદલીને, બીજા કોઈ માનવીને ડંડાથી મારીને તેનો ઘાત કરી, આનંદથી હસે છે.

બ - અસત્ય (કપટજન્ય) મહામોહ બંધના ચાર સ્થાનો -

૭. જે વ્યક્તિ છૂપી રીતે અનાચારનું સેવન કરીને, માયા-કપટ કરીને તેને છૂપાવે, અસત્ય બોલે અને સૂત્રાર્થનો અપલાપ કરે છે.
૮. જે વ્યક્તિ નિર્દોષ વ્યક્તિ પર ખોટા આક્ષેપો મૂકી, કલંકિત કરે, પોતાના દુષ્કર્મોનું તેના પર આરોપણ કરે છે.
૯. જે વ્યક્તિ ભરી સભામાં જાણી જોઈને મિશ્રભાષા બોલે, અસત્યભાષણ દ્વારા કલહને ઉત્તેજિત કરે છે.
૧૦. રાજાનો વિશ્વાસુ અમાત્ય, પોતાના રાજાની રાણીનો અથવા ધન મેળવવાનાં દ્વારોનો નાશ કરે, રાજાને અધિકાર વગરનો કરી, કાઢી મૂકે, રાજ્ય પર, રાણીઓ પર અને રાજ્યના ધન પર અધિકાર જમાવે છે.

ક - અબ્રહ્મચર્ય સંબંધિત અસત્યજન્ય મહામોહબંધના બે સ્થાનો

૧૧. જે વ્યક્તિ પરણેલ હોવા છતાં કહે કે “હું કુંવારો છું” અને સ્ત્રીઓમાં આસક્ત થઈને, ગુપ્ત રીતે સ્ત્રીનું સેવન કરે છે.
૧૨. જે પોતે સ્વયં અબ્રહ્મચારી છે, છતાં “હું બ્રહ્મચારી છું” એમ ખોટું બોલનાર, ગાયોની વચ્ચે ગધેડાની જેમ અયોગ્ય બકવાસ કરે છે અને માયાવી મૃષા બોલીને સ્ત્રીઓમાં આસક્ત રહે છે.

ઢ - કૃતઘ્નતાજન્ય મહામોહબંધનાં બે સ્થાનો -

૧૩. આશ્રયદાતાનું ધન પડાવી લે - ચોરી લે.

૧૪. કરેલા ઉપકારને ભૂલીને કૃતઘ્નતા કરે, ઉપકાર કરનારના સુખોના નાશ કરે.

ઙ - વિશ્વાસઘાતથી હિંસાજન્ય મહામોહબંધનાં બે સ્થાનો -

૧૫. ગૃહપતિ, સંઘપતિ અથવા સેનાપતિ વગેરે પોષણકર્તાની હત્યા કરે.

૧૬. રાષ્ટ્રનેતા જેવા પ્રતિષ્ઠિતની હત્યા કરે, લોકપ્રિય વ્યક્તિની હત્યા કરે.

ઙ - ધર્મભ્રષ્ટતા તથા ધર્મનિંદાજન્ય મહામોહબંધનાં છ સ્થાનો -

૧૭. સમાજના આધારસ્તંભ વિશિષ્ટ પરોપકારી પુરુષની હત્યા કરે.

૧૮. સંયમ માટે તત્પર મુમુક્ષુ અને દીક્ષિત સાધુને સંયમભ્રષ્ટ કરે.

૧૯. અનંતજ્ઞાનીની નિંદા કરે તથા સર્વજ્ઞતા પ્રત્યે અશ્રદ્ધા કરે.

૨૦. આચાર્ય અને ઉપાધ્યાયની સેવાભક્તિ ન કરે.

૨૧. અહિંસાદિ મોક્ષમાર્ગની નિંદા કરીને જનતાને તેનાથી વિમુખ કરે.

૨૨. આચાર્ય અને ઉપાધ્યાયની નિંદા કરે. તેમનો આદર-સત્કાર ન કરે.

ખ - મિથ્યાભાષણ, આત્મશ્લાઘાજન્ય મહામોહબંધનાશ

આઠસ્થાનો -

૨૩. પોતે બહુશ્રુત ન હોવા છતાં સ્વયંને બહુશ્રુત કહે.

૨૪. તપસ્વી ન હોવા છતાં પોતાને તપસ્વી કહે.

૨૫. શક્તિ હોવા છતાં, રોગી, વૃદ્ધ, અશક્તની સેવા ન કરે.

૨૬. જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રવિનાશક અને કામોત્પાદક કથાનો વારંવાર પ્રયોગ કરે.

૨૭. પોતાના મિત્રો વગેરે માટે વારંવાર જાદુ, મંત્ર-તંત્ર, વશીકરણ આદિનો પ્રયોગ કરે.

૨૮. ઐહિક, પારલૌકિક ભોગોની નિંદા કરીને ગુપ્ત રીતે તેનું સેવન કરે, તેમાં અતિ આસક્ત રહે.

૨૯. દેવોની ઋદ્ધિ, દ્યુતિ, બલ, વીર્ય આદિની મશ્કરી કરે.

૩૦. પ્રત્યક્ષ દેવદર્શન થતાં ન હોય તો પણ “મને દેવદર્શન થાય છે” તેવું જૂઠું બોલે.

- (દશાશ્વતસ્કંધ અને ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર - સમવાયાંગ સૂત્ર)

મુહૂર્ત ત્રીસ - (એકેક અહોરાત્રિ (દિવસ-રાત્રિ) ના ત્રીશ મુહૂર્ત કહેલ છે. આ ત્રીસ મુહૂર્તનાં ત્રીશ નામ.)

(૧) રૌદ્ર, (૨) શક્ત, (૩) મિત્ર, (૪) વાયુ, (૫) સુપીત, (૬) અભિચંદ્ર, (૭) માહેન્દ્ર, (૮) પ્રલંબ, (૯) બ્રહ્મ, (૧૦) સત્ય, (૧૧) આનંદ, (૧૨) વિજય, (૧૩) વિશ્વસેન, (૧૪) પ્રાજાપત્ય, (૧૫) ઉપશમ, (૧૬) ઈશાન, (૧૭) તષ્ટ, (૧૮) ભાવિતાત્મા, (૧૯) વૈશ્રવણ, (૨૦) વરુણ, (૨૧) શત્રુઋષભ, (૨૨) ગાંધર્વ, (૨૩) અગ્નિવૈશાયન, (૨૪) આતપ, (૨૫) આવર્ત, (૨૬) તષ્ટવાન, (૨૭) ભૂમહ, (૨૮) ઋષભ, (૨૯) સર્વાર્થસિદ્ધ, (૩૦) રાક્ષસ

અંક-૩૨

અનંતકાય-૩૨ (વજ્ય)-

અદરક, અમૃતવેલ, આલુકંદ, અંકુર, કિસલય, કોમલ આંબલી, કુંઆરપાહુ, ખરસઈઓ, ખિલોડાકંદ, ગરમર, ગળો, ગાજર, થેગ, થોર, દ્વિદળના અંકુર, પન્નકંદ, પાલક, ભૂમિકંદ, ભૂમિકોડા, મૂળા, લસણ, લીલો ક્યૂરો, લુણીની ભાજી, લીલી મોથ, લીલી હળદર, લુણવૃક્ષની છાલ, વત્યુલાની ભાજી, વજ્જકંદ, વાંસકારેલા, સત્તાવળીની વેલી, સુઅરવલ્લી, સૂરજકંદ, સોફાલી.

જીવના અતિસંવેદનશીલ અંગો (૩૨) -

આંગળી, આંખ, ઉદર, કપાળ, કમર, કરોડરજ્જુ, કાન, ખભા, ગળું, ગાલ, ત્રીવા, ઘૂંટણ, ચિબુક, છાતી, જીભ, જાંઘ, ઢીંચણ, તાળવું, દાંત, નખ, નાક, નાભિ, પગ, પિંડી, પીઠ, ભુજા, દાંત, ભૂકુટી, મસ્તક, સ્તન, હૃદય, હાથ, હોઠ

દેવેન્દ્ર-૩૨ - ચમર, બલી, ધરણ, ભૂતાનન્દ, વેણુદેવ, વેણુદાલી, હરિકાન્ત, હરિસ્સહ, અગ્નિશિખ, અગ્નિમાણવ, પૂર્ણ, વશિષ્ઠ, જલકાન્ત, જલપ્રભ, અમિતગતિ, અમિતવાહન, વેલંબ, પ્રભંજન, ઘોષ, મહાઘોષ, ચંદ્ર, સૂર્ય, શક, ઈશાન, સનત્કુમાર, મહેન્દ્ર, બ્રહ્મ, લાંતક, શુક, સહસ્રાર, પ્રાણત, અચ્યુત - (સમવાયાંગ સૂત્ર)

૩૨ દ્વાત્રિંશિકા (- ઉપા. યશોવિજયજી કૃત) -

- (૧) દાનદ્વાત્રિંશિકા, (૨) દેશનાદ્વાત્રિંશિકા,
- (૩) માર્ગદ્વાત્રિંશિકા, (૪) જિનમહત્વદ્વાત્રિંશિકા,
- (૫) ભક્તિદ્વાત્રિંશિકા, (૬) સાધુસામગ્ર્યદ્વાત્રિંશિકા,
- (૭) ધર્મવ્યવસ્થાદ્વાત્રિંશિકા, (૮) વાદદ્વાત્રિંશિકા,
- (૯) કથાદ્વાત્રિંશિકા, (૧૦) યોગલક્ષણદ્વાત્રિંશિકા,
- (૧૧) પાતંજલયોગલક્ષવિચારણદ્વાત્રિંશિકા,
- (૧૨) પૂર્વસેવાદ્વાત્રિંશિકા, (૧૩) મુક્ત્યદ્વેષપ્રાધાન્ય-
દ્વાત્રિંશિકા, (૧૪) અપુનર્બંધકદ્વાત્રિંશિકા,
- (૧૫) સમ્યગ્દૃષ્ટિદ્વાત્રિંશિકા, (૧૬) ઈશાનુગ્રહવિચાર-દ્વાત્રિંશિકા, (૧૭)
દૈવપુરુષકારદ્વાત્રિંશિકા,
- (૧૮) યોગભેદદ્વાત્રિંશિકા, (૧૯) યોગવિવેકદ્વાત્રિંશિકા,
- (૨૦) યોગાવતારદ્વાત્રિંશિકા, (૨૧) મિત્રાદ્વાત્રિંશિકા,
- (૨૨) તારાદિત્રયદ્વાત્રિંશિકા, (૨૩) કુતર્કગ્રહનિવૃત્તિ-દ્વાત્રિંશિકા, (૨૪)
સદ્દૃષ્ટિદ્વાત્રિંશિકા, (૨૫) ક્લેશ-હાનોપાયદ્વાત્રિંશિકા, (૨૬)

યોગમાહાત્મ્યદ્વાત્રિંશિકા, (૨૭) ભિક્ષુદ્વાત્રિંશિકા, (૨૮) દીક્ષાદ્વાત્રિંશિકા,
(૨૯) વિનયદ્વાત્રિંશિકા, (૩૦) કેવલિભુક્તિવ્યવસ્થાપન-દ્વાત્રિંશિકા,
(૩૧) મુક્તિદ્વાત્રિંશિકા, (૩૨) સજ્જનસ્તુતિ-દ્વાત્રિંશિકા

૩૨ પુરુષ લક્ષણ-અંકુશ, કમળ, કમંડલ, કળશ, કૂર્મ, ગજ, લક્ષ્મી, ચક્ર,
ચામર, છત્ર, તોરણ, દર્પણ, ધનુષ, પતાકા, પુષ્પમાળા, પર્વત,
પ્રાસાદ, બળદ, મત્સ્ય, મયૂર, યવ, યૂપ, રથ, વજ્ર, વૃક્ષ,
વાપી, શંખ, સ્વસ્તિક, સ્તૂપ, સમુદ્ર, સરોવર, સિંહ

બત્રીશ યોગસંગ્રહ-(મન, વચન, કાયાના વ્યાપારને યોગ કહે છે.)

(૧) આલોચના - ગુરુજન સમક્ષ સ્વ-દોષ નિવેદન, (૨)
અપ્રગટીકરણ - કોઈના દોષોને કે આલોચનાને સાંભળીને
બીજા સામે નકહેવા, (૩) સંકટમાં ધર્મદૃઢતા રાખવી, (૪)
આસક્તિ રહિત તપ કરવું, (૫) ગ્રહણ શિક્ષા અને આસેવન
શિક્ષાનો અભ્યાસ, (૬) નિષ્કારણ શરીરની સેવા-પરિચર્યા
અને ઉપકરણોના સુધાર-સંસ્કારકાર્યો ન કરવાં, (૭) પૂજા-
પ્રતિષ્ઠાના મોહને ત્યાગી ગુપ્ત તપ કરવું, (૮) નિર્લોભતા,
(૯) તિતિક્ષા, (૧૦) આર્જવ, (૧૧) શુચિ-સત્ય અને સંયમની
પવિત્રતા, (૧૨) સમ્યક્ત્વ બુદ્ધિ, (૧૩) સમાધિ-ચિત્તપ્રસન્નતા,
(૧૪) માયારહિત આચારપાલન, (૧૫) વિનય, (૧૬) ધૈર્ય,
(૧૭) સંવેગ, (૧૮) પ્રવિધિ, (૧૯) સુવિધિ, (૨૦) સંવર,
(૨૧) દોષશુદ્ધિ, (૨૨) સર્વ કામભોગ- વિરક્તિ, (૨૩)
મૂળ ગુણોનું શુદ્ધ પાલન, (૨૪) ઉત્તરગુણોનું શુદ્ધ પાલન,
(૨૫) વ્યુત્સર્ગ-કાયોત્સર્ગ કરવો, (૨૬) અપ્રમાદ, (૨૭)
સંયમયાત્રામાં સાવધાની, (૨૮) શુભધ્યાન, (૨૯)
મારણાન્તિક વેદના, સમયે ધીરજ રાખવી, (૩૧)
સંગપરિત્યાગ, (૩૧) ગ્રહણ કરેલ પ્રાયશ્ચિત્તનું આચરણ
કરવું, (૩૨) અંતિમ સમયે સંલેખના કરીને મારણાન્તિક
આરાધના કરવી.

- (ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર - ચરણવિધિ)

સામાયિકના ૩૨ દોષ-

૧૦ મનના

૧૦ વચનના

૧૨ કાયાના = ૩૨

‘જ્ઞાનસાર’ના ૩૨ અષ્ટકો -

૧. પૂર્ણતાષ્ટક	૧૭. નિર્ભયાષ્ટક
૨. મગ્નતાષ્ટક	૧૮. અનાત્મપ્રશંસાષ્ટક
૩. સ્થિરતાષ્ટક	૧૯. તત્ત્વદષ્ટ્યાષ્ટક
૪. મોહત્યાગાષ્ટક	૨૦. સર્વસમૃદ્ધ્યાષ્ટક
૫. જ્ઞાનાષ્ટક	૨૧. કર્મવિપાકચિંતનાષ્ટક
૬. શમાષ્ટક	૨૨. ભવોદ્દેગાષ્ટક
૭. ઈન્દ્રિયજયાષ્ટક	૨૩. લોકસંજ્ઞાત્યાગાષ્ટક
૮. ત્યાગાષ્ટક	૨૪. શાસ્ત્રદષ્ટ્યાષ્ટક
૯. ક્રિયાષ્ટક	૨૫. પરિગ્રહાષ્ટક
૧૦. તૃપ્ત્યષ્ટક	૨૬. અનુભવાષ્ટક
૧૧. નિર્લેપાષ્ટક	૨૭. યોગાષ્ટક
૧૨. નિઃસ્પૃહાષ્ટક	૨૮. નિયાગાષ્ટક (યજ્ઞ)
૧૩. મૌનાષ્ટક	૨૯. ભાવપૂજાષ્ટક
૧૪. વિદ્યાષ્ટક	૩૦. ધ્યાનાષ્ટક
૧૫. વિવેકાષ્ટક	૩૧. તપાષ્ટક
૧૬. માધ્યસ્થાષ્ટક	૩૨. સર્વનયાશ્રયાષ્ટક

અંક-૩૩

આશાતના-૩૩- (આશાતના એટલે વિરાધના.)

(૧) ગુરુભગવંતની આગળ આગળ ચાલે,

- (૨) ગુરુભગવંતની બરાબર સાથે ચાલે,
- (૩) ગુરુભગવંતની પાછળ અવિનયથી ચાલે,
- (૪) ગુરુભગવંતની આગળ ઊભો રહે,
- (૫) ગુરુભગવંતની બરાબર સાથે હારમાં ઊભો રહે,
- (૬) ગુરુભગવંતની પાછળ અડીને ઊભો રહે,
- (૭) ગુરુભગવંતની આગળ બેસે,
- (૮) ગુરુભગવંતની હરોળમાં બેસે,
- (૯) ગુરુભગવંતની પાછળ અડીને બેસે,
- (૧૦-૧૧) ગુરુભગવંતની પહેલાં શૈય નિવૃત્તિ કરી, ઉપાશ્રયમાં પહેલા આવી જાય અને ઈર્યાવહીનો કાયોત્સર્ગ ગુરુના પહેલાં કરે,
- (૧૨) ગુરુભગવંતની પહેલાં વાર્તાલાપ કરે,
- (૧૩) જાગતો હોય છતાં ગુરુને જવાબ ન આપે,
- (૧૪) ભિક્ષા લાવીને પહેલાં નાના સાધુની પાસે ભિક્ષા સંબંધી આલોચના કરે પછી ગુરુ પાસે આલોચના કરે,
- (૧૫) લાવેલી ભિક્ષા પહેલા નાના સાધુને બતાવે, પછી ગુરુને બતાવે,
- (૧૬) ભિક્ષા ઉપયોગમાં લેતા પહેલાં નાના સાધુને નિમંત્રે, પછી ગુરુભગવંતોને નિમંત્રે,
- (૧૭) ભિક્ષા પ્રાપ્ત આહારમાંથી ગુરુભગવંતને પૂછ્યા વિના ઈચ્છિત આહાર પોતાના પ્રિય સાધુને આપે,
- (૧૮) ગુરુભગવંતની સાથે ભોજન કરતા સમયે સરસ આહાર કરવાની ઉતાવળ કરે,

- (૧૯) ગુરુભગવંત બોલાવે ત્યારે પોતાની જગ્યાએ બેઠા બેઠા જ ઉત્તર આપે,
- (૨૦) ગુરુભગવંત બોલાવે ત્યારે સાંભળ્યું ન સાંભળ્યું કરી દે,
- (૨૧) ગુરુનો અનાદર કરી, 'તું'કારે બોલાવે,
- (૨૨) ગુરુને અનાદરથી 'શું કહી રહ્યા છો?' - એમ કહે,
- (૨૩) ગુરુને કઠોર શબ્દોથી સંબોધિત-આમંત્રિત કરે અથવા ઊંચા અવાજે બોલે,
- (૨૪) ગુરુનો કોઈ શબ્દ પકડી, તે શબ્દનો ઉપયોગ કરી અવજ્ઞા કરે,
- (૨૫) ગુરુ પ્રવચન આપતા હોય તે દરમિયાન વચમાં બોલી ઊઠે કે 'આ આમ નથી, આમ છે',
- (૨૬) ગુરુ પ્રવચન ફરમાવી રહ્યા હોય ત્યારે 'તમે ભૂલી ગયા છો' એમ બોલે,
- (૨૭) ગુરુ પ્રવચન ફરમાવી રહ્યા હોય ત્યારે અન્યમનસ્ક રહે,
- (૨૮) ગુરુ વ્યાખ્યાન આપતા હોય ત્યારે અધવચ્ચે પરિષદને ભંગ કરી દે,
- (૨૯) ગુરુ વ્યાખ્યાન આપતા હોય ત્યારે વચ્ચે તથાપ્રકારનું વર્તન કરીને કથાનો વિચ્છેદ કરે,
- (૩૦) ગુરુ વ્યાખ્યાન આપતા હોય ત્યારે વચ્ચે પોતે વ્યાખ્યાન આપવાનો પ્રયત્ન કરે,
- (૩૧) ગુરુના ઉપકરણોને પગ લાગતા વિનયપૂર્વક ક્ષમાયાચના ન કરે,
- (૩૨) ગુરુના પાથરણા પર ઊભા રહે, બેસે અથવા સૂવે,
- (૩૩) ગુરુથી ઊંચે અથવા બરાબરના આસન ઉપર ઊભા રહે, બેસે અથવા સૂવે.

વ્યક્તિની અપેક્ષાએ ૩૩ આશાતના -

- (૧) અરિહંતોની, (૨) સિદ્ધોની,
 (૩) આચાર્યની, (૪) ઉપાધ્યાયોની,
 (૫) સાધુની, (૬) સાધ્વીની, (૭) શ્રાવકોની, (૮) શ્રાવિકાની, (૯) દેવોની,
 (૧૦) દેવીઓની, (૧૧) ઈહલોકની,
 (૧૨) પરલોકની, (૧૩) સર્વજ્ઞપ્રણીત ધર્મની, (૧૪) સર્વ પ્રાણ, ભૂત, જીવ, સત્વની,
 (૧૫) દેવ, મનુષ્ય, અસુર સાથે સમગ્ર લોકની, (૧૬) કાળની, (૧૭) શ્રુતની,
 (૧૮) શ્રુતદેવતાની, (૧૯) વાચનાચાર્યની, (૨૦) જં વાઈદ્યં સૂત્રની, (૨૧) વચ્ચામેલિયં-યોગ્ય સ્થાને ન બોલ્યા હોય,
 (૨૨) હીણકખરં-ઓછા અક્ષરની, (૨૩) અચ્ચકખરં, (૨૪) પયહીણં, (૨૫) વિણયહીણં, (૨૬) જોગહીણં, (૨૭) ધોષહીણં, (૨૮) સુદ્ધુદિગ્નં, (૨૯) દુદ્ધુપડિચ્છિયં, (૩૦) અકાલે કઓ સજ્જાયો, (૩૧) કાલે ન કઓ સજ્જાયો, (૩૨) અસજ્જાયે સજ્જાયં, (૩૩) સજ્જાએ ન સજ્જાયં -
 (ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર - ચરણ વિધિ)

અંક-૩૪

તીર્થંકર ભગવાનના ૩૪ અતિશય -

જન્મથી (મૂળ) ૪

ઘાતિકર્મના ક્ષયથી ૧૧

દેવકૃત ૧૯ = ૩૪

મૂળ અતિશય-૪- ૧. અદ્ભુત રૂપ, ગંધ, રોગાભાવ, પ્રસ્વેદ અને મેલનો અભાવ

૨. રુધિર-માંસ-શ્વેતવર્ણ (દુગ્ધવત્)
૩. શ્વાસોચ્છ્વાસ-સુગંધી (કમળવત્)
૪. આહાર-નિહાર-અદૃશ્ય

કર્મક્ષયજન્ય ૧૧ અતિશય -

૧. સર્વાભિમુખ્યતા (સદૈવ) મનુષ્યલોકને આનંદદાયી
૨. એક યોજનપ્રમાણ સમવસરણમાં કોડોનો સમાવેશ
૩. સ્વ-સ્વભાષામાં બોધ
૪. ૧૨૫-૧૨૫ (૪ દિશા, ઊર્ધ્વ-અધો) યોજન સુધી રોગનાશ
૫. ઈતિનો અભાવ (ઉપદ્રવ ન રહે)
૬. વૈરનો અભાવ (જાતિ-વૈરનો ત્યાગ)
૭. મારીનો અભાવ
૮. અતિવૃષ્ટિ-અનાવૃષ્ટિનો અભાવ
૯. સ્વ-પર ચક્રના આક્રમણનો અભાવ
૧૦. દુર્ભિક્ષનો અભાવ
૧૧. ભામંડલ (તેજોવલય) અથવા આભામંડળ (AURA)

દેવકૃત-૧૯ અતિશય-

૧. આકાશમાં ધર્મચક્ર
૨. ઈન્દ્રધ્વજ
૩. નવ સુવર્ણકમળ ઉપર પદન્યાસ
૪. સમવસરણના ત્રણ ગઢ (પ્રાકાર)
૫. ચતુર્મુખ દેશના
૬. કંટક-અધોમુખ થાય
૭. કેશ-રોમ, દાઢી-મુખ, નખ વધે નહીં (યથાવત્ વ્યવસ્થિત રહે)
૮. પાંચે ઈન્દ્રિયોના વિષયોની અનુકૂળતા

૯. છ ઋતુની યુગપદ્ અનુકૂળતા
  ૧૦. સુગંધી જલ-પુષ્પવૃષ્ટિ
  ૧૧. પક્ષીઓ પ્રદક્ષિણા કરે
  ૧૨. વાયુની અનુકૂળતા
  ૧૩. વૃક્ષો નમન કરે (નીચા વળે)
  ૧૪. જઘન્યથી કોટિ દેવોનું સંનિધાન (ચતુર્વિધ નિકાયના)
  ૧૫. અશોકવૃક્ષ (ચૈત્યવૃક્ષ)
  ૧૬. પુષ્પવૃષ્ટિ
  ૧૭. દિવ્યધ્વનિ
  ૧૮. ચામરયુગ્મ
  ૧૯. સિંહાસન (પાદપીઠ સહિત)
- (વીતરાગસ્તોત્ર (સ્તવ) પ્રકાશ-૨ થી ૫)

અંક-૩૫

તીર્થકરોની વાણી ૩૫ ગુણયુક્ત - (વાગ્અતિશય)-

૧. સુસંસ્કૃત-સંસ્કારયુક્ત
૨. ઉચ્ચસ્વરયુક્ત
૩. અગ્રામ્ય
૪. મેઘની જેમ ગંભીરધ્વનિ
૫. પ્રતિધ્વનિથી યુક્ત
૬. સરળ
૭. માલકૌંસ રાગમય (HARMONIOUS TONE)
૮. અર્થગાંભીર્ય
૯. શિષ્ટ
૧૦. પૂર્વાપર અવિરોધી

૧૧. સંશયરહિત
૧૨. સમાધાન કરનારી
૧૩. હૃદયગ્રાહી (મર્મસ્પર્શી)
૧૪. સાપેક્ષ
૧૫. પ્રાસ્તાવિક (પ્રસ્તુત સંબંધવાળી)
૧૬. વિવક્ષિત સારગ્રાહી
૧૭. સુસંબદ્ધ
૧૮. સ્વ પ્રશંસા અને પરનિંદાથી રહિત
૧૯. સ્પષ્ટ વક્તવ્યવાળી
૨૦. મિષ્ટ પદાર્થ કરતાં પણ મધુર-મીઠી
૨૧. શ્લાઘનીય
૨૨. વ્યંગ-કટાક્ષથી રહિત
૨૩. ઔદાર્ય
૨૪. ધર્માર્થ સાપેક્ષ
૨૫. વ્યાકરણ પરિશુદ્ધ વાણી
૨૬. કર્ણપ્રિય સ્વર
૨૭. જિજ્ઞાસાવર્ધક
૨૮. અદ્ભુત
૨૯. દીર્ઘસૂત્રતાદિ દોષ રહિત
૩૦. વિવક્ષિત પદાર્થના બોધવાળી
૩૧. વર્ણ-વાક્ય-અર્થ-પદને પૃથક્ રીતે સ્પષ્ટ કરનારી
૩૨. સત્ત્વપ્રધાન
૩૩. અક્ષુબ્ધ વાગ્-પ્રવાહ
૩૪. શબ્દાર્થને સ્પષ્ટ કરનારી
૩૫. અશ્રાન્ત (પરિશ્રમ રહિત પ્રાદુર્ભૂત)

- (અભિધાન ચિંતામણિ કાંડ-૧)

માર્ગાનુસારીના ૩૫ ગુણ - (શ્રાવક જીવનની પૂર્વભૂમિકા) -

૧. ન્યાયસંપન્નવિભવ
૨. શિષ્ટાચારપ્રશંસક
૩. સમાનકુલ, ગોત્ર સાથે વિવાહ-લગ્ન સંબંધ
૪. પાપભીરુતા
૫. દેશાચારનું પાલન
૬. નિદા-અવર્ણવાદ ન કરવા
૭. સુયોગ્ય સ્થાનમાં વસવાટ (ઘર-અતિગુપ્ત કે જાહેરમાં નહીં)
૮. શિષ્ટ પુરુષોની સંગત
૯. માતા-પિતાની આજ્ઞા માનનાર
૧૦. ઉપદ્રવવાળા સ્થાનનો ત્યાગ કરનાર
૧૧. નિંદિત કાર્યોમાં પ્રવૃત્તિ કરે નહીં
૧૨. આવક મુજબ ખર્ચ કરનાર
૧૩. ઉદ્ભટ વેષનું પરિધાન ન કરે
૧૪. બુદ્ધિના આઠ ગુણને અનુસરે
૧૫. દૈનિક ધર્મશ્રવણ
૧૬. અજીર્ણમાં ભોજન ત્યાગ (નિષેધ)
૧૭. સ્વાદનો ત્યાગ કરી સ્વાસ્થ્યની રીતે ખાય
૧૮. ચાર પુરુષાર્થને પરસ્પર બાધા ન પહોંચે તેમ જીવવું
૧૯. સુપાત્રદાન, અનુકંપાદાન કરે
૨૦. કદાગ્રહનો ત્યાગ
૨૧. સદ્ગુણોનો પક્ષપાત કરે
૨૨. દેશ-કાળને અનુસરે
૨૩. યથાશક્તિ કાર્ય કરે

૨૪. સદાચારીની સેવા કરે
 ૨૫. મધ્યમ-સાધારણ પરિવારનું પોષણ કરે
 ૨૬. દીર્ઘદર્શી
 ૨૭. વિશેષજ્ઞ
 ૨૮. કૃતજ્ઞ
 ૨૯. લોકપ્રિય
 ૩૦. લજ્જાળુ
 ૩૧. દયાળુ
 ૩૨. સૌમ્ય વદન
 ૩૩. પરોપકારી
 ૩૪. અંતરંગ ષડ્ શત્રુ ઉપરનો વિજય
 ૩૫. જિતેન્દ્રિય

- (યોગશાસ્ત્ર)

અંક-૩૬

(૧) ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રનાં ૩૬ અધ્યયન -

૧. વિનયસૂત્ર, ૨. પરિષદપ્રવિભક્તિ,
 ૩. ચતુરંગીય, ૪. અસંસ્કૃત,
 ૫. અકામ મરણીય, ૬. નિર્ગ્રન્થીય,
 ૭. ઔરબ્રીય, ૮. કાપિલીય,
 ૯. નમિ-પ્રવ્રજયા, ૧૦. દુમપત્રક,
 ૧૧. બહુશ્રુતપૂજા, ૧૨. હરિકેશીય,
 ૧૩. ચિત્ર-સંભૂતીય, ૧૪. ઈષુકારીય,
 ૧૫. સભિક્ષુક, ૧૬. બ્રહ્મચર્યસમાધિસ્થાન,
 ૧૭. પાપશ્રમણીય, ૧૮. સંજયીય,

૧૯. મૃગાપુત્રીય, ૨૦. મહાનિર્ગ્રથીય,
 ૨૧. સમુદ્રપાલીય, ૨૨. રથનેમીય,
 ૨૩. કેશી ગૌતમીય, ૨૪. પ્રવચનમાતા,
 ૨૫. યજ્ઞીય, ૨૬. સામાચારી,
 ૨૭. ખલુંકીય, ૨૮. મોક્ષમાર્ગગતિ,
 ૨૯. સમ્યક્ત્વપરાક્રમ, ૩૦. તપોમાર્ગગતિ,
 ૩૧. ચરણવિધિ, ૩૨. પ્રમાદસ્થાન,
 ૩૩. કર્મપ્રકૃતિ, ૩૪. લેશ્યા,
 ૩૫. અણગારમાર્ગગતિ,
 ૩૬. જીવાજીવવિભક્તિ

ગુરુ ગુણસ્થાપના (૩૬ ગુણયુક્ત) -

- ૫ ઈન્દ્રિયનિગ્રહ, ૯ બ્રહ્મચર્યગુપ્તિ,
 ૪ કષાય ત્યાગ, ૫ મહાવ્રતધારી,
 ૫ પંચાચાર સંપન્ન, ૫ સમિતિ, ૩ ગુપ્તિ
 (આરંભના ૧૮ નિવૃત્તિરૂપ છે. ૫૬ીના ૧૮
 પ્રવૃત્તિરૂપ છે.) - (પંચિદિય-ગુરુસ્થાપના સૂત્ર)

૩૬ રાગિણી -

મૂળ ગેય રાગ ૬, તે દરેકની ૬ રાગિણી એટલે ૬ x ૬ = ૩૬

અંક-૪૨

નામકર્મના ૪૨ પ્રકાર -

- (૧) ગતિનામ, (૨) જાતિનામ, (૩) શરીરનામ, (૪) શરીર-
 અંગોપાંગ નામ, (૫) શરીર-બંધનનામ, (૬) શરીર
 સંઘાતનનામ, (૭) સંહનનનામ, (૮) સંસ્થાનનામ, (૯)
 વર્ણનામ,

- (૧૦) ગંધનામ, (૧૧) રસનામ,
 (૧૨) સ્પર્શનામ, (૧૩) અગુરુલઘુનામ, (૧૪) ઉપઘાતનામ,
 (૧૫) પરાઘાત,
 (૧૬) આનુપૂર્વી, (૧૭) ઉચ્છ્વાસ,
 (૧૮) આતપ, (૧૯) ઉઘોત,
 (૨૦) વિહાયોગતિ, (૨૧) ત્રસ,
 (૨૨) સ્થાવર, (૨૩) સૂક્ષ્મ, (૨૪) બાદર, (૨૫) પર્યાપ્તિ,
 (૨૬) અપર્યાપ્તિ,
 (૨૭) સાધારણશરીર, (૨૮) પ્રત્યેક શરીર, (૨૯) સ્થિર,
 (૩૦) અસ્થિર, (૩૧) શુભ, (૩૨) અશુભ, (૩૩) સુભગ,
 (૩૪) દુર્ભગ, (૩૫) સુસ્વર, (૩૬) દુસ્વર, (૩૭) આદેય,
 (૩૮) અનાદેય, (૩૯) યશકીર્તિ,
 (૪૦) અપયશકીર્તિ, (૪૧) નિર્માણ,
 (૪૨) તીર્થકરનામ - (સમવાયાંગ સૂત્ર)

અંક-૪૫

જિનાગમ=આગમ ગ્રંથો કુલ = ૪૫ -

- ૧૧ અંગ - આચારાંગ, સૂત્રકૃતાંગ, સ્થાનાંગ, સમવાયાંગ, વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપ્તિ
 (ભગવતીસૂત્ર), જ્ઞાતાધર્મકથાંગ, ઉપાસકદશાંગ,
 અંતકૃતદશાંગ, અનુત્તરોપપાતિ-દશાંગ, પ્રશ્નવ્યાકરણ,
 વિપાકસૂત્ર
- ૧૨ ઉપાંગ - ઔપપાતિક, રાજપ્રશ્નીય, જીવાજીવાભિગમ, પ્રજ્ઞાપના,
 સૂર્યપ્રજ્ઞપ્તિ, જંબુદ્વીપપ્રજ્ઞપ્તિ, ચંદ્રપ્રજ્ઞપ્તિ, નિરયાવલિકા,
 કલ્યાવતંસિકા, પુષ્પિકા, પુષ્પચૂલિકા, વૃષ્ટિદશા
- ૬ છંદસૂત્ર - નિશીથસૂત્ર, બૃહદ્કલ્પ, વ્યવહારસૂત્ર, દશાશ્રુતસ્કંધ, જિતકલ્પ,
 મહાનિશીથસૂત્ર

૪ મૂળસૂત્ર - આવશ્યકસૂત્ર, દશવૈકાલિકસૂત્ર,
ઓઘનિયુક્તિ સૂત્ર, ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર

૧૦ પ્રકીર્ણક - (પયત્રા)

ચતુ:શરણ, આઉરપચ્યક્રપ્રાણ, મહાપ્રત્યાખ્યાન, ભક્તપરિજ્ઞા,
તંદુલવૈચારિક, સંસ્તારક, ગચ્છાચાર, ગણિવિદ્યા, દેવેન્દ્રસ્તવ,
મરણસમાધિ

૨ ચૂલિકાસૂત્ર - નંદીસૂત્ર, અનુયોગદ્વારસૂત્ર.

(૧૧+૧૨+૬+૪+૧૦+૨=૪૫)

અંક-૪૬

માતૃકા અક્ષર - ૧૨ સ્વર

૨૫ વર્ગીય સ્પર્શ વ્યંજન

૦૪ (ય્, ર્, લ્, વ્) અંતસ્થ

૦૩ (શ્, ષ્, સ્) ઉખાક્ષર

૦૨ (હ, ક્ષ) મહાપ્રાણ - (સમવાયાંગ સૂત્ર)

અંક-૫૧

જ્ઞાનના ૫૧ ભેદ - (૨૮+૧૪+૬+૨+૧ = ૫૧)

મતિજ્ઞાનના ૨૮ ભેદ-

વ્યંજનાવગ્રહ - ૪ (મન અને ચક્ષુ સિવાય)

અર્થાવગ્રહ - ૬ (૫ ઇન્દ્રિય+૧ મન=૬)

ઈલા - ૬

અપાય - ૬

ધારણા - ૬

શ્રુતજ્ઞાનના ૧૪ ભેદ -

૧ અક્ષરશ્રુત, ૨ અનક્ષરશ્રુત, ૩ સંજ્ઞિ,

૪ અસંજિ, ૫ મિથ્યા, ૬ સમ્યક્, ૭ સાદિ,
 ૮ અનાદિ, ૯ સપર્યવસિત, ૧૦ અપર્યવસિત,
 ૧૧ ગમિક, ૧૨ અગમિક, ૧૩ અંગપ્રવિષ્ટ,
 ૧૪ અંગબાહ્ય

અવધિજ્ઞાનના ૬ ભેદ -

૧ અનુગામી, ૨ અનનુગામી, ૩ વર્ધમાન,
 ૪ હીયમાન, ૫ પ્રતિપાતિ, ૬ અપ્રતિપાતિ,

મન:પર્યવજ્ઞાન - ૨ ભેદ

૧ ઋજુમતિ, ૨ વિપુલમતિ

કેવલજ્ઞાન - ૧ ભેદ - ક્ષાયિકત્વાવ

અંક-૫૨

મોહનીય કર્મનાં ૫૨ નામ -

(૧) ક્રોધ, (૨) ક્રોપ, (૩) રોષ, (૪) દ્વેષ, (૫) અક્ષમા,
 (૬) સંજવલન, (૭) કલહ, (૮) ચાંડિક્ય, (૯) ભંડન,
 (૧૦) વિવાદ (- આ ૧૦ નામ ક્રોધકષાયનાં છે)

(૧૧) માન, (૧૨) મદ, (૧૩) દર્પ, (૧૪) સ્થંભ, (૧૫)
 આત્મોત્કર્ષ, (૧૬) ગર્વ, (૧૭) પરપરિવાદ, (૧૮) અપકર્મ,
 (૧૯) પરિભવ, (૨૦) ઉન્નત, (૨૧) ઉન્નામ

(- આ ૧૧ નામ માનકષાયનાં છે)

(૨૨) માયા, (૨૩) ઉપધિ, (૨૪) નિકૃતિ, (૨૫) વલય,
 (૨૬) ગહન, (૨૭) ન્યવમ, (૨૮) કલ્ક, (૨૯) કુરુક,
 (૩૦) દંભ, (૩૧) કૂટ, (૩૨) જિહ્વા, (૩૩) કિલ્બિષ, (૩૪)
 અનાચરણતા, (૩૫) ગૂહણતા, (૩૬) વંચનતા, (૩૭)
 પલિકુંચનતા, (૩૮) સાતિયોગ

(- આ ૧૭ નામ માયાકષાયનાં છે.)

(૩૯) લોભ, (૪૦) ઈચ્છા, (૪૧) મૂચ્છા, (૪૨) કાંક્ષા,
 (૪૩) ગૃહ્ણિ, (૪૪) તૃષ્ણા, (૪૫) ભિધ્યા, (૪૬) અભિધ્યા,
 (૪૭) કામાશા, (૪૮) ભોગાશા, (૪૯) જીવિતાશા, (૫૦)
 મરણાશા, (૫૧) નંદી, (૫૨) રાગ

(- આ ૧૪ નામ લોભકષાયનાં છે.)

(૧૦+૧૧+૧૭+૧૪=૫૨)- (સમવાયાંગ સૂત્ર)

અંક-૫૬

૫૬ - અંતર્દ્વીપ ૫ - (સંગ્રહણી સૂત્ર)

૫૬ - દિક્કુમારી

અંક-૬૨

માર્ગણા - (પ્રવેશદ્વાર) -

૪ ગતિ, ૫ ઈન્દ્રિય, ૬ કાય, ૩ યોગ, ૩ વેદ,
 ૪ કષાય, ૮ જ્ઞાન (૫+૩), ૭ સંયમ,
 ૪ દર્શના, ૬ લેશ્યા, ૨ ભવ્ય, ૬ સમ્યક્ત્વ,
 ૨ સંજિ, ૨ આહાર ૬૨

અંક-૬૩

૬૩ શલાકા પુરુષ- (૨૪+૧૨+૯+૯+૯+૯ = ૬૩)

૨૪ તીર્થકરો = વર્તમાન ચોવીશી

૧૨ ચકવર્તી - ભરત, સગર, મઘવા, સનતકુમાર, શાંતિનાથ, કુંથુનાથ,
 અરનાથ, સુભૂમ, મહાપદ્મ, હરિષેણ, જય, બ્રહ્મદત્ત

૯ વાસુદેવ - ત્રિપૃષ્ઠ, દ્વિપૃષ્ઠ, સ્વયંભૂ, પુરુષોત્તમ, પુરુષસિંહ, પુંડરિક, દત્ત,
 નારાયણ (લક્ષ્મણ), શ્રીકૃષ્ણ

૯ પ્રતિવાસુદેવ- અશ્વઘ્રીવ, તારક, મેરક, મધુ, નિષ્કુંભ, બલીન્દ્ર, પ્રહ્લાદ,
 રાવણ, જરાસંઘ

- ૯ બળદેવ - અચલ, વિજય, સુભદ્ર, સુભ્રમ, સુદર્શન, આનંદ, નંદન,
રામ, બળદેવ
- (ત્રિષષ્ઠિશલાકા પુરુષ ચરિત્ર)

અંક-૬૪

- ૬૪ ઇન્દ્રો - ૨૦ ભવનપતિ
૧૦ વૈમાનિક
૧૬ વ્યંતરનિકાય
૧૬ વાણવ્યંતર
૦૨ જ્યોતિષ્ક = ૬૪

૬૪ યોગિની -

૬૪ કળાઓ (સ્ત્રીની)-

૧. અભિધાનજ્ઞાન (નામકરણ),
૨. અષ્ટાદશ લિપિજ્ઞાન, ૩. આભરણ પરિધાન
(અલંકાર-શણગાર), ૪. અંકવિચાર (ગણિતનું જ્ઞાન),
૫. અંજનયોગ, ૬. ઇન્દ્રજાળ (જાદુ, મિરેકલ),
૭. ઉત્સાહન (વિવિધ ઉપચાર),
૮. કથાકર્ત્રી (કથાપારાયણ),
૯. કર્ણપત્રભંગ (કર્ણછેદ), ૧૦. કામક્રીડા (રતિક્રીડા),
૧૧. કાવ્યગાન, ૧૨. કાવ્યશક્તિ,
૧૩. ક્રિયાકલ્પન (વિવિધ ખાદ્યપદાર્થનું જ્ઞાન),
૧૪. કેશબંધન (કેશકલા),
૧૫. ગજતુરગપરીક્ષા,
૧૬. ગૃહાચાર(આતિથ્ય), ૧૭. ગીતગાન (ગીતસ્પધા),
૧૮. ચિત્ર (Painting),

૧૯. ચૂર્ણયોગ (મુખવાસ), ૨૦. જલકર્મ (શુદ્ધપેય), ૨૧. તંત્ર, ૨૨. તાલવાદન (તબલાવાદન), ૨૩. દશનવચન (અંગરાગ, મેકઅપ), ૨૪. ધર્મનીતિ (લગ્ન, વિવાહ, પ્રસૂતિમાં વિવેક), ૨૫. નૃત્ય (Choreographer), ૨૬. નાટ્ય (અભિનય, દિગ્દર્શન), ૨૭. નેપથ્ય-નેપુણ્ય, ૨૮. પટ્ટિકા, (હાથકારીગરી), ૨૯. પુષ્પગ્રથન (માળા ગુંથવી, ફલાવર ડેકોરેશન), ૩૦. પુષ્પાવતરણ, ૩૧. પુસ્તકવાચન, ૩૨. પ્રશ્નપ્રહેલિકા (અંતાક્ષરી, ક્વિઝ), ૩૩. પેયની બનાવટ, ૩૪. પ્રાસાદરીતિ (સ્થાપત્ય વિદ્યા), ૩૫. આરામ આરોપણ (બગીચો), ૩૬. બાળક્રીડા કર્મ (બાળ ઉછેર, સંસ્કાર, નર્સરી), ૩૭. મંત્ર (વિધિવિધાન), ૩૮. મણિભૂમિકા કર્મ (ગૃહપ્રાંગણ, ટાઈલ્સની સજાવટ), ૩૯. માલ્યગ્રથન, ૪૦. મુખમંડન (બ્યુટી પાર્લર), ૪૧. મેઘવૃષ્ટિ, ૪૨. યંત્ર, ૪૩. રાંધન (રાંધવું, પાકશાસ્ત્ર), ૪૪. રુપ્યરત્ન, ૪૫. લીલાસંચરણ (રમ્યગતિ), ૪૬. લોકવ્યવહાર (વ્યવહારકુશળતા), ૪૭. વસુવર્ણભેદપરીક્ષા ૪૮. વાદ્ય (ગીત, સંગીત), ૪૯. વાસ્તુજ્ઞાન, ૫૦. વાણિજ્યવિદ્યા, ૫૧. વારિતરણ (તરવાની કળા), ૫૨. વિવિધ ભાષા પરિજ્ઞાન,

૫૩. વિશેષ કચ્છેઘ (છૂંદણાં), ૫૪. વૈદ્યક ચિકિત્સા (ડોશીવૈદ્ય), ૫૫. વૈજયિકી વિદ્યા (વ્યૂહરચના, કરાટે, જૂડો), ૫૬. શકુનસાર (શકુન શાસ્ત્ર), ૫૭. શયનખંડ રચના, ૫૮. સંસ્કૃત જલ્પન, ૫૯. સારવેષ (વેશભૂષા), ૬૦. સ્ત્રી-પુરુષલક્ષણશાસ્ત્ર, ૬૧. સુરભિતૈલકરણ, ૬૨. સૂચિકર્મ, ૬૩. સૂત્રકર્મ (ગૂંથણ, એમ્બ્રોઈડરી), ૬૪. હસ્તલાઘવ (હાથ ચાલાકીની વિદ્યા)

અંક-૬૭

સમ્યગ્દર્શન (સમકિત)ના બોલ-૬૭ -

૪ સદહણા (શ્રદ્ધાન) -

- ૧ તત્ત્વ (નવતત્ત્વ) શ્રદ્ધા
- ૨ ગીતાર્થ ગુરુની સેવા
- ૩ ગુણરહિત શિથિલોનો પરિચયત્યાગ
- ૪ અન્ય દર્શનીઓનો સંગ ન કરવો

૩ લિંગ (લક્ષણ) ઉત્કટ ઈચ્છા-

- ૧ શ્રુત-અભિલાષા, ૨ ધર્મનો દઢરાગ
- ૩ વૈયાવૃત્ય-ભક્તિ

૧૦ વિનય - ૧. અરિહંત

૨. સિદ્ધ
૩. જિનબિંબ-મંદિરનો વિનય
૪. જિનાગમનો આદર
૫. દશ પ્રકારના મુનિધર્મનો વિનય

६. मुनि-महात्मानो विनय
 ७. आचार्यनो विनय
 ८. उपाध्यायनो विनय
 ९. यतुर्विध संघनो विनय
 १०. गुण-गुणीनो विनय
- उ शुद्धि - १ मनशुद्धि, २ वचनशुद्धि
 ३ कायाशुद्धि
- प दूषण - १ शंका, २ आकांक्षा,
 ३ विशिक्तिसा, ४ मिथ्यात्वी गुणवर्षन
 ५ मिथ्यामति परिचय
- ८ प्रभावक -
 १ प्रावयनिक २ धर्मकथी
 ३ वादी ४ नैमित्तिक
 ५ तपस्वी ६ विद्यामंत्रजली
 ७ तांत्रिक ८ महाकवि
- प भूषण - (आभूषण)
 १ धर्मानुष्ठानमां कौशल्य, २ तीर्थसेवा
 ३ धर्ममां दृढता, ४ देव-गुरु भक्ति
 ५ शासनप्रभावना
- प लक्षण - १ उपशम, २ संवेग
 ३ निर्वेद, ४ अनुकंपा
 ५ आस्तिकता,
- ६ जयण - १ हाथ जेडी पगे पडवुं नही
 २ माथुं नमावी नमन न करवुं

- ૩ અનુપ્રદાન ન કરવું
 ૪ આલાપ (વાર્તાલાપ) ન કરવો
 ૫ સંલાપ ન કરવો
- દ આગારો - (અપવાદ)
 ૧ રાજાભિયોગ
 ૨ ગણાભિયોગ (પ્રજા, સમાજ)
 ૩ બલાભિયોગ
 ૪ દેવાભિયોગ
 ૫ ગુરુનિગ્રહાભિયોગ
 ૬ ભીષણ-કાન્તારવૃત્તિયોગ (આપદ્વસ્થિતિ)
- દ ભાવના - (અનુપ્રેક્ષાત્મક ચિંતન)
- સમ્યક્ત્વ - ૧ ધર્મનું મૂળ છે
 ૨ ધર્મ નગરનું પ્રવેશદ્વાર છે
 ૩ પાયો છે
 ૪ ભંડાર છે
 ૫ આધાર છે
 ૬ પાત્ર છે
- દ સ્થાનક - (ષડ્ સ્થાનક, પદ, ષડ્ સોપાન)
 ૧. આત્મા છે
 ૨. આત્મા નિત્ય છે
 ૩. આત્મા કર્મનો કર્તા છે
 ૪. આત્મા ભોક્તા છે
 ૫. આત્માનો મોક્ષ છે
 ૬. મોક્ષનો ઉપાય-સાધન છે

अंक-७२

७२ कलाओ (पुरुषनी)

१. लेखन	२०. प्रलेखिका
२. अंकगणित	२१. मागधिक
३. रूप	२२. गाथा
४. नृत्य (नाट्य)	२३. श्लोक
५. गीत	२४. गंधयुक्ति
६. वाङ्मित्र	२५. मधुसिक्थ
७. स्वरगत	२६. आभरणविधि
८. पुष्करगत	२७. तरुणीप्रतिकर्म
९. समताल	२८. स्त्रीलक्षण
१०. धूत	२९. पुरुषलक्षण
११. जनवाद	३०. हयलक्षण
१२. पासानी रमत	३१. गजलक्षण
१३. अष्टापद (")	३२. कुक्कुटलक्षण
१४. दृगभृत्तिका	३३. गौलक्षण
१५. अन्नविधि	३४. मिढलक्षण
१६. पानविधि	३५. यकलक्षण
१७. वस्त्रविधि	३६. छत्रलक्षण
१८. शयनविधि	३७. दंडलक्षण
१९. आर्या	३८. असिकलक्षण
३९. मणिलक्षण	५७. नगरमान
४०. काङ्किलक्षण	५८. वस्तुमान
४१. यर्मलक्षण	५९. षशस्थ
४२. यंद्रलक्षण	६०. त्सुप्रवाद
४३. सूर्यलक्षण	६१. अश्वशिक्षा
४४. राहुचरित	६२. हस्तिशिक्षा
४५. ब्रह्मचरित	६३. धनुर्वेद

૪૬. સૌભાગ્યકર	૬૪. હિરણ્યપાક
૪૭. દૌભાગ્યકર	૬૫. સુવર્ણપાક
૪૮. વિદ્યાગત	૬૬. મણિપાક
૪૯. મંત્રગત	૬૭. ધાતુપાક
૫૦. રહસ્યગત	૬૮. બાહુયુદ્ધ-દંડયુદ્ધ,
૫૧. સભાસ	મુષ્ટિયુદ્ધ, યષ્ટિયુદ્ધ
૫૨. ચાર	નિયુદ્ધયુદ્ધ
૫૩. પ્રતિચાર	૬૯. સૂત્રખેલ,
૫૪. વ્યૂહ	નાલિકાખેલ, ચર્મખેલ
૫૫. પ્રતિવ્યૂહ	૭૦. પત્રછેદ, કટકછેદ
૫૬. સ્કંધાવાર	૭૧. અજીવ, નિર્જીવ
(છાવણી)	૭૨. શકુનરુત
	- (સમવાયાંગ સૂત્ર, ૭૨)

અંક-૭૩

સમ્યક્ પરાક્રમના ૭૩ બોલ = આરાધનાઓ -

(સમ્યક્ પરાક્રમથી મોક્ષની આરાધના થાય છે.)

(૧) સંવેગ, (૨) નિર્વેદ, (૩) ધર્મશ્રદ્ધા, (૪) ગુરુ અને સાધર્મિકોની સેવા, (૫) આલોચના, (૬) સ્વદોષનિંદા, (૭) ગહર્ષા, (૮) સામાયિક, (૯) ચતુર્વિંશતિસ્તવ, (૧૦) વંદના, (૧૧) પ્રતિક્રમણ, (૧૨) કાયોત્સર્ગ, (૧૩) પ્રત્યાખ્યાન, (૧૪) સ્તવ-સ્તુતિ મંગલ, (૧૫) પ્રતિલેખના, (૧૬) પ્રાયશ્ચિત્તકરણ, (૧૭) ક્ષમાપના, (૧૮) સ્વાધ્યાય, (૧૯) વાચના, (૨૦) પ્રતિપૃચ્છના, (૨૧) પરિવર્તના, (૨૨) અનુપ્રેક્ષા, (૨૩) ધર્મકથા, (૨૪) શ્રુતની આરાધના, (૨૫) મનની એકાગ્રતા, (૨૬) સંયમ (૨૭) તપ, (૨૮) વ્યવદાન-કર્મોની નિર્જરા, (૨૯) સુખશાતા વૈષયિક સુખોથી નિવૃત્તિ, (૩૦) અપ્રતિબદ્ધતા, (૩૧) વિવિક્ત શયન-આસ-સેવન,

- (૩૨) પાપકર્મોથી નિવૃત્તિ,
 (૩૩) સંભોગપ્રત્યાખ્યાન, (૩૪) ઉપધિ-પ્રત્યાખ્યાન,
 (૩૫) આહારપ્રત્યાખ્યાન,
 (૩૬) કષાય પ્રત્યાખ્યાન, (૩૭) યોગપ્રત્યાખ્યાન,
 (૩૮) શરીરપ્રત્યાખ્યાન,
 (૩૯) સહાયપ્રત્યાખ્યાન, (૪૦) ભક્તપ્રત્યાખ્યાન
 (સંધારો), (૪૧) સદ્ભાવપ્રત્યાખ્યાન,
 (૪૨) પ્રતિરૂપતા-વેશ અને ભાવની એકરૂપતા,
 (૪૩) વૈયાવૃત્ય-સેવા, (૪૪) સર્વગુણસંપન્નતા,
 (૪૫) વીતરાગતા, (૪૬) ક્ષમા,
 (૪૭) નિર્લોભતા, (૪૮) આર્જવ,
 (૪૯) માર્દવ, (૫૦) ભાવસત્ય,
 (૫૧) કરણસત્ય, (૫૨) યોગસત્ય,
 (૫૩) મનગુપ્તિ, (૫૪) વચનગુપ્તિ,
 (૫૫) કાયગુપ્તિ, (૫૬) મન:સમાધારણતા,
 (૫૭) વચનસમાધારણતા,
 (૫૮) કાયસમાધારણતા, (૫૯) જ્ઞાનસંપન્નતા,
 (૬૦) દર્શનસંપન્નતા, (૬૧) ચારિત્રસંપન્નતા,
 (૬૨) શ્રોત્રેન્દ્રિયસંપન્નતા,
 (૬૩) ચક્ષુઠન્દ્રિયનિગ્રહ,
 (૬૪) શ્રાણેન્દ્રિયનિગ્રહ, (૬૫) જિહ્વેન્દ્રિયનિગ્રહ,
 (૬૬) માનવિજય, (૬૭) ક્રોધવિજય,
 (૬૮) માનવિજય, (૬૯) માયાવિજય,
 (૭૦) લોભવિજય, (૭૧) રાગ-દ્વેષ-મિથ્યાદર્શન-

વિજય, (૭૨) શૈલેષી અવસ્થા, (૭૩) અકર્મતા

- (શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર)

અંક-૮૮

૮૮ - ગ્રહ (સૂર્યપ્રજ્ઞાપિ પ્રાભૃત-૨૦)

અંગારક, વિકાલક, લોહિતાક્ષ, શનૈશ્વર, આધુનિક, પ્રાધુનિક, કણ, કણક, કણ-કણક, કણ-વિતાન, કણ-સંતાનક, સોમ, સહિત, આશ્વાસન, કર્બુરક, અજકરક, દુદ્ધભક, શંખ, શંખનાભ, શંખવર્ણાભ, કંસ, કંસનાભ, નીલ, નીલાવભાસ, રૂપી, રૂપાવભાસ, ભસ્મ, ભસ્મરાશિ, તિલ, તિલપુષ્પવર્ણ, દક, દકવર્ણ, કાર્ય, વન્ધ્ય, ઈન્દ્રાગ્નિ, ધૂમકેતુ, હરિ, પિંગલ, બુધ, શુક્ર, બૃહસ્પતિ, રાહુ, અગસ્તિ, માણવક, કામ-સ્પર્શ, ધુર, પ્રમુખ, વિકટ, વિસંધિકલ્પ, પ્રકલ્પ, જટાલ, અરુણ, અગ્નિ, કાલ, મહાકાલ, સ્વસ્તિક, સૌવસ્તિક, વર્દ્ધમાનક, પ્રલમ્બ, નિત્યાલોક, નિત્યોદ્યોત, સ્વયંપ્રભ, પ્રવભાસ, શ્રેયસ્કર, ક્ષેમંકર, આભંકર, પ્રભંકર, અરજા, વિરજા, અશોક, વીતશોક, વિતત, વિવસ્ર, વિશાલ, શાલ, સુપ્રત, અતિવૃત્તિ, એકજટી, દ્વિજટી, કર, કરક, રાજ, અર્ગલ, પુષ્પ, ભાવ, કેતુ.

અંક-૮૧

વૈયાવૃત્ય કર્મપ્રતિમાઓ - ૮૧ :

(બીજા રોગી સાધુ અને આચાર્ય આદિના ભક્તપાન, સેવા, શુશ્રૂષા અને વિનય વગેરે કરવાના વિશેષ સંકલ્પને 'પ્રતિમા' કહે છે. તેના એકાણું પ્રકારો છે.)

શુશ્રૂષા વિનય = (૧૦ પ્રકાર)

(૧) દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર વગેરેથી ગુણાધિક પુરુષોનો સત્કાર કરવો.

(૨) તેના આગમનથી ઉભા થવું.

(૩) વસ્ત્રાદિથી સન્માન કરવું.

(૪) આસન લાવી તેને બેસવા માટે પ્રાર્થના કરવી.

(૫) તેઓનું આસન એક સ્થાન ઉપરથી બીજા સ્થાને લઈ જવું.

(૬) કૃતિકર્મ કરવું (વંદન કરવું).

(૭) અંજલિ જોડવી.

(૮) ગુરુજનોના આવવા પર તેમની સામે જઈને સ્વાગત કરવું.

(૯) ગુરુજનોના જવા પર થોડુંક તેમની પાછળ જવું.

(૧૦) તેઓ બેસે પછી બેસવું.

(૧) તીર્થંકર, (૨) કેવળી પ્રજ્ઞા ધર્મ, (૩) આચાર્ય, (૪) ઉપાધ્યાય, (૫) સ્થવિર, (૬) કુલ, (૭) ગણ, (૮) સંઘ, (૯) સાંભોગિક, (૧૦) આચારવાન (૧૧) વિશિષ્ટ મતિજ્ઞાની, (૧૨) શ્રુતજ્ઞાની, (૧૩) અવધિજ્ઞાની, (૧૪) મન:પર્યવજ્ઞાની, (૧૫) કેવળજ્ઞાની.

આ પંદર વિશિષ્ટ મહાપુરુષોની (૧) આશાતના ન કરવી, (૨) ભક્તિ કરવી, (૩) બહુમાન કરવું, (૪) ગુણગાન કરવા.

તેથી (૧૫ x ૪ = ૬૦) ભેદ થાય.

ઔપચારિક વિનય :- (૭ પ્રકાર)

(૧) અભ્યાસન-વૈયાવૃત્ય યોગ્ય ગુરુ આદિની પાસે બેસવું.

(૨) છંદાનુવર્તન - તેના અભિપ્રાય અનુસાર કામ કરવું.

(૩) કૃતપ્રતિકૃતિ - પ્રસન્ન થયેલ આચાર્ય મને બોધ આપશે, એ ભાવથી તેને આહારાદિ દેવા.

(૪) કારિતનિમિત્તકારણ - શાસ્ત્રજ્ઞાન મળવાથી ભણાવનારનો વિશેષરૂપમાં વિનય કરવો.

(૫) દુઃખથી પીડિતને શોધવા અથવા તેના દુઃખોને સમજવા.

(૬) દેશકાળને જાણીને તેની અનુકૂળ સેવા કરવી.

(૭) રોગીને પોતાના સ્વાસ્થ્યની આજ્ઞા આપવી.

પાંચ પ્રકારના આચારોનું આચરણ કરાવનાર- આચાર્ય પાંચ પ્રકારના હોય છે. ઉપરાંત ઉપાધ્યાય, તપસ્વી, રૌદ્ર, ગ્લાન, ગણ, કુલ, સંઘ, સાધુ સારા સાધુ

- તેની વેયાવચ્ચ કરવાથી વેયાવચ્ચના ૧૪ ભેદ થાય છે. = ૧૪

(૧૦+૬૦+૭+૧૪ = ૮૧ ભેદ થાય છે.)

અંક-૧૦૦

(૧) કૌરવ - ધૃતરાષ્ટ્રના ૧૦૦ પુત્રો (કૌરવો ૧૦૦ હતા)

શતકતુ - ઈન્દ્રે પૂર્વભવમાં ૧૦૦ વાર શ્રાવકની પ્રતિમાનું આરાધન કરેલું હોવાથી શતકતુ-શતમખ નામ છે. (ઈન્દ્રે=કાર્તિક શેઠે)

શતભિષા - શતતારકા-આ નક્ષત્રમાં ૧૦૦ તારાઓનો સમૂહ છે.

(૨) રાગનાં ૧૦૦ નામ-

૧. અડાણો	૧૭. ચંદ્રકૌંસ
૨. અહીરભૈરવ	૧૮. ચંપાકલી
૩. આનંદભૈરવ	૧૯. છાયાનટ
૪. આનંદભૈરવી	૨૦. જયજયવંતી
૫. આશાવરી	૨૧. જોગિયા
૬. આશાવરી થાટ	૨૨. જૈનપુરી
૭. કાફી	૨૩. જંગલો
૮. કાફી થાટ	૨૪. ઝાંઝોટી
૯. કામોદ	૨૫. તિલક કામોદ
૧૦. કાલિંગડો	૨૬. તિલંગ
૧૧. કેદાર	૨૭. તોડી
૧૨. ખમાજ	૨૮. દરબારી કાનડા
૧૩. ખંભાવતી	૨૯. દુર્ગા
૧૪. ગુર્જરી તોડી	૩૦. દેવગંધાર
૧૫. ગૌડ મલ્હાર	૩૧. દેશ
૧૬. ગૌડ સારંગ	૩૨. દેશી

३३. देशकार	५४. लूपाली
३४. धनाश्री	५५. मधुवंती
३५. धानी	५६. मारवा
३६. नट	५७. मालकौंस
३७. नट मल्लार	५८. मालगुंछ
३८. नायकी कन्डड	५९. मारु बिहाग
३९. पट दीपकी	६०. मारु मल्लार
४०. पट बिहाग	६१. मियांकी मल्लार
४१. पछाडी	६२. मियांकी सारंग
४२. पीलु	६३. भीरा मल्लार
४३. पुरिया धनाश्री	६४. मेघ मल्लार
४४. पूरिया	६५. मंजरी
४५. पूर्वी	६६. मांड
४६. पंथम	६७. यमन
४७. असंत	६८. यमन कल्याण
४८. अहार	६९. रामकली
४९. आगेश्री	७०. राजेश्वरी
५०. बिलावल	७१. रागेश्वरी
५१. बिहाग	७२. ललित
५२. भीमपलासी	७३. शुद्ध कल्याण
५३. भैरवी	७४. शुद्ध सारंग

૭૫. શ્યામ કલ્યાણ	૮૫. સોરઠ
૭૬. શંકરા	૮૬. સોહની
૭૭. શ્રી રાગ	૮૭. સિંદુરા
૭૮. શ્રી કલ્યાણ	૮૮. સિંધુભૈરવ
૭૯. સાજન	૮૯. હમીર
૮૦. સાજગિની	૯૦. હેમ કલ્યાણ
૮૧. સામકા હિંડોળ	૯૧. હિંડોળ
૮૨. સારંગ	૯૨. હંસધ્વનિ
૮૩. સાવની કલ્યાણ	૯૩. હંસ
૮૪. સૂર મલ્હાર	૯૪. હંસ કંકણી

(નોંધ :- રાગનાં ૧૦૦ નામ છે, પરંતુ બધા મળી શક્યા નથી.)

ઋષભદેવ ભગવાનનાં ૧૦૦ પુત્રોનાં નામ

૧. અજયમાન	૧૩. કાશ્યપ
૨. અમર	૧૪. કીર્તિકર
૩. અમલ	૧૫. કુરુ
૪. અપરાજિત	૧૬. કૌશલ
૫. આનંદ	૧૭. કુંજરબળ
૬. આનંદન	૧૮. ખ્યાતકીર્તિ
૭. અરિજય	૧૯. ગંભીર
૮. અરિદમન	૨૦. ચિત્તહર
૯. અંગ	૨૧. ચિત્રાંગ
૧૦. કપિલ	૨૨. ચંદ્રસેન
૧૧. કલિંગ	૨૩. જય
૧૨. કામદેવ	૨૪. જયદેવ

२५. दृढरथ	५१. भागध
२६. दृशाई	५२. मान
२७. दीर्घबाहु	५३. भेध
२८. दुर्जय	५४. यशकीर्ति
२९. दुर्धर	५५. यशोधर
३०. धर्मसेन	५६. यशस्कर
३१. धीर	५७. रथवर
३२. ध्रुव	५८. राष्ट्र
३३. नरदेव	५९. वत्स
३४. नरोत्तम	६०. वरदत्त
३५. नागदत्त	६१. वराह
३६. नागदत्त	६२. वसु
३७. नंद	६३. वसुवर्मा
३८. पद्मनाभ	६४. विकान्त
३९. पुरुषोत्तम	६५. विजय
४०. पुष्पयुत	६६. विजयंत
४१. प्रभाकर	६७. विदेह
४२. प्रभंजन	६८. विमल
४३. बल	६९. वृद्धिकर
४४. बागेश्री	७०. विविधकर
४५. बाहुबलि	७१. विश्व
४६. ब्रह्मसेन	७२. विश्वकर्मा
४७. भरत यकवर्ती	७३. विश्वसेन
४८. भानु	७४. वीर
४९. मछाबाहु	७५. वंग
५०. मछासेन	७६. शुभमति

૭૭. શૈલવિહાર	૮૯. સુરાષ્ટ્ર
૭૮. શંખ	૯૦. સુવર્મા
૭૯. શ્રીધર	૯૧. સુનંદ
૮૦. સાગર	૯૨. સુસેણ
૮૧. સિંહ	૯૩. સુસેન
૮૨. સુકાન્ત	૯૪. સુસુમાર
૮૩. સુધોષ	૯૫. સૂરણ
૮૪. સુજાતિ	૯૬. સંગમ
૮૫. સુમતિ	૯૭. સુલક્ષણ
૮૬. સુધર્મા	૯૮. સંજય
૮૭. સુનાભ	૯૯. સુસાર
૮૮. સુયશ	૧૦૦. હરિષેણ

અંક-૧૦૮

પંચ પરમેષીના ગુણ-૧૦૮-

અરિહંત ભગવાનના	- ૧૨ ગુણ
સિદ્ધ ભગવાનના	- ૦૮ ગુણ
આચાર્યના	- ૩૬ ગુણ
ઉપાધ્યાયના	- ૨૫ ગુણ
સાધુના	- ૨૭ ગુણ
	૧૦૮

અંક-૧૨૪

શ્રાવકાતિયાર (૧૨ વ્રતના કુલ-૧૨૪ અતિયાર) -
સમ્યક્ત્વના ૦૫

જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રના	૨૪
૧૨ વ્રતના	૬૦
કર્મદાન	૧૫
તપાચાર	૧૨
વીર્યાચાર	૦૩
સંલેખના	<u>૦૫</u>
	૧૨૪

અંક-૧૫૮

કર્મપ્રકૃતિ	ભેદ
જ્ઞાનાવરણીય	૦૫
દર્શનાવરણીય	૦૮
વંદનીય	૦૨
મોહનીય	૨૮
આયુષ્ય	૦૪
નામ	૧૦૩
ગોત્ર	૦૨
અંતરાય	<u>૦૫</u>
	૧૫૮

અંક-૧૭૦

સમતિશતં - ઉત્કૃષ્ટ કાળે ૧૭૦ તીર્થંકર દેવો વિદ્યમાન હોય છે.

૧૭૦ જિનની સ્તુતિ :-

વરકનક-શંખ-વિદ્યુમ, મરકત-ધન-સન્નિભં વિગત મોહં ।

સમતિશતં જિનાનાં, સર્વામિર પૂજિતં વંદે ॥ (સ્તુતિ)

અંક-૫૬૩

જીવોના ભેદ - (જીવવિચાર પ્રકરણ)

નારક	૧૪
એકેન્દ્રિયના	૨૨
વિકલેન્દ્રિય	૬
પંચેન્દ્રિય તિર્યચ	૨૦
સંમૂર્ચિછમ મનુષ્ય	૧૦૧
ગર્ભજ મનુષ્ય	૨૦૨
ભવનપતિ	૫૦
વ્યંતર	૫૨
જયોતિષ	૨૦
કલ્પોપપન્ન વૈમાનિકદેવ	૪૮
કલ્પાતીત વૈમાનિકદેવ	<u>૨૮</u>
	૫૬૩

અંક-૧૦૦૦

જિનસહસ્રનામ સ્તોત્ર -

- વિ.સં. ૧૭૩૧માં ઉપાધ્યાયશ્રી વિનયવિજયજી વિરચિત સંસ્કૃત સ્તોત્ર જેમાં ૧૦૦૦ વિવિધ વિશેષણોથી જિનેશ્વરને નમસ્કાર કર્યા છે.

સહસ્રકૂટ (૧૦૨૪) તીર્થંકર જિનપ્રતિમાનું પ્રાચીન શિલ્પ -

(જુઓ ફોટો)

સહસ્ત્રાર ચક્ર - (શક્તિકેન્દ્ર)

સહસ્રાક્ષ - (ઈન્દ્રનેત્ર)

સહસ્ત્રબાહુ - (અર્જુન)

૧૪૫૨ વર્તમાન ચોવીશીનાં ગણધરો

૧૮,૦૦૦ શીલાંગરથ

ચોર્યાસી લાખ જીવયોનિ

(જીવોના ઉત્પત્તિ સ્થાનને યોનિ કહે છે. તે જન્મનો આધાર છે. ૮૪ લાખ છે.)

(૧) પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ એ ચારેયની સાત સાત લાખ યોનિઓ છે. =

૨૮,૦૦,૦૦૦

(૨) પ્રત્યેક અને સાધારણ વનસ્પતિકાયની ક્રમશઃ દશ લાખ અને ચૌદ લાખ યોનિઓ છે.

૨૪,૦૦,૦૦૦

(૩) બેઈન્દ્રિય, તેઈન્દ્રિય અને ચઉરિન્દ્રિયમાં પ્રત્યેકની બે બે લાખ યોનિઓ છે.

૬,૦૦,૦૦૦

(૪) દેવોની ચાર લાખ યોનિઓ છે.

૪,૦૦,૦૦૦

(૫) નારકોની ચાર લાખ યોનિઓ છે.

૪,૦૦,૦૦૦

(૬) તિર્યચ, પંચેન્દ્રિયની ચાર લાખ યોનિઓ છે.

૪,૦૦,૦૦૦

(૭) મનુષ્યની ચૌદ લાખ યોનિઓ છે.

૧૪,૦૦,૦૦૦

૮૪,૦૦,૦૦૦

- (સમવાયાંગ સૂત્ર)

○ - શૂન્ય - બિન્દુ-

○ - શૂન્ય - બિન્દુની દાર્શનિક પરિભાષા

યત્ શૂન્યવાદિનાં શૂન્યં, બ્રહ્મ બ્રહ્મવિદાં ચ યત્ ॥

અદ્વૈતવાદી જેને બ્રહ્મ કહે છે તેને બૌદ્ધદર્શન શૂન્ય (ક્ષણિક) કહીને સંબોધે છે.

- શૂન્યના પર્યાયવાચી શબ્દો -

- અપ્રમેય, અનિર્વચનીય, અતર્ક્ય, અમેય, અક્ષય, દુરવગાહ

- બિન્દુચક -

શ્રીયંત્રમાં નવ ચકો પૈકી એક ચક.

- ઐ મંત્રબીજ-

- મંત્ર આમ્નાયમાં ઉપયુક્ત નાદ, બિન્દુ અને કલા. તે આ પ્રમાણે છે. (આકૃતિમાં).

નાદ-ત્રિકોણ, બિન્દુ કલા

○

- સ્વસ્તિકનું ચિહ્ન-

- જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રના પ્રતીકરૂપે ત્રણ બિંદુ.

- અનુસ્વાર તથા વિસર્ગની સંજ્ઞા -

- સંસ્કૃત વગેરે ભાષાઓમાં વપરાય છે.

- અંકગણિતમાં દશક, શતક, હજાર વગેરેમાં શૂન્ય=૦ ઉત્તરોત્તર મૂલ્યવૃદ્ધિ કરે છે.

★ ★ ★

मुनिश्रीना प्रकाशित ग्रंथो

१. प्रबन्ध पंचशती (संस्कृत)
(डॉ. हरिवल्लभ भायाशी, तथा पू. पुण्य विजयजी म.सा.नी प्रस्तावना)
२. श्री मोहनलालजी अर्धशताब्दी स्मारक ग्रंथ
३. भगवान महावीर जीवन दर्शन
(द्वितीय संस्करण सन १९९७)
४. हृदय-प्रदीप षट्त्रिंशिका,
(The Light of the Soul 2000)
५. शृंगार-वैराग्य तरंगिणी (सन २००६)
(ईमेज पब्लिकेशन्स प्रा. लि.)
६. Stories From Jainism (1994)
७. प्रसंग-पंचामृत. (सन १९९५)
८. श्री अजित-शांतिस्तव वंदना (ओडियो सी.डी.)
९. जिन भक्तिसुधा. (ओडियो सी.डी.)
१०. श्री जिनभक्तिशतकम् (मुद्रणमां)

પ્રકાશક
શ્રુતરત્નાકર

૧૦૪, સારપ, નવજીવન પ્રેસ સામે, આશ્રમ રોડ,
અમદાવાદ-૩૮૦૦૧૪